Bütün Romanları

Peyami Safa

ÖTÜKEN

FATİH-HARBİYE

ÖTÜKEN

Peyami Safa

FATİH- HARBİYE

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 14
EDEBÎ ESERLER: 5

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-023-2

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Yenişehir - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım
Dizgi - Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Plato Basım
Baskı: Yaylacık Matbaası (0212) 612 58 60
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul

PEYAMİ SAFA; (1899 - 15 Haziran 1961): İstanbul'da doğdu. Meşhur şair İsmail Safa'nın oğludur. Düzenli bir öğrenim göremedi. Kendi kendisini yetiştirdi. 13 yaşında hayata atıldı. Posta Telgraf Nezareti'nde çalıştı. Öğretmenlik (1914-1918), gazetecilik (1918-1961) yaptı. Hayatını yazıları ile kazandı. İstanbul'da öldü.

Kardeşi İlhami ile *Yirminci Asır* adlı bir akşam gazetesi çıkardı. Bu gazetede ilk hikâyelerini imzasız yayınladı (1919), *Kültür Haftası* (21 sayı, 15 Ocak - 3 Haziran 1936) ve *Türk Düşüncesi* (63 sayı, 1953 - 1960) adlarında iki de dergi çıkardı. Öldüğü zaman *Son Havadis* gazetesi başyazarı idi.

Peyami Safa halk için yazdığı edebî değeri olmayan romanlarını "Server Bedi" imzası ile yayınladı. Sayıları 80'i bulan bu eserler arasında *Cumbadan Rumbaya* (1936) romanıyla, *Cingöz Recai* polis hikâyeleri dizisi en ünlüleridir. Ayrıca ders kitapları da yazdı. Peyami Safa'nın fıkra ve makalelerinde sağlam bir mantık dokusu ve inandırıcılık görülür. Romanlarında olaydan çok tahlile önem verdi. Toplumumuzdaki ahlâk çöküntüsünü, medeniyetin yarattığı bocalamayı, nesiller ve sosyal çevreler arasındaki çatışmayı dile getirdi. Zıt kavramları, duygu ve düşünce tezadını ustaca işledi.

Romanları: *Şimşek* (1923), *Sözde Kızlar* (1923), *Mahşer* (1924), *Bir Akşamdı* (1924), *Süngülerin Gölgesinde* (1924), *Bir Genç Kız Kalbinin Cürmü* (1925), *Canan* (1925), *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1930), *Fatih-Harbiye* (1931), *Atilla* (1931), *Bir Tereddüdün Romanı* (1933), *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949), *Yalnızız* (1951), *Biz İnsanlar* (1959). Hikâyeleri: *Hikâyeler* (Halil Açıkgöz derledi, 1980). Oyunu: *Gün Doğuyor* (1932). İncelemedenemeleri: *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938), *Büyük Avrupa Anketi* (1938), *Felsefî Buhran* (1939), *Millet ve İnsan* (1943), *Mahutlar* (1959), *Mistisizm* (1961), *Nasyonalizm* (1961), *Sosyalizm* (1961), *Doğu-Batı Sentezi* (1963), *Sanat-Edebiyat-Tenkid* (1970), *Osmanlıca-Türkçe-Uydurmaca* (1970), *Sosyalizm-Marksizim-Komünizm* (1971), *Din-İnkılâp-İrtica* (1971), *Kadın-Aşk-Aile* (1973), *Yazar-*

lar-Sanatçılar-Meşhurlar (1976), *Eğitim-Gençlik-Üniversite* (1976), *20. Asır-Avrupa ve Biz* (1976). Ders Kitapları: *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Alfabe* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektup Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Fransız Grameri* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948).

BİRKAÇ SÖZ

Büyük eserler, büyük ruhların enginliğinde yoğrulur ve doğar. Bu itibarla "Fatih-Harbiye" gibi kudretli eser veren Peyami Safa'nın kişiliği üzerinde söz söylemeyi lüzumsuz buluyoruz.

Yazarlar pek çok eserler verirler. Fakat bunların ancak birkaçı sanatın zirvelerine doğru tırmanır. "Fatih-Harbiye" de, Peyami'nin san'at dünyasının zirvesine tırmanan eserlerinden biridir. Çünkü Peyami Safa'nın olgunluk çağının meyvesidir.

Yazarların pek çoğu eserlerinde belli olayları birbirine edebî üslûpla bağlama endişesini duymakta ve güzelin hasretiyle tutuşmaktadırlar. Peyami Safa bunun da ötesinde gayretlerin san'atkârıdır.

İnsanları kemiren duyguların sebeplerine, derinliklerine, köklerine inmekte; cemiyetteki çalkantılara yönelmekte; bu dalgalanmaların kişileri ne derecede etkilediğini tesbite çalışmaktadır.

"Fatih-Harbiye" Türk-İslâm mücerretlerinin Osmanlı müşahhasında meydana getirdiği medeniyetten kopulup batıya

yönelişin cemiyet ve aile üzerindeki tesirlerini işlemektedir. Batılılaşma hareketinin önceleri muayyen semtlerde sür'atle yerleşmesine mukabil bazı semtlerin daha fazla geleneğini muhafaza ettiğini ve böylece İstanbul'un yamalı bohça manzarasına büründüğünü, zamanla batılılaşma cereyanının büyük bir gayretle eski medeniyete bağlı İstanbul semtlerini hırpaladığını ortaya koyarken, medeniyetlerarası, çatışmanın ailelere kadar girerek babayı aynı dünyada bırakıp, çocuğunu batıya doğru çektiğini göstermektedir.

Bir moda salgını tarzında yayılan Batılılaşma hareketinin zamanla ruhlarda nasıl bir törpülenme husûle getirdiğini teşhisten sonra; bu yeni hayat üslûbuna gönül vermişlerin dahi ruhlarının en derin ve en nazlı noktalarında, öz kültürümüz arzusunun küllenmiş bir kor şeklinde varlığını muhafaza ettiği eserde açıkça görülmektedir.

Bizce, "Fatih-Harbiye" bir tezin, teşhisin romanıdır. Tanzimat'tan kopup gelen, Millî Mücadele Devrinde ve sonraki yıllarda alevlenen batılılaşma hareketlerinin Türk tipinde ve cemiyetindeki etkilerini incelemektedir.

ÖTÜKEN

NERİMAN ve Şinasi Darülelhan'dan beraber çıktılar, Vezneciler'e kadar beraber yürüdüler.

Beyazıt'ta bir arkadaşın dâvetine geciken Neriman koşuyor, Şinasi'yi biraz geride bırakıyordu.

Yolda çok konuşmadılar. Şinasi, Neriman'a söylediği sözlerin onda bu akşam daha az alâka uyandırdığını anladıkça yükselen ve yorulan sesiyle cevabını bile alamadığı şeyler soruyordu.

Nihayet bu yorgunluk, sesinden bütün vücuduna ve şuuruna geçti: Kolunun altına sıkıştırdığı kemençe ağır geliyordu; hafif uzamış tıraşı, aynaya bakılmadan bağlanmış boyunbağı, kemençe sürtünüşleriyle sağ dizi ütü tutmaz bir hale gelen pantolonu, tozlu potinleri, Şinasi için ayrı birer mesele oldular, kendilerine dikkat ettirmeye başladılar ve ağırlaştılar.

Daima bir iki adım önde giden Neriman'ın yürüyüşündeki çevikliği, kıyafetindeki itinayı gören Şinasi, onunla kendisi arasındaki farkı hissetmekten de yoruluyordu.

Beyazıt'a kadar çıkmak istemedi, eski Darülfünun binasının önünde durdu; ayrılmak arzusuna benzer bir hareket yaptı. Neriman da hemen durmuş, elini uzatmıştı;

fakat onun gizli bir sevinçle karışan bu acelesi, Şinasi'yi tereddüde düşürdü ve ayrılmak azabını arttırdı. Neriman'ın elini bırakamıyor, ayrılığı geciktirmek için lüzumsuz şeyler söylüyordu.

Sabırsızlanan genç kız, biraz şiddetle elini çekti, kurtardı, koşarak uzaklaştı.

Günün hiçbir saatinde Şinasi'nin yalnız başına yapabileceği hiçbir şey yoktu. Ne tarafa yürüyeceğini kestiremedi, birkaç adım attıktan sonra geriye döndü, o anın boşluğunu doldurmak için bir cigara aradı, paketini açtı ve boş buldu.

Tütüncüye giderek bir cigara aldı ve camın kenarına asılı bir akşam gazetesinin ilk sayfasına göz attı: Darülelhan muallimlerinden birinin resmi, alaturka, alafranga musiki münakaşası hakkında sözler. Gazeteyi aldı, katladı, ceketinin dış cebine soktu.

Geri dönerek tekrar Beyazıt'a doğru ağır ağır yürüdü.

Neriman'ın misafir gittiği arkadaşı, Beyazıt'ın arka tarafında, yangın yerlerinde oturuyordu. Şinasi'den pek hoşlanmadığı için, ikidir, onu evindeki toplantıya çağırmamıştı. O vakte kadar buna pek ehemmiyet vermeyen Şinasi, ilk defa olarak alındı. Zaaf anlarında, insanın can sıkıcı bir vakıayı tahsis edemeyerek umumileştirmesi ve bir felâketi aynı seri içindeki bütün menfi ihtimallere teşmilederek hepsini hakikat gibi görmesi yüzünden Şinasi de, Neriman'ın arkadaşı tarafından davet edilememesinin hususî sebeplerini araştıramıyor, bütün Darülelhan kızlarının kendisinden hoşlanmadığını zannetmeye kadar varıyordu.

Cigarasını yaktı ve kibriti çakarken aşağı kayan kemençesini koltuğuna sıkıştırmak için, itiyat haline gelmiş hareketini yaparak yürümeye devam etti.

Beyazıt meydanına gelince tramvay bekleme yerinde Neriman'ı gördü, şaşırarak birdenbire durakladı.

Evvelâ Neriman'ın tramvay bekleyip beklemediğini anlamamıştı. Adımlarını hızlaştırarak ona doğru yürüdü. Fakat Neriman'ın hem kol saatine, hem de tramvayın geleceği tarafa sabırsızlıkla baktığını görünce, arkadaşına gitmediğini anladı, ona görünmek istemeyerek sıra kahvelerin arasına çekildi ve onu uzaktan seyretti. Neriman ilk gelen Fatih-Harbiye tramvayına herkesten evvel atlamaya muvaffak olmuştu.

Tramvayın arkasından koşmak, içine atlamak arzusuyla Şinasi'nin vücudu birdenbire gerildi ve gevşedi; büyük bir hareket ihtiyacıyla üç dört adım koştu ve durdu. O anda pek çok şeyler yapmak istediği halde, gözleri köşeyi ağır ağır dönen tramvaya takılıp kalmıştı. Başka hiçbir şey görmüyor, yanından adam geçip geçmediğine dikkat etmiyor, ayak seslerini işitmiyordu. Başına kan doldu ve dışarı âlemle bütün alâkaları kesilir gibi oldu. Bir anda gözlerinin önünde bütün manzaralar silinmişti ve hiçbir ses duymuyordu. Kulakları uğuldamaya başladı.

Vücudu hep geriliyor ve gevşiyordu. Kalbinde şiddetli bir çarpıntı. Arada bir, tramvayın uzaklaştığını unutarak, içine tekrar koşmak, büyük bir hareket yapmak için hamleler gelip gidiyordu.

Hiçbir şey yapamayacağını anladığı vakit bütün vücudu gevşemişti. Cigarası yarısına gelmediği halde, farkında olmadan paketini çıkardı, bir cigara daha yaktı ve yanlışlıkla, yeni yaktığı cigarayı yere atarak eskisini içmeğe devam etti. Sık sık aşağı kayan kemençesini eline almıştı.

Etrafını görmeğe başlıyordu. İki kişi konuşarak önünden geçtiler ve ona bakmadılar.

Uzaktan mektep çocuklarının haykırışlarını duyarak biraz daha toplandı. Sokağın kenarında, bahçe haline getirilen kahvedeki masalardan birine sallanarak ilerledi, bir sandalyeye çöktü. Bir kere düşünmeye başlayacak olursa, kahvecinin sualleriyle rahatsız edilmemek için hemen kahvesini ısmarladı, getirtti, bir cigara daha yakarak düşünmeye başladı.

Kendi kendine ilk sorduğu şu olmuştu: "Ne yapmak lâzım?"

Fakat buna cevap vermeden evvel, vaktiyle ona tabiî görünen, fakat şu anda yeni bir mâna ile harekete gelen birçok şeyler hatırlamaya başladı: Neriman'ın Darülelhan'a uğramadığı günlerin sıklaşması, evine geç gidişleri, tuvaletine verdiği ehemmiyetin artması, Şinasi'yle konuşurken sesine dolan asabî titremeler ve bunun gibi, teferruatı unutulan, fakat yekûnunun intibaı kuvvetli bir surette hatırlanan küçük küçük birçok hadiseler kendi kendilerini hatırlatıyorlardı. Son zamanlarda bütün bu farklara dikkat eden Şinasi, aramak yorgunluğuna karışan gizli bir korku ile her hadiseyi ayrı ayrı eşelemekten çekinmişti.

Hemen bir zihin gayretiyle muhakeme etmek istedi: "Mademki ben Neriman'ın değiştiğini çoktandır farkediyordum..." diye başladı. Fakat kendi kendini itham etmeye mecbur olmak korkusuyla muhakemesine devam edemedi. Zaten şuurunda büyük çatlaklar peyda oluyor, oralardan içeriye birçok insicamsız hatıralar boşalıyordu. Kendini bir daha toplayarak, yeni bir zihin gayretiyle muhakemesine devam etmeye çalıştı. İçindeki sesi yükselterek tekrar ediyordu: "Mademki ben Neriman'ın değiştiğine çoktandır dikkat ediyordum." Fakat araya gene birçok hatıralar girdi ve mantıkî silsileyi bozdu. Bundan

yirmi gün evvel Neriman Darülelhan'dan erken çıkmıştı; gene ayağında yeni yaptırdığı bu dekolte rugan iskarpinler ve üstünde bu filizî manto; mektebin kapısında birbirinden ayrıldılar. O sırada Neriman Şinasi'nin yüzüne bakmadan yürüyüvermişti.

Belki de bu, gizli kararları belli etmesinden korkulan gözleri serbest bırakmak içindi; belki de bunun için başını başka tarafa çevirmişti ve bugünkü gibi korkarak uzaklaşmıştı. Hep güneşte parlayan filizî manto; ya Darülelhan'a gelmediği günler? Bir kere, Şinasi'nin sorduğu ehemmiyetsiz birşeye gayri tabiî bir asabiyetle cevap vermişti.

Yirmi gündür sazını mektebe getirmiyor. Sokakta, yürürlerken Neriman'ın rahatsız adım atışları. Bir gün mektebin kapısında, Neriman bir arkadaşıyla konuşurken Şinasi'nin yaklaştığını görmüş, birdenbire susmuş, ne konuştuklarını söylememişti... Hep güneşte parlayan... "Şinasi! Canım sıkılıyor!" deyip durmaları. Hep güneşte parlayan filizî... Şinasi birdenbire ayağını yere vurdu. Mühim bir şey daha hatırlamıştı.

Fakat muhakemesine devam etmek de istiyordu: "Mademki ben Neriman'ın değişmeye başladığını." Şimdi de biraz evvel tramvaya atlayışı gözünün önüne geliyor. Hattâ bunun arkasından gayri hakikî bir takım sahneler tahayyül ediyor: Kendisi de Neriman'ın arkasından tramvaya atlıyor. Beyoğlu'na çıkıyor, onun girdiği bir pastacı dükkânında, arkada bir yere oturuyor, kendini gizliyor, randevu dakikasına kadar bekliyor.. ve...

Bunları tahayyül ederken, aynı zamanda, yarım kalan mantıkî cümle, bütün bu hayaller arasında ses veriyordu: "Mademki ben Neriman'ın değiştiğini çoktandır farkediyordum."

Sonra bir anda, bütün renkler, çizgiler, sesler, parıltılar, kokular, son süratle giden bir otomobilin içindeki adamın ihsasları gibi hep birbirine karışıyor, sisleniyor, bulanıyor.

Yanıbaşındaki masaya gelen adamların dikkatinden sıkılan Şinasi ayağa kalktı ve kahveden çıktı.

Meydana yürüdü, karşı tarafa geçti. Vezneciler'e doğru gideceği yerde Süleymaniye tarafına saptı.

Kim bilir, kaç defa bu yollardan beraber geçtiler.

Yedi sene!

Siyah saten gömlekli, siyah başörtülü kız. O vakit böyle koşmazdı. Liseden çıkar ve Süleymaniye'nin köşesinde görünürdü. Kolunda çantası, başı önüne eğilmiş, gözlerinde korku ve dudaklarında tebessüm, Şinasi'nin yaklaştığını görünce korkusu giden ve sevinci artan gözleriyle yere bakar, hafifçe kızarırdı. Sonra yanyana, hiç konuşmadan, epey yürürler ve buluşmanın ilk zevkini bu sükût içinde daha çok hissederlerdi.

Kim bilir, kaç defa bu yollardan beraber geçtiler.

Şinasi, içinden bir şarkı mırıldanmaya başladı. Son zamanlarda bu havayı çok seviyor ve çok çalıyordu: "Ne imiş aşk u muhabbet, sevda..." Daha dün akşam, Neriman'ın babasıyla, bu şarkıyı üç dört kere beraber geçtiler ve ihtiyar adam da bu havayı çok sevdi.

İçinden bir şarkı ırırıldandığı vakitler, sokakta bile, Şinasi kendinden geçer, etrafı unutur, yüzünün ne garip bir biçime girdiğini bilmezdi: Süzülmüş gözler, yarı açık ağız, ağır ağır sallanarak şarkının veznini takip eden baş.

Gene böyle yürüyordu.

Fatih'e kadar yürüdü.

Neriman'la aynı mahallede, aynı sokakta oturuyordu.

Bu akşam bütün bu sokaklardan hızla geçti, evine geldi, odasına çekildi ve kemençesini torbasından çıkararak o şarkıyı çalmaya başladı. Hava bittikten sonra aynı makam içinde geziniyor, gene o şarkıyı çalıyordu.

Belki sekiz on defa çaldı. Hafif bir sesle okuyarak refakat ediyordu.

Yemekten sonra dışarı çıktı ve Neriman'ın evine gitti.

Kapıyı açan Gülter, Şinasi içeri girdikten sonra bile, hâlâ başını uzatıp dışarıya bakıyor, gülüyordu.

Sonra birdenbire, hayretle sordu:

- Küçük hanım sizinle beraber değil mi?

- Hayır. Daha gelmedi mi?

- Yoo? Ben şaka için dışarıda saklandı zannettim.

Şinasi yabancı bir yerde imiş gibi etrafına bakındı ve mırıldandı: "Saat on buçuk!"

- Beyefendi de merakta. Yemeğini yedi o. Neredeyse yatar, fakat siz buyurun!

Şinasi, kömür tozu ve küf kokan bir taşlıkta, hiç kımıldanmadan duruyordu.

Derunî asayişini temine çalışan Şinasi'nin muaşerete ait bir tereddüt geçirdiğini zanneden Gülter, tekrar etti:

- Buyurun! Buyurun!

Şinasi kımıldamıyordu. Titremeye başladı. Gülter, bu duruşun mânasını anlayınca, Şinasi'yi harekete getirmek için birkaç adım yürüdü ve sessiz bir telkinle onu da çektikten sonra:

- Buyurun siz, dedi, küçük hanım da neredeyse gelir.

Elindeki idare lambasıyla arada bir durarak Şinasi'nin yolunu aydınlatıyordu. Her basamağı gıcırdayan tahta merdivenleri ağır ağır çıktılar.

Yukarı sofada, bir oda kapısının eşiğinde, Neriman'ın babası Faiz Bey, bir elinde kitap, öbür elinde gözlükle

duruyor, merdivenlerden çıkanlara bakıyor, Şinasi'ye aşinalık etmeden bir şey arar gibi görünüyordu.

- Yalnız mısın oğlum? diye sordu ve Neriman'ın beraber olmadığını anlayınca mırıldandı: "Çok şey!"

Sonra Faiz Bey'le beraber odaya girdiler.

Neriman'ın babası odanın ortasında durdu, biraz düşündü. Sonra ağır ağır yürüyerek, odanın köşesindeki minderde her zamanki yerine oturdu, hafifçe titreyen eliyle kitabını ve gözlüğünü yanı başındaki masanın üstüne bıraktı ve önüne eğilmiş başını hiç oynatmayarak en ciddî zamanlarına mahsus bir bakışla yalnız gözlerini Şinasi'ye doğru kaldırdı ve onun hâlâ ayakta durduğunu görünçe, böyle zamanlarda merasim olmayacağını ima eden sitemli bir sesle:

- Otursana, Şinasi Bey! dedi.

Şinasi masanın başındaki sandalyeye ilişti.

Faiz Bey'in başı hâlâ kımıldamıyor, fakat titreyerek hafifçe sallanıyordu.

Nihayet ağır ağır başını kaldırdı ve birşey söylemesini ister gibi Şinasi'nin yüzüne baktı.

Şinasi sordu:

- Bu kadar geç kaldığı olmamıştır, değil mi?

- Biliyorsun ya, geçen ay, bir kere daha geç gelmişti. Hattâ gece yarısından sonra... Fakat o zaman evvelden haber vermiştiniz, sen de beraberdin.

Bu son cümleyi söylerken, Faiz Bey'in sesinde, kızının hayatına dair bir babadan daha çok şeyler bilmesi lâzım gelen gencin sualine karşı itimatsızlık ve hayret vardı.

Şinasi bunu hissetti. Fakat aldatmak zevkiyle karışık bir merhametle Faiz Bey'e gündüzki hâdiseden bahsetmemeye karar verdi.

- Bu akşam, dedi, Darülelhan'dan beraber çıktık. O Fahriyelere gitti. Ben ayrıldım. Galiba biraz saz yapacaklar. Demek Fahriye onu gece de alıkoydu.

Şinasi, Faiz Bey'in ne derece inandığını anlamak için ona bakmaya cesaret edemiyordu. Başını önüne eğerek mırıldandı:

- Olur bazan.

Faiz Bey, gene, yalnız gözlerini kaldırarak Şinasi'ye sert sert baktı, sonra derin bir nefes aldı.

Artık bu mevzuda konuşamaz oldular. İkisini de birleştirmesi lâzımgelen hakikat, Şinasi'nin muvaffakiyetsiz bir tabiyesi yüzünden, aralarına bir düşman gibi girmişti ve onları birbirinden uzaklaştırıyordu. Bahsi değiştirmezlerse hiç konuşamayacaklarını ikisi de anlayarak bir başka zemin aradılar.

Şinasi masanın üstündeki siyah kaplı kitabı göstererek bildiği halde sordu:

- Ne okuyordunuz efendim?

- Hiç oğlum, ne okurum ben? Gene Mesnevi'yi karıştırıyordum. Can sıkıntısı.

Ve biraz Şark edebiyatından, biraz musikiden bahsettiler. Faiz Bey ney çalardı. Şinasi'yle aralarında her zaman uzun ve hararetli bir konuşma zemini yapan musiki bile şimdi onlara alâka vermiyordu. Konuşamayacaklarını anladılar.

Şinasi müsaade istedi ve evden çıktı.

Faiz Bey masanın üstünü düzelttikten sonra lâmbasını aldı, karşıdaki yatak odasına geçti, kapının eşiği kenarında duran idare kandilini alarak büyük lâmbayı söndürdü ve yattı.

Fakat uyuyamadı. Hep dalıp dalıp uyanıyordu. Ara sıra, uykusu derinleştiği halde, yattığı yerden fersahlarca

uzak bir yere gitmiş de iki dakikada geriye dönmüş gibi, başdöndürücü bir sürat hissiyle gözlerini açıyor ve küçük seslere dikkat ediyordu.

Kulağı sokakta idi. Ayak seslerini teşhise çalışıyordu. Uykusu ne kadar derinleşirse derinleşsin, samiası uyanık kalıyor ve gecenin karışık seslerini ayıklamaya uğraşıyordu.

Nihayet yataktan kalktı ve pencerenin önüne oturdu. Arasıra, cumbadan başını uzatarak hava gazıyla aydınlanmış yokuştan inen gece yolcusuna bakıyor ve erkek olduğunu görünce başını içeri alıyordu.

Yokuşun başında bir otomobil durduğunu motor gürültüsünden anlamış ve tekrar cumbadan bakmıştı. Fakat otomobil görünmedi. Faiz Bey gözlerini yokuştan ayırmadı.

Neriman otomobilden atladı ve yokuşu hızla indi.

Evin kapısına gelince komşuların pencerelerine baktı. Kalbi o kadar şiddetli çarpıyordu ki, bu ses bütün mahalleyi uyandıracakmış gibi ürktü ve elini göğsüne götürdü.

Anahtarı kilide soktu, fakat çeviremedi; kol demiri vurulmuşsa, kapıyı çalmak, evdekileri uyandırmak lâzım gelecekti. Bunu yapmaya kendinde kuvvet bulamadı. Bu felâketten kaçmak istese nereye gidebileceğini tasavvur etti. Uzaklaşan otomobilin gürültüsünü işittikçe korkusu artıyordu.

Anahtarı çevirdi ve kapı açıldı.

Fakat Neriman'ın bu sevincini paslı rezelerin gıcırtısı ve kapıyı gayet itina ile kapadığı halde çıkan gürültü ihlâl ediyordu.

Neriman taşlıkta durdu ve evi dinledi. Uzakta, merdivenin ilk basamağında, Gülter'in bıraktığı idare lâmbası,

fitili açık kaldığı için tütüyor, isli şişeden sarı ve çürük bir ışık geliyordu.

Neriman ayaklarının ucuna basarak merdiven başına geldi, idareyi eline aldı, önüne bakarak ve merdivenleri gıcırdatmamak için bir eliyle tuttuğu tırabzanlarla vücudunun ağırlığını paylaşarak birkaç basamak çıktı.

Biraz durdu ve başını kaldırınca, merdivenin dönemeç yerindeki küçük boşlukta, bembeyaz bir şekil gördü. Birdenbire bütün vücudu korkuyla irkilmişti.

Bir basamak geriye indi ve gözleri babasının gözleriyle karşılaşınca başını önüne eğdi, kaldı. Faiz Bey orada, beyaz takkesi ve beyaz entarisiyle hareketsiz duruyor, ona bakıyordu.

Neriman basamağı çıkmak kuvvetini bulamadı, fakat orada durdukça bayılacak gibi oluyordu. Uçurumun kenarında bir tepeye tırmanan insanların gayretiyle bütün kuvvetini topladı, birkaç basamak daha çıktı, babasının önünden geçtikten sonra hızla atıldı, iki basamağı birden atlayarak sofaya geldi, kapıdan küçük bir aralığa girerek yatak odasına koştu, kapıyı kilitledi ve evvelâ soyunmadan kendini yatağa arka üstü bıraktı.

Faiz Bey, Neriman'ın arkasından biraz baktıktan sonra, basamakları ağır ağır çıkmıştı. Sofada, yerde, gözüne bazı kâğıt parçaları ilişti. Oda kapısına bıraktığı küçük lâmbayı alarak yere eğildi; bu kâğıtları avucuna aldı ve doğrularak baktı. Bunlar, kimi bir iğne topuzundan biraz daha büyücek, kimi ince bir kurdele parçası gibi uzunca, renkli kâğıtlardı. Epev düşündükten sonra Faiz Bey bunlara "konfeti ve serpantın" dendiğini hatırladı.

Yatak odasına girince gene ayakta epeyce durdu. Avucunu sıkıyor ve renkli kâğıtları buruşturarak bir şey dinler gibi etrafına bakıyordu.

Kulağında hâlâ bir otomobil gürültüsü vardı, sokakta hâlâ bir ayak sesi arıyordu, hiçbir şey düşünmüyor ve arada bir avucunu açarak, serbest kalınca birer solucan gibi kımıldamaya başlayan buruşuk renkli kâğıtlara bakıyor, fakat onları bir görüyor, bir gözden kaybediyordu.

NERİMAN ertesi gün geç uyandı ve yatağın içinde saatlerce kaldı. Evin her günkü hayatına başlamak cesaretini kendinde bulamıyordu. Geceye ait hatıralar da onu serbest bırakmıyor, yatağın içinde saatler geçtiğini hissettirmeden onu oyalıyor, yaşanırken ehemmiyet verilmeyen birçok hatıraların küçük teferruatı üstünde onu düşündürüyordu.

Başında bir ağrı. Gözleri açıldıkça kamaşıyor ve kendiliklerinden yarı kapanıyor. Göz kapaklarının aralığından içeriye sızan gündüz ışığının tamamıyla aydınlatamadığı loş bir zemin üstünde hep Maksim salonu gözünün önüne geliyor. Kuytu köşelerde renkli abajurlar. Sarışın bir kadın başı. Bir zil sesi, çığlıklar ve sıçrayışlar, alkış, damakta acı bir köpük lezzeti, parlak, sarı bir etek, bir zenci sesiyle daima karışarak hafızaya musallat olan fokstrot nağmesi ve kulağının içinde mütemadi çalan bir cazbant...

Başını silkeliyor ve hararetli şakaklarıyla yastığın soğuk taraflarını arıyor, yanaklarını oraya sürtüyor, bu muvakkat serinliğin verdiği uyanıklık geçince yeniden Maksim salonu gözünün önüne geliyordu.

Masanın beyaz örtüsü üstüne bir kokteyl damlası düşmüştü. Kokteyl. Bu kelimeyi ilk defa dün gece işitti. Kokteyl. Çok yabancı kelimelerin zihne takılan lâfzî garabetleriyle, Neriman bunu da kendi kendine tekrar ediyordu: Kokteyl, kokteyl. Kıpkırmızı elbiseli kadın ve erkek. Saat kaç? Herkes sallanıyor. "İsterseniz bir kokteyl daha için!" diyor Macit. Kokteyl ve hep o zenci sesiyle karışık cazbant.

Macit'le akşam altıda, Löbon'da buluşmuşlardı. Ondan sonra gece yarısına kadar geçen şeyleri süratle ve muntazaman hatırlıyor. Macit'in girdiği birçok masraflara rağmen o kadar yalnız ve başbaşa kaldıkları halde, hiçbir çapkınca hareket yapmamasını düşünüyor ve Macit'in ince uzun elleri, hafif manikürlü parmakları sık sık gözünün önüne geliyor "İnce bir adam!" diye düşünüyor ve Macit'te tenkit edilecek hiçbir şey bulamıyor.

Odaya giren Gülter, Neriman'ı biraz daha uyandırıp, karyolaya doğru ilerlerken yüksek sesle söylüyordu:

- Küçük hanım, saat ikiye geliyor, kalkın bey babanız yemeğini yedi, neredeyse sokağa çıkacak.

Gülter'in kuru ve berrak yüzünde birbirine hiç karışmayan tebessüm ve endişe. Karyolaya yaklaşınca, Neriman'ın üstüne eğilerek diyor:

- Küçük hanım, bey babanıza birşey söyleyelim de adamcağızın gönlü rahat etsin; yüzü pek asık. Dün gece de pek uyuyamamış galiba!

Neriman'ın zihniyle beraber yüzü de gerildi ve gözleri açıldı. Bir derece daha uyanmıştı. "Peki..." diyerek düşünmeye başladı. Fakat söylenecek bir şey bulamıyor, düşündükçe mesele karışıyordu. Gözlerini kapayıp açtı. İyice dağılmayan uykusu tekrar bastırmakla tehdit ediyordu.

Hep o zenci sesiyle karışık cazbant, kuytu köşelerde renkli abajurlar, parlak ve sarı bir etek, kıpkırmızı esvaplı kadın ve erkek, bir alkış, iki balon arasında takılı bir serpantin.

Neriman yatağın içine oturdu ve gözlerini uğuşturdu. Başını silkeliyordu.

- Git de ki...

Ve düşünüyordu. Sarışın bir kadın başı. İsli şişe. Basamaklar.

Bir daha silkindi:

- Git, de ki: "Neriman Hanım dün gece Fahriyelerde imiş. Fahriye bırakmamış, gece yarısına kadar..."

- Saz yapmışlar.

- Tamam, sonra da...

- Otomobille küçük hanımı getirmişler.

- İyi.

Gülter odadan çıkınca, Neriman, ağır ağır başını tekrar yastığa koydu. Parlak sarı bir etek. İki balkon arasına takılı serpantin.

Fakat, birdenbire, babasıyla Gülter arasında geçecek muhaverenin sonunu düşününce o kadar büyük bir meraka düştü ki, bu his, geceden kalan hatıralarının hepsini kaçırdı. Babası ne derdi? Tahminlere başladı.

Geceleyin Maksim'de, sonra otomobille dönerken, hele karanlık sokaklara girince ve yokuşu inerken duyduğu korku, içinde yeniden canlanıyordu. Yine kalbinde çarpıntı. Başını yorganın altına çekerek barınacak yer arıyordu. Artık, aklına hep Şinasi geliyordu.

Ara sıra başını yorgandan çıkarıyor, etrafı dinliyor, Gülter'in ayak sesini bekliyor ve kapıya bakıyordu. Bütün bu korku, onda, zevkin ve sevincin uyuşturduğu azapları galeyana getiriyor ve evvelce kendi kendine karşı mazur

gördüğü bütün cürümler, şimdi, korkunun pertavsızı altında, birer cinayet kadar gözünde büyüyordu.

Hep Şinasi'nin vakur ve muztarip yüzünü hatırladı. Büyük bir utançla başı yastığın çukuruna batıyordu. Izdırabın verdiği intibah zamanlarında, kendi kendini aldatmak, başkalarını kandırmak kadar basit değildir ve insan kendi içindeki adaletten ürkmeye başlar. Neriman çektiği bu azapların bir gece evvelki zevkin bedeli olduğunu da hissediyordu.

Bunalarak yataktan atladı, oda kapısına doğru gitti, fakat aşağı kattan babasının bir haykırışını duyacakmış gibi korkarak uzaklaştı, pencereye doğru geldi, geceyi hatırlaması ihtimaliyle sokağı da görmek istemiyordu, yatağından da ürktü, aynaya doğru da gidemiyordu, gitmeye de kuvveti yoktu, her tarafa korkak ve ümitsiz adımlar attıktan sonra olduğu yerde kaldı ve nihayet karyolasının kenarına gidip oturarak başını önüne eğdi.

İçine bir tevekkül geliyordu. Herşeyi sükûnla karşılamak cesaretini kendinde bulmaya başladı. Aşağı kata kulak veriyor, hâlâ babasının bir haykırışını bekliyordu. Gülter'in ayak seslerini işitti, biraz toplandı, gizlemeye muvaffak olamayacağı bir alâkayla, gözlerini açarak oda kapısına baktı.

Gülter, muzaffer bir tavırla ve güler yüzle içeri giriyordu. Neriman derin bir nefes aldı.

Gülter anlattı:

- Zavallı adam, taşlıkta lâstiklerini siliyordu, hemen koşup elinden aldım. "Aman Beyefendi..." dedim. Mahzun bir hali vardı. Çok sever sizi Neriman Hanım... Nasıl sevmesin? Hanımefendi öldükten sonra bir siz kaldınız.

- Gülter...

- Durun anlatacağım. "Küçük Hanım uyandı" dedim, kaşları çatılıverdi. Korktum doğrusu... Arkasından kendimi zorladım: "Fahriye Hanımlarda imiş." Yan gözle yüzüme dikkatli dikkatli baktı. Ben bir daha kendimi sıktım, söyleyiverdim: "Saz yapmışlar, sonra da Fahriye Hanım'ın dayısı Neriman Hanım'ı otomobille getirmiş. Ben de gece bir makine gürültüsü duydumdu, meğer küçük hanımmış. Fakat eve girdiğini duymadım." dedim. Zavallı adamın içi bir rahatladı, bir rahatladı ki...

- Onu nereden anladın?

- Ben anlarım. Gayet tatlı bir dille bana: "Yeter kızım, ihtiyar lâstiği, parlayıp da ne olacak? Teşekkür ederim." dedi ve güldü. Sabahtan beridir ilk defa yüzü güldü.

- Zavallı babacığım!

Neriman'ın gözleri dolmak üzereydi, hemen yataktan atlayarak pencereye doğru sebepsiz yürüdü ve kendini Gülter'e daha fazla göstermek istemedi.

Sokak kapısı kapanmış ve eski tahta ev sarsılmış, camlar zangırdamıştı.

Neriman minderin kenarına oturdu ve giyinmeye başladı.

- Saat kaç Gülter? Benim kol saatim ileri.

- İkiyi geçiyor, küçük hanım.

Neriman Darülelhan'a gideceği saati düşünüyordu.

Gülter dedi ki:

- Dün gece Şinasi Bey de geldi, beyefendiyle biraz oturup gitti.

Şinasi, evet Şinasi. Artık, yalnız ona karşı hazır bulunmak lâzımdı.

Şinasi o gün Darülelhan'a daha geç gitti. Sazını da götürmemişti. Mektebe bir uğradı ve çıktı. Şehzadebaşı'nda

maksatsız dolaştı, bir kahveye girip oturdu, gazeteleri okudu.

Neriman, Darülelhan'dan çıkmış, yanında Fahriye ile kahvenin önünden geçiyordu. Şinasi onları gördü, fakat gözlerini gazeteye indirerek görmemiş gibi yaptı. Gayet büyük bir heyecan duyduğu için, kendini bıraksa, gayri tabiî bir takım hareketlerde bulunabilirdi; kendini çok sıktı, hiç kımıldamadı, fakat bu suretle daha gayrı tabiî olduğunu anlamadı.

Sonra geçip geçmediklerini görmek için bir daha onlara baktı. Fahriye ile göz göze geldiler. Şinasi ayağa kalktı ve kahveden çıktı, onların yanına gitti.

Üçü de ağır yürüdüler. Fahriye, Şinasi'nin yüzüne fazla gülüyordu; hiç o herşeye itiraz eden Fahriye değildi. Şinasi, bu değişmenin siyasî mânasını anlamakla beraber, Fahriye'nin iltifatlarını sevinçle karşılamak zaafından kendini kurtaramadı.

İkisi konuşurlarken Neriman susuyordu. İzahat vermenin en münasip anını bekledi ve Şinasi, Fahriye'nin sözlerinden birine ilk kahkahasını attığı vakit, Neriman onun bu neşeli anını kaçırmak istemeyerek sordu:

- Sen dün akşam bize gelmişsin öyle mi?

Şinasi kuru bir:

- Evet, dedi.

Neriman cesaretle devam etti:

- Ben dün gece hovardalıkta idim. Maksim'e gittim, para yedim.

Söze böyle başlayarak masum insanlar gibi içi rahat ve neşeli gülmek istiyordu. Şinasi bunu anladı ve sesini çıkarmayarak devam etmesini bekledi.

Neriman devam etti:

- Macit'le beraberdik.

Fakat arkasını getiremedi ve bu "Macit'le beraberdik" cümlesi, yalnız kaldığı için, bir yazı levhası gibi Şinasi'nin dikkati önünde büyüdü.

Fahriye arkadaşının imdadına yetişmek için sordu:

- Seni eve Macit mi getirdi?

- Evet!

Biraz durdu ve devam etti:

- Ben dün senden ayrıldıktan sonra Fahriye'ye gittim, toplantıdan vazgeçilmiş, orada Macit'i gördüm, çok ısrar etti ve beni Beyoğlu'na çıkardı. Evvela...

- Fakat Neriman'ın ilk cesareti ve neşesi kaybolduğu için sesi gitgide hafifliyordu ve yutkunmaya başladı.

Bir gün evvel, aynı saatte geçtikleri yolun ve kaldırımın üstünde idiler. Şinasi bir gün evvelki azaplarının hepsini hatırladı. Neriman'ın Fahriye'ye hiç gitmediği halde bu kadar cüretkârca yalan söylemesini hazmedemedi. Elleriyle öyle tesirli ve kat'î bir küçük hareket yaptı ki Neriman devam edemedi, sükût içinde yürüdüler.

Bugün Şinasi önde gidiyordu. Kolunda kemençesi yoktu ve kıyafeti o kadar ihmal edilmiş değildi; halbuki Neriman yorgundu, elinde siyah torbalı udu vardı ve her günkü kıyafeti içinde idi. Bu muvaffakiyetsizlikten sonra büsbütün şaşırdı ve yoruldu. Fahriye'ye doğru sokularak perişan bir halde olduğunu ona hissettirdi, onun yardımını bekledi, Şinasi'nin önde olmasından istifade ederek bakıştılar.

Fahriye düşündü ve sözü şöyle idare etti:

- Hata ettin Neriman, gitmemeliydin.

Neriman tasdik etti:

- Evet, çok büyük hata... Zaten hiç eğlenmedim.

Halbuki çok eğlenmişti. Burada tecrübesi olan bir kadın gibi konuşmağa muvaffak olmuştu.

- Çok büyük hata... diye tekrar etti, bugün çok üzüldüm... Fakat dayanamadım, Macit kibar çocuk... Ne kadar yalvardığını gördün!

Neriman bir gün evvel Fatih-Harbiye tramvayına atlarken Şinasi tarafından görüldüğünü bilseydi, "ne kadar yalvardığını gördün" demezdi. Çünkü Şinasi bir gün evvel, Neriman'ın Fahriye'ye hiç uğramadığını ve Beyoğlu'na yalnız gittiğini biliyordu. Neriman o son cümleyi söyleyinceye kadar Şinasi biraz teselli bulmuştu; fakat yalan tekrar edilince Şinasi'nin başına birden kan çıktı.

Tam eski Darülfünun binasının önüne ve bir gün evvel ayrıldıkları noktaya gelmişlerdi. Şinasi birdenbire durdu, kat'î bir tavırla:

- Ben geri dönüyorum!

Dedi ve ayrıldı. Hızla yürüyerek uzaklaştı. İstemediği halde ayrılmak azabını, bugün de Neriman çekiyordu.

İki arkadaş yalnız kalır kalmaz bakıştılar:

Fahriye mırıldanmıştı:

- Fena oldu.

- İtiraf etmemeli mi idim?

- Bilmem? Galiba.

- Gizleyemezdim ki.

Fahriye tekrar etti:

- Fena oldu.

İki arkadaş da konuşmadan epey yürüdüler...

Neriman birdenbire boşaldı. Sinirlendiği vakit iplik kadar incelen ve sık sık asabî titreyişlerin kopardığı hırçın bir sesle söylenmeye başladı:

- Öf... Bu elimdeki ut da sinirime dokunuyor, kıracağım geliyor. Şunu Şamlı'ya bırakalım. Bunu benim elime

nereden musallat ettiler? Evdeki hey hey yetişmiyormuş gibi üstelik bir de Darülelhan! Şu alaturka musikiyi kaldıracaklar mı ne yapacaklar? Yapsalar da ben de kurtulsam. Hep ailenin tesiri. Babam şark terbiyesi almış. Ney çalar, akrabam öyle... Fakat artık sinirime dokunuyor, bir kere şu musibetin biçimine bak, hele bu torbası? Yirmi gündür elime almıyorum, bugün mecbur oldum. Bırakacağım musibeti... Darülelhan'dan da çıkacağım yahut alafranga kısmına gireceğim. Zaten bizim kısmı lağvedeceklermiş. Allah razı olsun. Kendimden nefret ediyorum. Oturduğum mahalle, oturduğum ev, konuştuğum adamlar çoğu sinirime dokunuyor. O Fatih meydanının önünden geçerken meydan kahvelerinde bir sürü işsiz güçsüz, softa makulesi adamlar oturuyorlar. Biraz temizce giyindin mi insanın arkasından fena fena bakıyorlar, kimbilir neler söylemiyorlar, insan yolda bile rahat yürüyemiyor. Sonra o dükkânların hali nedir? Adım başına aşçı ve kahve. Erkeklerin işi gücü kahvede, caminin önünde oturup sokağı seyretmek. Dün Tünel'den Galatasaray'a kadar dükkânlara baktım. Esnaf bile zevk sahibi. İnsan bir bahçede geziniyormuş gibi oluyor. Her camekân çiçek gibi. En âdi eşyayı öyle biçime getiriyorlar ki mücevher gibi görünüyor. Sonra halkı da bambaşka. Dönüp bakmazlar. Yürümesini, giyinmesini bilirler. Herşeyi bilirler canım... O Macit'in ellerine baktım, kadın eli gibi, tertemiz, incecik, tırnakların üstünde bile çalışmış. Şinasi'nin elleri gözümün önüne geldi. Tırnağının biri kırık, öbürü batık... Ne imiş? Kemençe çalarmış. Böyle elini parçalayan sazı parçalamalı. Hiç telin kenarına tırnak sürtülen saz görülmüş müdür? Her işimiz acayip, nefret ediyorum. Daha geçen gün...

Neriman üstüste ve hiç durmadan söylüyordu. Bir hafta, on gün, böyle yorulmadan söyleyecekmiş gibiydi. Fahriye ihtar etti:

- Şamlı'yı geçtik!

Geriye döndüler ve bir musiki dükkânına udu bıraktılar.

Dışarı çıkınca, Neriman, sözü hiç kesilmemiş gibi, derhal cereyanını bulan bir heyecanla devam ediyordu.

Fahriye, biraz evvelki hâdisenin bu sinirliliği uyandırdığını anlıyordu. Mevzua doğrudan doğruya girdi:

- Senin deminki meseleye canın sıkıldı. Anlıyorum ki Şinasi'den de pek vazgeçmiyorsun. Yoksa bu kadar sinirlenmezdin.

Fahriye'nin bu fikri, Neriman'a tesir etti; onun bu sözleri, Neriman'ın bütün öfkeleri ve isyanları arkasında gizlenen büyük bir alâkayı kendi gözünde de ansızın meydana çıkardı.

İnkâr edemedi, biraz şaşırarak itiraf etti:

- Tabiî... dedi, yedi senedir, âdeta gece gündüz beraberiz, bizim evin erkeği gibi birşey.

Ve artık sözlerine devam edemedi; liseye giderken sabahları Şinasi'yi bu yol üzerinde beklediği günlerin heyecanını hatırladı. Ekseriya uğrayıp oturdukları tanıdık bir kırtasiyeci dükkânının önünden de geçiyordu. İçeriye baktı ve loş havası içinde bir çok hatıralar gizleyen bu dükkân onu en uzak maziye kadar çekti.

Şinasi'nin onu çok mes'ut ettiğini itirafa mecbur oluyordu.

Fakat, bir kaç adım ileride, kaldırım üstüne sandalyelerini çıkarmış bir kahvenin önünden geçerken Neriman gene biraz hararetlendi:

- Al! İşte bir tane daha... Sokak ortasında oturuyor, kahve içiyorlar...

Daha güzel bir hayata karşı iştiyakını uyandıran bu kahvelere karşı kinini tekrar döktü.

Tramvay bekleme yerine kadar geldiler. Fahriye her zaman oradan ayrılırdı. Durdular. Bir Fatih - Harbiye tramvayı yaklaşıyordu. Bu tramvay Neriman'da bütün arzuları şiddetle uyandıran bir münebbih haline gelmişti. Onu görür görmez ani bir arzuya kapıldı:

- Haydi, dedi, istersen Beyoğlu'na kadar çıkalım.

Fahriye razı oldu. Hemen tramvaya atladılar. Neriman'ın kendi kendine pek de itiraf edemediği bir ümidi vardı: Macit'e rastgelmek ihtimali.

Bu ümit Neriman'ın neşesini iade etti. Fakat tramvay biraz ilerledikten sonra, Neriman parmağıyla Fahriye'ye caddede bir şey gösterdi:

- Allah aşkına bak! dedi, yol üstünde mezarlık olur mu? Koskoca cadde... Ortasında mezarlık... Mezarlar arasında yaşıyoruz.

GALATASARAY'dan Tünel'e doğru yürüdüler. Neriman Beyoğlu'na çıktığı vakit, halis Türk mahallelerinde oturanların çoğu gibi, kendini büyük bir seyahat yapmış sanırdı. Gene Fatih uzakta, çok uzakta kaldı. Tramvayla bir saat bile sürmeyen bu mesafe, Neriman'a Efgan yolu kadar uzun görünürdü ve Kâbil'le New York arasındaki farkların çoğuna İstanbul'un iki semti arasında kolayca tesadüf edilir.

Bir İstanbul kızı olduğu için Neriman'ın bu farklar karşısındaki hayreti azalmıştı; fakat bir zamandan beri kendisinde yeni bir hayatın iştiyakı ve yeni bir medeniyetin şuuru uyanmağa başladığı için bu farkların her birine ayrı ayrı dikkat etmekten hoşlanıyordu.

Bir ıtriyat mağazasının camekânı önünde durdular. Burada herşey, tek başına konmuş zârif bir küçük şişenin tatlı mavisi, kırmızı ipek bir püskül, siyah kadifelerin arasında gizlenmiş ampulün yumuşak ziyası, bir gümüşün parıltısı... Gözleri ayrı ayrı çekiyor ve zaptediyordu; burada herşey, rahat ve mes'ut insanların kullanmayı âdet ettikleri eşyaydı; burası, aynı zamanda, bir insanın ne kadar mes'ut olabileceğini hissettiren imkânlara doğru açılmış pencereydi. Neriman burada her duruşunda, bu pencereden onların saadetini imrenerek seyrediyordu.

Bir gün Şinasi'yle bu ıtriyat mağazalarından birinin camekânı önünde durmuşlardı. Neriman'daki arzuları sezen Şinasi demişti ki:

- Bu camekânlar kimbilir kaç Türk kızını baştan çıkardı ve çıkaracak!

Neriman buradan hemen her geçişinde bu sözü hatırlıyor ve gülümsüyordu.

Çantasındaki esans şişesini doldurmak vesilesiyle mağazaya girdiler. Bütün eşyanın iliklerine işlemiş hafif bir güzel koku. Neriman bu mağazaların sessizliğine de şaşıyordu. İçeride kalabalık olduğu halde müşteriler pek az konuşarak, âdeta bir dilsiz gibi işaretle meram anlatarak istediklerini alıyorlardı. Yalnız, cam tezgâhların üstüne konup kaldırılan şişelerin ince çıtırtısı.

Satış memuru kız, esans şişesini doldururken Neriman bir şey hatırladı: Küçükken babası onu Ramazan'da Beyazıt sergisine götürürdü. Orada, çadır gibi bir şeyin altında, Arap kılıklı bir adam, irili ufaklı bir çok yağlı, kirli şişeler arasında, ayakta durur, kokular satardı. Bu çadıra uzaktan yaklaşırken bile sert bir nane, bahar, hacıyağı kokusu Neriman'ın midesini bulandıracak derecede burnuna dolardı ve oradan çabuk geçmek isterdi...

Son günlerde sık sık yaptığı mukayeseyi tekrarladı ve bu iki koku arasındaki farkı düşündü.

Yolda yürürlerken, herkes, Fahriye'den ziyade Neriman'a dikkat ediyordu, fakat bu, Neriman'ın herkese ayrı ayrı dikkatinin karşılığından başka bir şey değildi. Kıyafetlere, yürüyüşlere, yüzlerdeki mânalara büyük bir tecessüsle bakan gözleri, herkesin alâkasını çelerek büyüyor, parlıyor ve daima canlı bakıyordu.

Löbo'nun önünden geçtiler. Neriman içeriye doğru bir göz attı ve Macit'i görmedi. Fakat onun ikinci kat salonunda olması ihtimali de vardı.

Yukarıya kadar beraber çıkmayı evvelâ Fahriye'ye teklif edemedi. Müsait bir kıyafette olmadığını da düşünüyordu. Fakat Macit'i görmeden İstanbul'a dönmek o kadar güç geldi ki bir kaç adım sonra Fahriye'yi geri çevirdi, beraber pastacının yukarı kat salonuna çıktılar.

Macit orada idi; fakat yanında bir kadın vardı; Neriman sevinçten kedere süratle geçmenin baş dönmesiyle durakladı ve ne yapacağını şaşırdı. İleri ve geri gidemedi. Bir kaç adım attı ve Macit'e görünmek istemedi.

Macit onu görmüş ve hemen kalkarak yanına gelmişti:

- O... Buyurun Neriman Hanım! dedi.

Macit'in yanında oturan kadın da kalkmıştı ve onlara doğru geliyordu.

Fahriye merdiven başında duruyor, içeri girmek istemiyordu. Neriman cesaret etti, koridora kadar yürüdü ve oradan salona baktı.

Neriman hafifçe kızardı ve şaşırdı. Kadın yanlarından geçerken Macit'e başıyla selâm verip yürümüştü. Neriman ona bakmadı.

Mırıldandı:

- Dışarıda Fahriye var.

- Niçin girmiyor, buyurun!

- Geç kalırız.

- Bir dakika, canım.

Macit kapıya gitti ve Fahriye'yi de çağırdı.

Salon tenhaydı. Bu, Neriman'ı biraz evvelki heyecanının artığından kurtardı.

Oturdular. Neriman'ın buraya üçüncü gelişiydi; her seferinde burasını biraz daha seviyor ve beğeniyordu. Her şey temiz, her şey güzel. Zevkli bir kadın eliyle döşenmiş küçük bir ev odası gibi; ve başbaşa konuşmaya ne müsait! Pastacı, muhallebici gibi yerleri daima bir dükkân fikriyle beraber düşünmeğe alışmış Neriman için, bu mahrem küçük salon yepyeni bir şeydi. Fahriye'nin de hayranlığını yüzünden görmek istiyordu. Fakat utanç, Fahriye'nin yüzünde, bütün hisleri kırmızıya boyamış ve örtmüştü, sıkıldığı besbelliydi.

Macit geceden bahsetti. Sonra, Fahriye'yi de bahse karıştırmak için: "Siz de olmalıydınız!" dedi.

Arkadan hararetle ilâve etti:

- Gelecek perşembe Perapalas'a gelirsiniz olmaz mı? Güzel bir balo var. Muhakkak geliniz. Çok eğleniriz. Ben gene sizi Neriman'la beraber eve kadar götürürüm.

Fahriye cevap vermedi. Macit Neriman'a döndü:

- Olmaz mı Neriman Hanım?

Neriman da cevap vermedi. Balo! Gene babasını aldatmak, Şinasi meselesi, tuvalet... Neriman'ın yüzünde endişe çok barizdi. Kendini toplayarak zorla gülümsediği halde vakit geçmişti. İtiraf etmeye mecbur oldu:

- Vallahi, Macit Bey, biliyorsunuz ki.. bizim için bir gece evden ayrılmak ne kadar güç!

- Siz isterseniz her şeye muvaffak olursunuz.

- Çalışırız. Gelecek perşembe mi dediniz?

- Evet, o vakte kadar gene görüşürüz, ya...

Balo! Neriman Löbon'dan çıkıp Fatih'e gelinceye kadar hep bunu düşündü. Balo! Muhakkak gitmeli. Fakat izin meselesi, para meselesi, tuvalet meselesi, Şinasi meselesi... Onu en çok para meselesi düşündürüyordu. Babasına tekrar nasıl müracaat edebilir? Daha bir ay

evvel, yeni mantosunu, yeni iskarpinlerini yaptırmak için babasını ne büyük fedakârlıklara sevketti: Fatih'teki ev rehine konmuştu ve bu ağır faizli borcu ödemek için babası, her ay, tekaüt maaşının bir kısmını ayırmağa mecburdu. Hele son hâdiseden sonra, bir bola tuvaleti için babasına yeni bir fedakârlık teklif etmeye hiç cesareti yoktu. Fakat Neriman, sımsıkı, açılmamak üzere kapanmış imkân kapılarının hepsini kurcalıyordu. Bu baloya muhakkak gitmesi lâzım. Saydı: Dokuz gün var.

Son hâdisenin fena tesirini silmek, babasının itimadını yeniden kazanmak, onun zaaflarını yeniden uyandırmak için bu müddet ona kâfi göründü.

Bu baloya gitmeyi o kadar çok istiyordu ki muvaffak olacağını ümit etmeye başladı. Hayatında bu kadar çok istediği şeylerin hemen hepsi olmuştu.

Bu düşünceler onu yolda susturdu. Fahriye'nin baloya gelmesini istemediği için ona bu bahsi hiç açmadı.

Fakat Fahriye ona ne düşündüğünü sordu. Neriman:

- Hiç... dedi, bugün Şinasi'nin hali gözümün önüne geliyor... Fena oldu, çok fena oldu.

Şinasi, o akşam da, Neriman'dan ayrılınca, günün son bir iki saatini zahmetle geçirdi ve hava kararınca eve döndü.

Kapıyı açan kızkardeşinin ve merdiven başında duran annesinin yüzlerine bakmadan hızla yukarı çıktı ve odasına girdi.

Arkasından kızkardeşi de gelmiş ve ona lâmba getirmişti. Biraz durdu ve Şinasi'yle konuşmak istedi.

- Neriman'ı iki gündür görmüyorum, uğramıyor.

Dedi, fakat Şinasi'den cevap alamadı, biraz daha durdu ve odadan çıktı. Onunla konuşulamayacak günler olduğunu annesi de, kızkardeşi de bilirdi: Fena geçmiş

günler. Şinasi o vakit yorgun, bitik bir halde eve girer, kaçar gibi hızlı yürür, derin ve çok mahrem kederini gizlemek için kimsenin yüzüne bakmaz, hâlbuki zaafını bu haliyle daha çok ifşa eder, belki bunu bilmez, belki de iyi bildiği için büsbütün kederlenir, hızla merdivenleri çıkar ve odasına çekilir, o akşam yemek yemezdi.

Bir kenarda durdu ve lâmbanın aydınlattığı odasına baktı: Darma dağınık. Her şey bıraktığı gibi; ve şiddetli ihtarları üzerine hiçbir şeye el dokunulmamış: Bir kanepe üstünde yığılı notalar. Bir koltuğun üstünde kemençesi. Torba yere düşmüş. Yerdeki halının bir ucu kıvrılmış. Masanın üstünde bardak, diş fırçası, tarak, kitap, bir tabak. Masanın kenarından sarkmış bir nota yaprağı...

On beş yirmi günden beri Şinasi bu odada hiçbir şeyi düzeltmek için uğraşamamıştı. Manzara berbat. Sanki fırtınalı bir gecede bütün pencereler açık kalmış ve rüzgâr odanın bütün hafif eşyasını yerinden oynatmış, öteye beriye savurmuştu.

Bu manzara da Şinasi'yi rahatsız etti. O, her zaman süflî ve derbeder bir adam değildi. Hep kendi eliyle düzelttiği odasında, bazan hendesî bir itina ve her eşyaya en güzel mânasını veren bir intizam vardı; Şinasi derbederlikten en muntazam adam kadar nefret ederek derbeder olmaya mecbur kalırdı ve bu, derunî anarşisinin akislerini eşyada da görmeğe mahkûm olduğu zamanlara mahsus, zarurî bir perişanlıktı.

Dışarıda yapılacak hiçbir şey olmadığı için eve gelmişti. Fakat evde de yapılacak hiçbir şey yoktu ve odasını düzeltmek istedi. Gözü hep koltuğun kenarında yere düşmüş kemençe torbasına gidiyordu. Evvelâ onu oradan kaldırmayı arzu eder gibi oldu ve oraya doğru bir adım attı. Durdu, vazgeçti, etrafına baktı, odanın dağınıklığı

içinde rahat oturamayacağını hissederek tekrar torbayı yerden kaldırmaya karar verdi, iki üç adım gitti, yere doğru eğilirken gene vazgeçti. İçinde büyük bir mücadele cereyan ediyordu; torbayı yerden kaldırmasını emreden bir çok fikirler, meçhul diğer bir çok fikirlerle şiddetli bir çarpışma halinde idi.

Nihayet, muvaffak olamayacağını anlayarak geriye döndü. Fakat aczini anlayınca birdenbire isyan etti. Hayatının bütün felâketleri, bazan bir torbayı bile yerinden kaldıramayacak kadar iradesiz olmasından geliyordu. Parasını idare edemeyişi, diş ağrıları, kıyafetini ihmal edişi, başkalarına ve kendine verdiği sözlerini tutamayışı, yapılmayan vaidlerin kendine ve başkalarına karşı utancı, hep yarıda kalmış nice tasavvurlar.

Derhal geri döndü ve torbayı yerden kaldırmak istedi, fakat bir düşünce mani oldu. Bundan ne çıkar? Bütün odayı düzeltmek lâzım. O da kâfi değil, notaları sıraya koymak ve aylardan beri tasavvur ettiği gibi onların bir fihristini yapmak lâzım. Ve bu lüzumlar birbirini çekip hatırlatarak, saatlerce, günlerce uğraşılsa bitirilmeyecek bir iş yığını halinde karşısına çıkardı: "Fakat, diye düşündü, herhalde bu işler birer birer yapılacak, haydi evvelâ şu torbayı yerden kaldır!"

Muktedir değildi. Fakat bu halde odada oturmayacaktı. Zaten, odada ne kadar koltuk, kanepe varsa hepsinin üstleri doluydu. Oturabilmek için hiç değilse bir tanesini düzeltmeli.

Bir taraftan da hissediyordu ki odasının intizamı, ruhundaki iğtişaşın neticesine bağlıydı; günlerden beri süren ve bugün son haddine gelen bu derunî ihtilâl bitmeden odasını düzeltmeye kalkmak nafile bir hareketti; hattâ kendi ruhunu bir aynada seyreder gibi görebilmesi

için odayı daha fazla dağıtmak ve tabağı bardağı yere atıp kırmak, notaları yırtmak da istiyordu.

Fakat cinnete kadar gidebileceğini hissettiği bu zihnî kargaşalıktan ürktü. Herhalde bu torbayı yerden kaldırması lâzımdı. Fakat neden, illâki bu torba? Masanın kenarından sarkan notayı düzeltmek istedi. Bir eliyle üst üste yığılmış ve yere düşmeye meyyal notaları tuttu, yukarı kaldırdı. Müthiş bir ağırlık. Yaptığı işi istememesi notaların sıkletini arttırıyordu. İnat etti. Fakat serbest kalan öteki eline bir vahşîlik, bir hoyratlık, bir şirretlik gelmişti. Notanın sarkan yaprağını sinirli bir hareketle tuttu, elinin kuvvetini ayar edemedi, yaprağı şiddetle öteki notaların arasına sokmak ve kendisini çıldırtacak kadar yoran bir işten çabucak kurtulmak istedi, notaları iyice kaldırmadığı için yaprak araya girmemiş, bir kısmı dışarıda kalarak buruşmuştu. Yaprağı oradan çekerek bir daha ve muntazam yerleştirmek istedi, birdenbire çekti ve kopardı.

Yaprağı elinden yere atarak kanepeye doğru gitti, notaların arasına kendini attı, başını arkaya bırakarak öylece kaldı.

Hâlâ şapkası başındaydı; biraz sonra bunu hissetti, şapkasını başından çıkardı ve bir tarafa attı; yakalığını ve boyunbağını çözdü; bu hareketleri o kadar şiddetle yapıyordu ki yanında duran notalardan birkaçı daha yere düştü.

Alnına bir ağrı yapışmıştı, elini başına götürdü ve saçlarının arasına soktu; Neriman'ın okşamalarını hatırlatan bu hareket onu daha çok azaba sevk etti. Elini çekti ve iki kolunu da uzatarak bıraktı.

Artık, kelimelerle hiçbir şey düşünmüyordu. Bütün ruhunu birtakım lâhnler ve nağmeler sarmaya başladı.

Aynı makamdan birçok şarkıların parçalarını birbiri ardı sıra içinde mırıldanıyordu. Bunların arasında, yepyeni, kendiliğinden doğma nağmeler de vardı. Onları zaptedebilse bir veya birkaç şarkı besteleyebilirdi. Kemençesini eline alıncaya kadar bunları unutmaktan korkuyor ve yerinden kımıldamıyordu. Hem kendi kendine bir suali de vardı: "Neye yarar?" Bütün bu lâhnler ve nağmeler tevalişi içinde, bir baygınlık geçiriyor, fazla birşey istemiyordu.

Merdivende bir ayak sesi işitti ve canı sıkıldı. Annesi veya kızkardeşi tarafından görülmeye hiç razı değildi. Fakat biraz dikkat edince, iki kişinin de ayak seslerini tanıdı, biraz doğruldu.

Kızkardeşi, Neriman'la beraber içeri girmişti.

Şinasi yerinden hiç kımıldamadı. Yalnız, bu sevincin verdiği kuvvetle, biraz evvelki ruhî dalgınlığını belli etmemek için yüzünü topladı ve müphem görünebildi.

Neriman, şen bir sesle:

- Haydi kalk, bize gidelim, dedi. Nezahet de gelecek.

Şinasi, evvelâ, Neriman'ın sırf kendisini çağırmak için evinden geldiğini sandı ve bu davette, kızın yakın mazisine karşı azabından, uzak bir istikbale kadar giden kuvvetli bir teminatını bulur gibi oldu. Fakat şüphesi derhal uyanmıştı ve sordu:

- Evden mi geliyorsun?

- Hayır! Eve gidiyorum.

Şinasi derhal bu davetin mânasını anladı, eve geç gitmekten ürken Neriman'ın şefaat aradığını hissetti ve ilk aldanışının verdiği öfkeyi güç tutarak sert bir cevap verdi:

- Ben gelemem, Nezahet'le beraber gidin.

Şinasi'nin kızkardeşi de reddetti:

- Ben de gelemem. Yalnız başıma dönemiyorum, yol az ama korkuyorum.

Neriman bir şey söyleyemedi ve odaya baktı. Bütün bu karışıklık, bu hal, Şinasi'nin kabarık saçları, çözük boyunbağı, yerde şapkası, duruşu, oturuşu...

- Peki, diye mırıldandı ve birdenbire odadan çıktı, hızla merdivenleri indi. Şinasi yalnız kalınca, kendi kendini taşıyamayacağını hissederek herhangi bir hareket yapmak için yerinden fırladı ve kemençesini kaptı.

Neva teli akortsuzdu. Anahtarı o kadar şiddetli çevirdi ki tel koptu.

Artık evde durabilmesine imkân yoktu, odada bir iki dolaştı, boyunbağını düzeltti ve şapkasını giyerek dışarı fırladı.

Teşrinisaninin son geceleri. Hava kuru ve rüzgârsız. Yürüdü. Yokuşun başında bir hayalet: Bekçi. Öksürdü. Işıksız bir evde çocuk viyaklaması ve hafif bir beşik gıcırtısı.

Şinasi yokuşu bir solukta çıktı.

KARANLIK bu mahallelere erken basar. Neriman, akşamın bu saatlerinde, evde bulunmağa artık tahammül etmez olmuştu. Evvelce dikkat bile etmediği küçük şeylere bugün ehemmiyet veriyordu.

Mindere uzandı. Odaya geceyi erken getiren bu kafeslerin deliklerinde, karanlıkların gitgide lâpalaşmasına bakıyordu: Dört köşe delikler çizgilerinin sertliklerini kaybettiler ve deyirmileştiler. Beyaz tül perdeler karardı.

Helvacıların geçtiği saat. Her şey susar ve yalnız onların sesleri duyulur. Sakız gibi incele incele uzanan ve ta uzaklara, sokak diplerine bulaşan ezik, yapışkan sesler. Günün ışığıyla beraber çekilirler, giderler.

O vakit herşey kararır, söner, her canlı şey siner.

Ellerinde çıkınlarıyla, geç kalmış bir iki mahallelinin sıklaşan adımları. Bitişik evin kapısı, geceyi bir felâket sananların elleriyle hızlı hızlı vurulur, şiddetle açılıp kapanır. Mutfaklardan gelen ince bir dumanın bütün sokağa dağıttığı hafif bir marsık ve yağ kokusu. Fatih minarelerinde ezan.

Neriman gözlerini kapadı. Başını koyduğu yastıkta hafif bir lâvanta çiçeği kokusu. Çocukken o bu kokuyu severdi: Annesi bohçaları açtığı vakit, temiz çamaşırlar-

dan yükselen bu kokuyu her yerde, entarisinde ve yastıklarda arardı, bulamadığı vakit rahatsız olurdu. Şimdi bundan da hoşlanmıyor.

Arka sokaklarda helvacıların sesleri hâlâ uzanıp gidiyordu, menhus, meş'um sesler. Hastalığa, ölüme ve bunlardan daha korkunç, yüzleri karanlıkta kalan ve hüviyetleri meçhul bir takım felâketlere ait korkular uyandırıyorlardı. Neriman bu seslerde annesinin ölümünü, babasının ihtiyarlığını, muhitinin sefaletini hatırlatan, bütün hayatında gördüğü ve duyduğu matemlerin hepsini, istikbalin sakladığı elemlerin hepsini sezdiren derin, gayet derin ve ruhun en muhkem, en mücehhez taraflarına bile bir anda giren keskin, bayıltıcı bir keder duyuyordu ve bu sesler bitip tükenmiyordu, biri uzaklaşıp kayboldukça, köşe başında yükselen bir yenisi, ötekini takip ediyordu ve ağır, hazin bir ses kervanı halinde, arkası kesilmeden, sıra sıra geçiyorlardı.

Neriman, evin kapısına bir anahtar sokulduğunu duydu ve babasının geldiğini anlayarak yerinden fırladı.

Birdenbire canlanmıştı. Baloya ait arzularını yaptırabilmek için babasını o akşamdan itibaren kazanması lâzımdı.

Kapıya kadar koştu. Babası lâstiklerini çıkarıyor, Gülter elinden paketleri alıyordu.

Neriman biraz geride durdu. Gülümsüyordu. Babasına yaranmak için bir fırsat aradı. Gülter'in elinden paketleri aldı ve ona lâmbayı yakmasını emretti.

Babasıyla beraber yemek odasına girdiler. Neriman hemen ona doğru bir sandalye itti:

- Oturunuz bey baba! dedi.

Faiz Bey oturdu ve Gülter lâmbayı getirdi.

Neriman paketleri açıyor ve neş'eli bir sesle:

- O... Burada kızartılacak bir şey var... Ne iyi ettiniz de bundan aldınız! diyordu.

Sonra Gülter'e döndü:

- Ben de mutfağa gireyim, bunu beraber kızartırız... Sana yardım ederim, Gülter! dedi.

Aylar var ki Neriman mutfağa girmek şöyle dursun etrafında bile dolaşmamıştı. Bu farkın babasına yapacağı tesirden istifade etmek istiyordu.

Gülter sordu:

- Nasıl oldu bu küçük hanım? İçinizden mi geldi?

Neriman, babasına, ahlâkında bir değişiklik olduğu zannını vermek için:

- İçimden gelmedi, bundan sonra seni mutfakta yalnız bırakmayacağım! dedi.

Faiz Bey sesini çıkarmıyordu. Bu, mümkün olduğu kadar septic bir adamdı. Etrafında geçen hâdiselerin bütün sebeplerine bir anda intikal etmek isteyen ihtiyatkâr zekâsı, Neriman'ın bu halinde de yeni âmiller arıyor ve aldanmıyordu; fakat bir taraftan da, Neriman'ın ahlâkında salâha doğru yeni bir imân yolu açan bu hareketlerinden korku ile karışık, müterediddit bir sevinç duyuyordu.

Paketleri alarak odadan dışarı çıkan kızıyla hizmetçisine:

- Zeytin yağını az koyun! diye seslendi.

Bu ihtar mutfağa doğru koşan Neriman'ın canını sıkmıştı. Vaktiyle böyle teferruata hiç ehemmiyet vermeyen babasının bu tasarruf endişesi, malî vaziyetinin çok fena olduğunu gösteriyordu.

Hattâ buna Gülter de dikkat etti, mutfakta Neriman'a dedi ki:

- Beyefendi çok sıkıntıda; hiç eskiden böyle şeyler söyler miydi?

Neriman birdenbire me'yus oldu. Bu kadar ince hesap yapan babasına yeni bir kıyafet masrafı nasıl teklif edecekti? Fedakârlık nöbeti babasında değil, kendisinde idi. Utandı. Bütün emellerinden vazgeçmeyi düşündü: Bir daha Macit'in yüzünü görmemek, Köprü'nün öbür tarafına geçmemek, baloya değil, sinemaya bile gitmemek ve ömrünün sonunda yapayalnız kalan babasının baş ucundan ayrılmayarak onun bütün arzularını yerine getirmek... Hattâ Neriman buna karar bile veriyordu. Büyük bir teessür içinde mırıldandı:

- Sahi, Gülter, masrafı biraz kısalım.

Ve o ana kadar mutfakta kendini iğreti bulduğu halde, birdenbire samimî çalışmak arzusunu duydu, önlüğünü giydi, kollarını sıvadı ve Gülter'in yapabileceği en kaba işlere doğru atıldı, kömür tenekesini aldı ve ocağa boşaltı.

Gülter bağırıyordu:

- Aman küçük hanım, bırakınız, ben yaparım.

Sonra ilâve etti:

- Hanımefendi de ne kadındı! Siz küçüktünüz... Ah onu bir mutfakta görseydiniz... Ama ne temiz kadındı, ne titiz kadındı...

Neriman dinlemiyor ve düşünmüyordu: "Perapalas bana ne uzak! İşte benim halim..."

Kömürü boşaltırken bir eli simsiyah olmuştu. Macit'in elleri gözünün önüne gelmişti ve hemen musluğa koştu. Fakat tenekede su bitmişti. Büyük bir öfke ile:

- Su! Gülter, maşrapa ile su bul! diye bağırdı.

Gülter suyu getirirken, Neriman biraz evvel babası için duyduğu merhameti şimdi kendisi için hissediyordu. Orada (Köprü'nün öbür tarafında) genç kızlar böyle mi yaşıyor, bir genç kız böyle mi yaşar?

Sabun köpürmüyordu. Kuyu suyu. Neriman sinirlendi:

- Tatlı su bul! Gülter! dedi.

Bekliyordu. Gülter koştu. Neriman'ın rengi uçmuştu. Titremeye başladı.

Gülter, küçük hanımın tehlikeli asabiyetini bildiği için acele ediyordu. Küpün kapağı devrildi, maşrapa yuvarlandı ve mutfak karıştı. Neriman bayılacak gibiydi. Kaç kere sinirden bayıldığı için korkmaya başladı. İki eliyle musluğun taşını sımsıkı tuttu.

Titreyen avuçlarında sabunu zaptedemiyordu, bir iki defa kaçırdı ve nihayet ellerini temizledi.

Gülter yalvarıyordu:

- Haydi küçük hanım, siz gidin... Sinirleriniz oynadı, siz gidin, ben yaparım.

Neriman işi bıraktı, fakat mutfaktan da çıkmadı. Hâlâ babasına karşı ev kadını görünmek istiyordu. İki defa odasına girdi, çıktı; önünde önlüğüyle, sıvanmış kollarıyla babasına kendisini gösterdi. Neriman ikinci defa odadan çıkarken, Faiz Bey:

- Maşaallah! Maşaallah! demişti.

Neş'eli bir yemek yediler. Neriman çok söylemiş ve Faiz Bey gülümseyerek dinlemişti. Kızının yemeğini methetti. Fakat Neriman bu işlere elini sürmediğini, kömür tenekesini boşalttıktan sonra sinirlendiğini itiraf etti ve babasını güldürdü.

Bütün gece neş'eli geçti. Neriman bu mahallede, bu evin içinde, bu gaz lâmbası, bu ihtiyar adam, bu dökülmüş sıvalar, bu eğrilmiş korniş ve çatlamış eski atlas perdeler karşısında, bu yeni silinmiş küflü tahta kokuları arasında insanın mes'ut olabileceğini görüyordu ve bu evde geçen neş'eli günlerini hatırladı. Şinasi de, koca

olarak bu eve gelebilir ve herkesin paylaştığı müşterek bir saadet içinde, Neriman, vicdan azabı duymadan mes'ut olabilirdi. Fakat ne idi, arasıra Neriman'ı yakalayan o kuvvetli arzu ki bunların hepsine karşı nefret, isyan uyandırıyordu.

Gözleri lâmba şişesinin içinde yanan fitile daldı ve epeyce düşündü. Fakat muhakeme etmiyordu. Birbirine zıt bir takım hayaller gözünün önünden geçiyor ve kendiliklerinden bir sürü mukayese unsurları teşkil ediyorlardı: Fatih sokakları, Beyoğlu caddesi, başörtülü kadınlar, sarıklı adamlar, otomobiller, şahnişleri çarpılmış, kaplamaları çatlamış tahta evler, karanlıklar, helvacı sesleri, apartmanlar, kuvvetli elektrik ışıkları, Maksim salonu. Şinasi'nin odası, yerde notalar, Şinasi'nin kabarık saçları, sinemada gördüğü Avrupa salonları, insanlar arasındaki ince münasebetlere ait bir çok intibalar, büyük bir kilise kapısı, Beyoğlu'ndaki kapalı çarşılar, yüksek taş binalar arasında şerit kadar ince bir mavi hava görünen sokaklar, Fatih Camii'nin avlusu, ezan sesleri, yangın korkuları, beşik gıcırtısı...

Birdenbire, silkindi. Kucağına ağır bir şey düşmüştü. Göğsünü hemen geriye çekti ve korku ile önüne baktı: Sarman; hanımının bu gaflet dakikalarını fırsat bilmiş gibi yakındaki minderin üstünden kucağına atlamıştı. Vücudunu bu kucağın çukuruna tamamı tamamına yerleştirdi, tortop oldu, başını kendine gömdü ve derhal mırlayarak uyudu.

Ne zamandır, Neriman bu kediyi de okşamaz olmuştu; Sarman da Faiz Bey, Şinasi ve Gülter kadar hanımının son zamanlarda başkalaştığını anlıyor ve onun yanına sokulmuyordu. Bu gece hanımında eski hallerini gördü ve kucağına atlamakta çok tereddüt etmedi.

Neriman hafifçe Sarman'ın başını okşuyordu. Öyle bir an geldi ki bütün mahallede, bütün sokakta, evde ve odada Sarman'ın mırıltısından başka ses kalmamıştı. Gülter kapının yanında yerdeki minderde, başını önüne eğmiş, uyukluyordu. Şüphesiz böyle uyanık birkaç kişi müstesna, bütün sokak, bütün Fatih uyku içinde idi.

Neriman düşündü ve bir anda şarklıların kedileri ve garplıların köpekleri niçin bu kadar sevdiğini anladı. Hıristiyan evlerinde köpek ve Müslüman evlerinde kedi bolluğu şundandı: Şarklılar kediye, garplılar köpeğe benziyorlar! Kedi yer, içer, yatar, uyur, doğurur; hayatı hep minder üstünde ve rüya içinde geçer; gözleri bazı uyanıkken bile rüya görüyormuş gibidir; lâpacı, tenbel ve hayalperest mahlûk, çalışmayı hiç sevmez. Köpek diri, çevik, atılgandır. İşe yarar; birçok işlere yarar. Uyurken bile uyanıktır. En küçük sesleri bile duyar, sıçrar, bağırır.

Şark ve garbı temsil eden bu iki remiz, Neriman'ın zihninde iki zıt âlemi o kadar müşahhas bir hale getirdi ki epey zamandan beri kendi kendine halletmeğe çalıştığı muammaların birçok anahtarlarını bulur gibi oluyordu; büyük bir kültürü olmayan Neriman, ancak bu basit remizlerin zıddiyetleri arasında mukayeseler yaparak, kendine göre bazı fikirlere daha sahip olmaya başlamıştı.

Hemen bu fikrini babasına söylemek istedi ve alacağı cevabı merak etti. Fakat babasıyla hiç buna benzer mevzularda konuşmamış, ona hiçbir mülâhazasını, fikrini açmamıştı. Zekâsının bakir ve mahrem bir tarafını göstermek isterken babasının karşısında soyunacakmış gibi utanıyordu. Fakat soracağı şey, epey zamandan beri, babasıyla kendisi arasında çıkan ve henüz hiç münakaşa edilmeyen hayatî meselelerle karıştığı için ehemmiyetliydi.

Epeyce tereddütten sonra nihayet söyledi:

- Bakın, dedi, Gülter de uyuyor, Sarman da.

Faiz Bey başını kitaptan kaldırdı ve gözlüğünün üstünden kızına baktı. Bu sözün bir mukaddime olduğunu anlamayarak tekrar gözlerini kitaba indirirken, Neriman söylemek istediği şeyleri unutmaktan korkarak hem de neticeyi çabuk almak isteyerek, sinirli bir acele ile anlattı:

- Sadece onlar uyumuyorlar, bütün Fatih uykuda. Ne düşündüm bilir misiniz?

Neriman, mütalâasını beyan etmek sırası gelince biraz kızardı ve Faiz Bey'in alâkası arttı.

- Ne düşündüm bilir misiniz? Bütün bu semt, müslümanlar...

Biraz düşünerek kelimeyi buldu:

- Bütün Şark kedilere benziyor...

Bu mülâhaza Faiz Bey'i güldürmüştü. Takdirle istihzadan hangisine maruz kaldığını anlamayan Neriman şaşırdı ve büsbütün kızararak cesaretle devam etti:

- Garp da köpeklere benziyor.

Durdu. Söylenecek fazla bir şey bulamıyordu. Hâlbuki pek çok şeyler düşünmüştü. İzah etmek lâzım. Gene şaşırdı. Faiz Beyin bir suali bu izahı istedi:

- Ne gibi?

Faiz Bey gözlüğünün üstünden kızına hiç inhiraf etmeyen bir dikkatle bakıyordu. Ömründe ilk defadır ki Neriman'dan bir mütalâa dinliyordu.

Neriman devam etti:

- Şark da işte böyle miskin, uykucu, lâpacı... Bakın şimdi her taraf uyuyor. Bir de şimdi Beyoğlu'na çıkın... Ortalık mahşer gibi... Herkes ayakta, uyanık...

Faiz Bey hafif bir acılık ilâve olan tebessümüyle başını salladı. Aylardan beri kızının zihnini işgal eden bu meseleyi seziyordu. İşte bu gece, keyfiyet ap-aşikâr meydana çıkıyordu. Hayret etmedi ve bu mevzuda kendisine söz söylemek fırsatı çıktığı için memnun oldu, aceleye lüzum görmedi ve kızının bütün fikirlerini anlamak için sordu:

- Garplılar niçin köpeğe benziyorlar?

- Çünkü onlar daima uyanık, uyurken bile uyanık... Çalışıyorlar, kazanıyorlar, iyi yaşıyorlar.

Faiz Bey bir daha güldü; lâtifeci şahsiyetini ihtiyar yüzünün vakarında gizleyerek sordu:

- Şimdi bu Sarman fena mı yaşıyor? Bak senin kucağında mışıl mışıl uyuyor.

Neriman da güldü:

- Ama biz olmasak açlıktan geberir.

- Köpeklerin de sahipleri olmasa açlıktan ölmezler mi?

Kızını daha fazla üzmek istemeyen Faiz Bey ciddîleşti ve müstehzî suallerinin cevabını beklemeyerek söyledi:

- Güzel bulmuşsun, dedi, filhakika şarklılar, kediler, garplılar da köpekleri bunun için severler; şarklı tenbel, garplı da çalışkandır. Fakat gel seninle bu muammayı birlikte halledelim. Acaba her oturan adam tenbel, her koşan adam çalışkan mıdır?

Neriman'a baktı ve cevap vermesini beklemeden devam etti:

- Kimi adam vardır ki sabahtan akşama kadar oturur ve düşünür. Onun bir hazine-i efkârı vardır, yani fikir cihetinden zengindir; kimi adam da vardır ki sabahtan akşama kadar ayak üstü çalışır, meselâ bir rençper, fakat yaptığı iş dört tuğlayı üstüste koymaktan ibarettir. Evvelki insan tenbel görünür velâkin çalışkandır, diğer in-

san çalışkan görünür velâkin yaptığı iş sudandır. Zira birisi maneviyat ile zihin gayretiyle yapılan iştir; öbürü vücut ile bedenle yapılan iştir. Maneviyat daima daha âlidir, vücut sefildir. Yapılan işlerin farkı da bundandır.

Faiz Bey yine biraz durdu, kızına küçük bir itiraz müddeti bıraktıktan sonra cevap almayınca sordu:

- Zevahire niçin aldanıyorsun? Sadece gece gündüz, dazıra dazır koşmak mı çalışmaktır?

- Değil tabiî... Fakat biz oturduk da ne yaptık sanki?

- Pek çok şey.

- Hiçbir şey yapmadık. Hep uyku... Lâpacılık...

Faiz Bey, kızına, söyleyeceği sözlerin mesuliyetini hissettiren ağır ve sabırlı bir bakışla bakmıştı; Neriman devam edemedi. Faiz Bey:

- Bak, dedi, şu arkanda, konsolun üstünde duran saati Harunü Reşit zamanında bir şarklı icat etmiştir; şu elimdeki kitabı bir şarklı yazmıştır.

- Aman hep o kara kaplı kitap... Başka yok mu? Yazmış da ne olmuş? Sizden başka onu kim okuyor?

- Senden başka bu kitabı pek çok insan okuyor.

- Aman.. hep tenbeller, hayalperestler...

- Hayır... Frenkler de okuyor. Bu gibi eserlerin garpta bir tanesinin yüzlerce türlü basılmış tercümeleri vardır. Avam da okur, havas da okur velâkin sen okumazsın, mazursun da. Mekteplerinizde böyle şey kalmadı. Bir İngiliz kızına Sadi'yi sorsan bilir, sen Şarklı olduğun halde bilmezsin. Kabahat sende mi, Sadi'de mi?

Neriman hafifçe kızardı ve başını önüne eğdi. Cevap vermiyordu. Evvelâ babasına daha fazla itiraz etmesi; baloya ait arzularının tahakkukuna mani olabilirdi; sonra babasının malûmatı ve mantıkiyle mücadeleye kendini muktedir bulmuyordu. Fakat bütün bu fikirlere içinden

isyan ediyor, hepsini eski bulmak istiyor, maamafih sarsılmaz bir mantığın telkin ettiği hakikatleri kendi kendine tamamıyla inkâra da muvaffak olamıyor, için için çırpınıyordu.

Faiz Bey bu kadar dersi kâfi gördü. Kızına ilk defa olarak bu mevzuda bir telkin yapmak fırsatını bulduğu için yüreği ferahladı ve derin bir nefes alarak ayağa kalktı, işi lâtifeye boğarak:

- Haydi şu şarklılar gibi biz de bir uyku çekelim! dedi.

Neriman da kalkmıştı. Sarman yere düştü ve bir çığlık kopardı. Sonra gerinerek hanımının ayakları arasında dolaştı. Hâlâ mırlıyordu.

Neriman terliğinin ucuyla Sarman'ı karnından itti, uzaklaştırdı:

- Haydi git, miskin! dedi.

Sonra, kapıdan çıkan babasına işittirmek için ilâve etti:

- Ben miskin mahlûklardan nefret ediyorum.

NERİMAN günleri sayıyordu: baloya altı gün var! Ve hemen yataktan atladı. İçine gelen bu mânasız hamlenin hedefi yoktu. Ne yapabilirdi? Hiçbir işe başlayamazdı. Evvelâ babasını hazırlamak lâzım. Geceki münakaşayı hatırladı ve babasına itiraz ettiğine pişman oldu. Macit'ten ayrıldığı zamandan beri geçen bu üç gün içinde babasını ne dereceye kadar kazanabildiğini hesap etti. Hiç. Kazandığı kadarını da bir kumarbaz gibi dün geceki münakaşada vermişti.

Bunu derhal tashih etmeği düşündü ve bundan sonra babasının ne kadar tenkidine uğrarsa uğrasın itiraz etmemeye karar verdi.

Yemek odasına indiği vakit Faiz Bey'i orada bulmuştu, yanına koştu, elini öptü ve:

"Sabah şerifler hayrolsun babacığım!" dedi.

Faiz Bey neşeliydi ve yüzünde, ihtiyarlara şeytanî bir tazelik veren gizli bir tebessüm, beyaz sakalıyla bıyığı arasındaki pembe deriden kılların altına doğru kaçıyordu. Kızına karşı, geceki zaferini ebedîleştirecek müstehzi bir cevap aradı; öyle bir cevap ki, Neriman'la arasındaki ezelî ihtilâfta, kızının herhangi bir isyanına daima set çekecek kadar sade ve kuvvetli bir nakarat halinde her zaman

diline dolayabilsin. Bunu o kadar şiddetli bir ihtirasla aradı ki yüzüne kan çıktı ve beyaz sakalı bir kabartma vuzuhla belirdi:

- Bonjur Matmazel! dedi.

Neriman, biraz evvel verdiği karar yüzünden, soğuk bulduğu bu lâtifeyi güler yüzle karşıladı.

- Kahvaltınız hazır değil mi?

Dedi ve gene babasına yaranmak gayretiyle mutfağa koşmak için doğrulurken Faiz Bey cevap verdi:

- Hazır değil, Matmazel.

Neriman bu sefer gülemedi. Hattâ babasına hizmet etmekten ziyade, bu lâtifeden aldığı fena tesiri saklamak için odadan hızla çıktı ve taşlıkta:

"Soğuk şaka!" diye söylendi. Babasının şefkatten ziyade kinle ve tahakküm hırsıyla karışık bütün fena istihzalarını müphem bir suretle hatırlıyarak öfkelendi.

Odaya döndüğü vakit, Faiz Bey esaslı unsurunu muhafaza ederek bu şakayı evire çevire tekrarladı ve kızının fani yeniliklere, gülünç asrîliğe karşı zaafını hicveden Fransızca kelimeler ve yarı dili dönmediği için, yarı da istihza ile bilhassa bozduğu için yayvan bir şive alan ecnebi tabirler söylüyordu.

Neriman baloya ait arzularıyla öfkesi arasında muvazene bulmaya çalışarak kendini zor tutuyor, kızarıyordu.

Nihayet arzularından feda ederek boşaldı, fakat öfkesini yalvarışlı bir sesle yumuşatmaya karar vererek:

- Baba, dedi, böyle şaka etmeyiniz, sinirleniyorum.

- Öyleyse pardon Matmazel.

- Siz ciddî bir adamsınız, bu lâtifeler ağzınıza yakışmıyor.

- Mil pardon Matmazel.

- E... Akşama kadar söyleyin. Zaten bu evde sıkıntıdan patlıyorum. Sizin yaşınız başka benimki başka. Benim yerimde olsanız ne yapardınız? Bu salaş evde çıldırırdınız.

Faiz Bey birdenbire sustu. Kendi hırslarının tehlikeli müntehalarını ekseriya gören bir adamdı. İçindeki zebaniyi zaptedebilecek ânı yakaladı ve devam etmedi.

Neriman babasının bu ricatı üzerine ilâve etti:

- Benim yaşımdaki kızların nasıl yaşadıklarını bilmiyorsunuz. Ben sizi üzmemek için çok sabrediyorum, ama ne kadar çok, bilmezsiniz.

Neriman'ın gözleri doldu. Bir taraftan da babasının dizlerine peşkir seriyor, tepsiyi düzeltiyor, rafadan yumurtalarını kırıyordu.

Bu, Faiz Bey'e tesir etti. Fakat birdenbire geri dönemiyordu. Kızını okşayacak bir kelime söyleyemedi, teessürünü başka bir vesile ile Neriman'a hissettirmek için odaya giren Gülter'e mahzun bir sesle emir verdi:

- Kızım, bana bir kahve yap, bu sabah süt içmeyeceğim.

Gülter odadan çıktı ve evin son bir iki günlük neşesi o anda tamamıyla mahvoldu.

Hiç konuşmadan kahvaltı ettiler. Faiz Bey'in de, Neriman'ın da renkleri uçmuştu. Birbirine belli etmeden bunu gördüler.

Daha genç olan kendini daha evvel topladı. Onda arzular var, onda yaşanacak seneler daha çok ve istikbalin vaatleri daha zengin. O daha kuvvetli, hattâ karşısındaki ihtiyarın bu küçük vicdan azabından nasıl istifade edebileceğini düşünecek kadar hain tasavvurlar beslemeye cür'et ediyordu. Bunun için, babasına karşı gücenmiş ve kederli görünmeye karar verdi. Bu taze ihtiras, gayesine

doğru, dişi bir canavar çevikliğiyle atlarken ezeceği ihtiyar kalbe tamamıyla kayıtsızdı. Belki o an için.

Kahvaltısını yarıda bırakarak odasına çıktı. Kendine ait bir şeyi ezdiği için bu zaferin acı tortusunu da hissediyordu. Fakat omuzlarını silkti:

"Bu insanlar böyle işte, diye düşündü, anlamıyorlar, babalar bile anlamıyorlar, onlara böyle lâzım..."

Fakat içinde çok derin, tehlikeli duyguların uyanışını farkediyordu; hafifçe titremeye başladı. Yakın bir istikbal üzerine şuurundan bazı soluk ışıklar sıçrıyordu: Gözlerini o tarafa doğru çevirebilse, bakabilse, bir hafta veya bir ay sonrayı görebileceğini anlıyordu: Zihninden kendiliğinden bir çok muadeleler hallediyor ve neticeler beliriyordu, fakat hiçbirini kat'iyetle öğrenmek istemedi.

Hep gözünün önüne Şinasi gelmeye başladı. Cevabını kendi kendinden ısrarla beklediği bir sual sordu: "Şinasi ne olacak?"

Sonra, muhakemesini kaplayan bütün tozlar silindi ve bir siyah tahta üzerine tebeşirle yazılmış gibi açık, berrak fikirler birbirini takip etti.

Düşünüyordu: "Ben artık Şinasi'yi sevmiyor muyum?"

Altı ay evveline kadar bu suale kolayca bir cevap verebilirdi, altı ay evveline kadar Şinasi'yi şüphesiz seviyordu; ama nasıl? Bir çocukluk hissinin devamıyla mı? Komşu gibi mi? Aile dostu, arkadaş gibi mi? Bunları vaktiyle çok araştırmıştı ve zaman zaman en saf çocukluk ihtirasından en adî bir itiyat bağlanışına kadar ona karşı her türlü alâkayı duymuştu.

Yedi sene evvel, Faiz Bey karısı öldükten sonra, Kuruçeşme'deki yalıda oturmak istemedi. Maarif evrak müdürlüğünden tekaüt edilmişti. Üsküdar'daki büyük evi de

yanınca, azalan varidatına göre daha sade bir yaşayış temini düşündü, Gülter'i muhafaza ederek öteki hizmetçilerin kimini savdı, kimini evlendirdi. Fatih'teki bu eve taşındılar. O vakit Neriman on beş yaşında idi ve Süleymaniye'deki kız lisesine girdi. Orada Şinasi'nin kız kardeşi Nezahet'le tanıştı. Aynı semtte ve aynı mahallede oturdukları için mektebe beraber gidip gelmeğe başladılar.

Faiz Bey biraz ney çalardı. Nezahet'in kardeşinin kemençe çaldığını öğrenince onunla tanışmak istedi. O tarihten sonra Şinasi, Nerimanlara sık sık gelip gidiyordu ve o gün bugün ailenin bir ferdi gibidir.

Faiz Bey, Şinasi'yi oğlu gibi sever. Evvelâ bir erkek evlâdı olmasını çok istediği halde olmadığı için; ikincisi de, Şinasi'nin tabiatları Faiz Bey'i meftun etmişti; başkalarına Şinasi'den bahsederken Faiz Bey'in ekseriyetle kullandığı tabirler şunlardı:

- Sessiz, halûk, fevkalâde terbiyeli, fıtraten asil bir çocuk, büyük bir rikkatli kalbi var. Hissiyat-ı âliye sahibi, hem de bir kemençe çalıyor, yakında en büyük esatizei musikiye arasında ismi geçecek. Dinlerken gözlerim yaşarıyor. Ben bu çocuğa meftunum doğrusu.

Faiz Bey'le Şinasi arasında mizaç benzeyişleri pek çoktu: İkisi de, şiddetli his feveranları halinde bile sessizliklerini muhafaza edebilen ve yalnız kendi kendilerine mahrem olmasını bilen insanlar. Başkalarının tecessüsünü hissettikçe kapanan ruhları içinde mahsurve bunun azabını ve şerefini duydukları için vakur ve muztarip bir görünüşleri var. İkisi de şarka ait birçok şeyleri, Şinasi alaturka musikiyi, Faiz Bey tasavvufî edebiyatı çok seviyorlardı. Sık temaslarla, birbirlerinin malûmat ve ihtisaslarını mübadele ettiler.

Faiz Bey bunun için Şinasi ile Neriman arasındaki münasebetin ilerlemesine mani olmadı ve aralarındaki hissî alâkanın bütün safhalarını sezdirmeden takip etti. Azami derecede müsamahakâr davranmıştı.

Şinasi ile Neriman, âdeta gece gündüz beraber yaşadılar. Akşamları Darülfünun'dan çıkan Şinasi, liseden çıkan Neriman'la buluşuyor ve geziyorlardı. Hemen her gece Şinasi Faiz Bey'e uğruyordu.

Bunların içinde uzun ve tatlı kış geceleri vardı. Neriman da ut öğreniyor ve beraber saz yapıyorlardı. Birçok geceler Faiz Bey ve Gülter yatıyor, onları başbaşa bırakıyorlardı.

Neriman, bu meşru dekor içerisinde Şinasi'ye her mânasıyla bağlandı ve ona herşeyini verdi. Bunlar hem iki kardeşe, hem karı kocaya benziyorlardı.

Ve iki kardeşi, iki sevgiliyi, iki zevç zevceyi birbirine bağlayan bütün duyguları hissetmeye başladılar. Mahallede doktorun tavsiyeleri üzerine geciken nikâhları bekleniyordu. En mutaassıplar* bile, onların bu sevişmelerini biraz tabiî ve ahenkdar buluyorlardı, bu nikâhın gecikmesine rağmen bile hiç kimse aleyhlerinde bir dedikodu yapmadı. Zamanın çirkin şekillerine intibâk etmeyen Şinasi'nin sessizliği ve tabiîliği, ona semtin muhabbetini kazandırmıştı.

Herkes, er geç onların evleneceklerine kâni idi. Fakat son aylar zarfında, Neriman'ın halindeki başkalıklara muhiti de dikkat etmeye başladı. Kıyafetten tavırlara ve yaşayış tarzına kadar tesir eden bu değişiklik, gün geçtikçe bariz şekiller alıyordu; Neriman'ın Şinasi'den ayrı gezmeleri, eve geç gelmeleri, semtin insanlarına karşı bakışlarındaki farklar, tuvaleti ve yürüyüşü tecessüs uyandırıyordu.

Neriman'da herkesin dikkat ettiği bu yenileşme altı ay evvel başlamıştı: Macit'le tanıştığı zaman.

Tam altı ay evvel, bir ilkbahar günü idi. Darülelhan'ın alafranga kısmında keman dersi almaya gelen Macit'i, arkadaşları Neriman'a tanıttılar. Macit bir aydan fazla bu derslere devam etmemiş ve mektebi bırakıp gitmişti; fakat bu müddet Neriman'la Macit arasındaki münasebetin hususileşmesine kâfi geldi. Beyoğlu'nda, arada bir gizlice buluşuyorlardı. Altı aydan beri Neriman birkaç defalar Macit'in randevusuna gitti ve bütün bunları Şinasi'den gizledi.

Neriman'daki değişiklikler, Macit'i tanıdıktan sonra meydana çıkmıştı; fakat hakikatte, Neriman'ın yenileşmeye karşı arzuları o tarihte başlamaz. Bunun başlangıcını bulmak için daha evvellere, ta çocukluğuna kadar gitmek lâzımdır.

Birçok Türk kızları gibi, Neriman da, ailesinden ve muhitinden karışık bir telkin, iki medeniyetin ayrı ayrı tesirlerinin halitasını yapan muhtelit bir içtimaî terbiye almıştı.

Annesi ve babası ona halis bir şarklı itiyatları vermişlerdi; Anadolu'da, birçok memuriyetlerde gezen Faiz Bey, Neriman'ı yedi yaşına kadar saf Türk muhitlerinde büyütmüştü. Fakat İstanbul'da yerleştikten sonra, Neriman'ın akrabalarından, bilhassa büyük dayısının ailesinden aldığı tesirler bambaşkadır. Galatasaray'dan çıkan ve tahsilini Avrupa'da bitiren büyük dayısı ve kızları, Neriman'da Garp hayatına karşı incizap uyandırmışlardı.

Bu iştiyak, ekseriya Neriman'ın da haberi olmadan, ruhunda gizli gizli yaşamış ve memleketteki asrileşme cereyanlarından gıda almış, fakat ne şuur, ne de irade halinde ortaya çıkmak için fırsat bulamamıştı.

Lozan sulhundan sonra, resmî Türkiye'nin de kanunla herkese kabul ettirdiği bu asrileşme, Neriman'ın ruhunda gizli gizli yaşayın bu iştiyaka en kuvvetli gıdasını vermişti. Akraba ve arkadaşlarından, örneklerden, gittikçe medenileşen İstanbul'un dekorundan, kitaplardan, resimlerden, tiyatro ve sinemalardan gelen bu telkinler, yeni kanunlarda müeyyidesini bulmuş oluyordu.

Bütün bunlar Neriman'da, anadan babadan gelen tesirleri tamamıyla gidermiş değildi. Genç kız, iki ayrı medeniyetin zıt telkinleri altında, gizli bir derunî mücadele geçiriyordu.

Şinasi, Neriman'ı daha ziyade maziye ve an'aneye çekti. Bu, âdeta genç bir Faiz Bey'di. Neriman'ın ruhundaki yeniye iştiyakı senelerce uyuttu. Fakat bu Şinasi için pek de kolay olmamıştı.

Macit'le Neriman tanışınca Şinasi için güçlük bütün bütün arttı. Hele rakibinin vücudundan haberi olmadığı halde yalnız tesiriyle mücadele ediyordu; ve Macit, karşı kefeye o kadar büyük bir ağırlık ilâve etti ki muvazene tehlikeli bir surette bozuldu.

Artık Neriman nereden gelip nereye gittiğini anlıyordu, çünkü iki zıt iştiyakın remizlerini gözleriyle görüyor ve mukayeseler yapabiliyordu. Şinasi Neriman'ın gözünde, aileyi, mahalleyi, eskiyi, şarklıyı temsil ediyordu; Macit yeninin, garbın ve bunlarla beraber meçhul ve cazip sergüzeştlerin mümessili ve namzediydi.

Bu iki genç, Neriman'ın ruhundaki iki cepheyi bütün vuzuhuyla şuura çıkardılar. Neriman Macit'i tanıdıktan sonra kendi kendisini daha iyi tanımıştı.

Neriman bütün bunları müphem olarak, tarihleri birbirine karıştırarak, takdim ve tehirler yaparak düşündü. Bu muharebeye sahne olan kendi ruhunu seyretmek ona

büyük bir alâka ve zevk veriyordu. Kendi kendine: "Bunun sonu ne olacak? Ne olabilir?" diye sordu. Mücadeleyi, iki şahıs arasında cereyan ediyormuş gibi sadeleştiriyor, içtimaî sebeplere ve tesirlere ehemmiyet vermiyor, ancak Şinasi'yle Macit'ten hangisinin galip geleceğini merak ediyordu. Fakat gene kendi kendine sordu: "Bu benim elimde değil mi? Hangisine istersem gidemez miyim?" Bu suale kolay kolay müsbet cevap veremiyor, kendisini tahlil edemediği birçok haricî tesirlerin baskısı altında hissediyordu. Bilhassa gözünün önüne sık sık babası geliyor ve tesirlerin mihrakını teşkil ediyordu.

Tam bu sırada, kapı açıldı ve eşikte Faiz Bey göründü.

- Ayol! dedi. Şinasi'yi epeydir görmez olduk. Geçen gece bir uğradı, bir daha görünmedi. Nerelerde? Hasta filân olmasın?

- Hasta değil... Ben onu görüyorum.

- Bugün gör de söyle. Buraya uğrasın. Göreceğim geldi. Bana bir peşrev notası getirecekti.

- Peki... Söylerim.

Faiz Bey'in bu gelişi, biraz evvel kahvaltısını yarıda bırakarak odasına çekilen kızıyla konuşmak için bir bahane miydi? Neriman, babası odadan çıktıktan sonra bu suale cevap aradı. Fakat bir taraftan da Şinasi'ye karşı nasıl hareket edeceğini düşünüyordu. Onu bir daha aramak için Faiz Bey'in bu daveti iyi bir vesile idi; yalnız buna lüzum var mı? Şinasi'yi görmek ve onunla münasebetinin son günlerde harap olan taraflarını tamir etmek istiyor mu? Neriman kendine bunları sorduğu zaman, arandıkça gizlenen hislerinin vuzuhunu kaybediyor ve kendi meyillerini anlayamıyordu.

"Bu dargınlık böyle uzayıp gitse, birbirimizi aramasak ne olur?" diye düşündü; mahiyetini tayin edemediği bir-

çok hâdiselerle dolu gördüğü istikbaline sabit gözlerle bakamıyordu. Macit, Macit'in daveti, balo gibi az çok muayyen vakaların doğuracağı mukadderatı tahminden de kaçtı.

Fakat, herhalde, Şinasi'yle başbaşa kalmak da istiyordu. Birkaç günlük ayrılığın muamma haline koyduğu bazı meseleleri halletmek için Şinasi'yle konuşmak lâzım geldiğini hissediyordu; kendi kendine uyanan bu tecessüsü, tam bir şuur içinde keşfetti ve: "Merak ediyorum. Şinasi'nin ne halde olduğunu anlamak istiyorum" dedi.

Merak ediyordu ve bu tecessüs ona hissettiriyordu ki, Şinasi, şu birkaç gün süren ayrılık içinde, meçhullere bürünmüş ve şahsiyetini saran esrar içinde yenilmiş ve değişmişti. Âdeta Macit, Neriman için yedi senelik bir arkadaş ve Şinasi bir iki ay evvel tanıdığı yabancı bir insandı.

Evvelce Şinasi ile aralarında birçok dargınlıklar olmuştu; fakat bunların hepsi, kuvvetli bir sevginin mübalâğası içinde, tesirleri bir an artan ve sonra azalan küçük hâdiseler yüzündendi, hiçbirinde bugünkü kadar ciddî bir sebep yoktu. O halde bu ihtilâfın öteki kadar kolayca hallolunabileceğini ümit etmemek lâzım geliyordu.

Neriman: "Bu sefer güç!" diye mırıldandı ve muhakemelerinin verdiği bu netice onda, Şinasi'yi tekrar kazanmak için kuvvetli bir arzu uyandırdı. Bu sefer deminki gibi yalnız merakla da değil, Şinasi ile yaşadığı eski saadet günlerini iade etmek arzusuyla da onu görmek istiyordu. Zaafı meydana çıkmıştı. Artık anlıyordu ki Şinasi'yi göreceği gelmişti.

İzzeti nefsinin bir tazyikiyle, bu zaafını aşktan başka şeylere, itiyada ve dostluğa atfetmek istiyordu: "Yedi se-

ne, yedi sene bu, az mı? İnsan üç günde nasıl unutur? Alıştık birbirimize" diyordu.

Sonra hatırına Macit geliyor ve kendini birdenbire kuvvetli hissederek Şinasi'yi bir daha görmemeğe karar verecek kadar aleyhinde düşünmeye başlıyordu.

Öğleden sonra evden çıktı. Babası, Şinasi'yi görmesini ve çağırmasını bir kere daha tenbih etmişti.

O gün, Şinasi'yi görebileceği saate kadar Darülelhan' da sıkıntılı anlar geçirdi. Arkadaşlarıyla konuşmuyor ve dalgın duruyordu. Şinasi'ye karşı nasıl hareket edeceğini bilmediği için kendini bin temayülün cereyanına bırakmıştı ve bunun için, muhayyilesinde uyanan birçok muhtemel vaziyetleri tahayyül etmekle kalarak hiçbir şeye karar vermiyor ve dalgın gözlerle kendi içini seyrediyordu.

Koridorlarda gezerken Şinasi'yle karşılaşmak ihtimalini düşünerek dalgın bulunmamak istiyor, etrafına dikkatle bakıyordu.

Nihayet, onu müdüriyet kapısı önünde, muallimlerden birisiyle konuşurken gördü ve biraz yaklaşarak durdu, ona kendini gösterdi.

Şinasi arada bir Neriman'a bakıyor, fakat mükâleme esnasındaki ciddî gözlerinde hiçbir şey değişmiyordu.

Neriman daha fazla bekleyemeyeceğini hissetti. Ya uzaklaşmak yahut muallimin vücuduna ehemmiyet vermeden Şinasi'ye doğru yürümek istiyordu. Kararsızlıkla hafifçe sallandı.

Ve nihayet, Şinasi'ye doğru yürüdü.

Şinasi onun geldiğini yan gözleriyle gördüğü halde vaziyetini değiştirmiyor, hararetli bir şeyler söyleyen muallimi dinliyordu.

Neriman, kendisine ait bir şey ebediyen elinden çıkmak üzere imiş gibi, şiddetle tezahür eden bir temellük hırsıyla Şinasi'ye atıldı, birdenbire kolunu tuttu, sarstı, sinirli ve tiz bir sesle:

- Azıcık seninle görüşmek istiyorum, dersten çıkınca beni bekle! dedi ve uzaklaştı.

Arka taraftan Neriman'ın geldiğini görmeyen muallim, hararetli sözlerini birdenbire yarıda bırakan bu hadiseye evvelâ çok şaştı; sonra bu gibi vaziyetleri doğuran sebepleri intikal edince, Şinasi'ye bakarak gülümsedi.

Şinasi gene hiç kıpırdamamıştı, gene aynı ciddiyetle:

- Evet, dedi, devam ediniz!

Fakat sesi o kadar titremişti ki.

MÜDÜR odasının kapısında buluştular. Mektepten çıktılar ve birbirlerinden başka hiçbir şeye karşı tecessüs duymadıkları hararetli aşk günlerinde olduğu gibi hep arka sokaklara saparak, nereye gittiklerini bilmeden, hedefsiz yürüdüler.

Gene o günlerde olduğu gibi, ilk anlarda, beraber olmanın kuvvetini ve şerefini sükût içinde biraz daha fazla tatmak istiyorlar gibi konuşmuyorlardı. Fakat bu sefer yanyana gitmiyorlardı, biri ötekinin koluna girmemişti, aralarında ayrılık ve aralarında vücutlarının ılık buğusunu birbirine geçmekten meneden serin boşluklar ve aralarında son zamanların manevî uzaklığını mer'î bir hale getiren maddî bir mesafe vardı. Bu sükût ve bu mesafe, artık onlara birbirlerini yalnızlıktan kurtaramadıklarını hissettirmekten başka hiçbir şeye yaramıyordu.

Şinasi önüne bakarak yürüyor ve ilk sözü Neriman' dan bekliyordu. Hiçbir şey sormadı.

Neriman, bir suale cevap almadan söze başlamak mecburiyetinin tazyiki altında, bu sükûtun ağırlığını silkip atabilmek için kendini hazırlıyor, bütün ruhî kuvvetlerini bir nokta etrafına çağırıyordu. Zekâsı takallüs etti.

Nihayet söyledi:

- Babamın seni göreceği gelmiş, uğramıyorsun. "Şinasi'yi çağır!" dedi, hem sıkı sıkı tembih etti.

Birkaç adım daha yürüdüler. Şinasi cevap vermedi. Aralarında maddî mesafe değişmediği halde, bu sükûtuyla çok uzaklara kaçıyor gibiydi. Neriman onu kolundan tutup kendine çekmek istiyordu; ve bir uçurumdan yükseliyor gibi sinirleri gerilmiş, parmakları kasılmış bir elle ceketinin kolunu çekmek, tırnaklarını etine geçirmek, canını yakarak, onun üstündeki temellük hakkını kaybetmediğine inanmak ihtiyacındaydı. Bu seferki arzusu, Şinasi'nin küçük sebeplerle başka taraflara sapan dikkatini zaptetmek için değildi; belki pek mühim sebeplerle uzaklaşan bir alâkayı tutmak istiyordu. Fakat bu sefer korkuyordu, yolda giden herhangi bir yabancının koluna girecek gibi korkuyordu.

Bunu yapmadı, fakat yanına sokuldu, bu zilletini öfke ve tahakkümle telâfi etmek için bağırdı:

- Bir şey söylemiyorsun. Senin halin nedir böyle?

Şinasi, Neriman'ın sesindeki bütün perdeleri, mübalâğa ile ifade edilmiş küçük bir teessürden hakikî ve büyük bir feverana giden ses merdiveninin her basamağını bilirdi. Neticeyi şimdiden görüyordu. Fakat Şinasi, ekseri zamanlar en son mecburiyet ânı gelmedikçe hiçbir münakaşayı kabul etmeyen ve muarızın hücumlarına içinden cevap vererek yalnız kendi kendine karşı hesap veren insanlardandı. Neriman'ın daha ileriye gideceğini anladı ve ruhî nizamını bozacak tesirlere karşı benliğinin etrafında istihkâmlar yapmaya başladı. Bununla beraber sinsi ve müraî değildi, gizlenmesini sevdiği halde başka türlü görünmekten nefret ederdi. Kederinin derecesini tahrif etmeden, samimî bir sesle cevap verdi:

- Neriman, sen bu halin sebeplerini bilirsin, benim için izah edilecek bir şey yok, fakat senin için öyle mi?

Neriman için hesap vermek ânı geldi. O da bunu istiyordu, fakat daha muayyen sualler bekleyerek şimdilik umumî cevaplar verdi:

- Ben bir hata etmiş olabilirim, fakat senin buna karşı yaptığın çok ağırdır. Ben nihayet, sana haber vermeye vakit bulamadan, herhangi bir davet kabul ettim. Bu belki yanlıştır, belki değil, yanlış, biliyorum, fakat bunu sen büyütüyorsun, benim başkalarına, senin zannettiğinden çok daha az kıymet vermediğimi bilmiyorsun, kimbilir neler düşünüyorsun!

Tramvaya binerken Şinasi tarafından görüldüğünü bilmeyen Neriman, son ihtilâfı yalnız bir kıskançlık meselesinden ibaret sanıyordu ve hâlâ Macit'le randevusunu gizlemek için ânî bir davet karşısında kaldığını iddia ediyordu.

Şinasi kızdı ve öfkesini zırhları içine kapanarak cevap vermedi.

Neriman devam etti:

- Sen öylesin zaten! Çok konuşmazsın, kendi kendine kurarsın, anlatmazsın, anlatılırsa dinlemezsin, kendinden başkalarına güç inanırsın. İnat!

Neriman yan gözle Şinasi'ye baktı. Mektepten çıktıklarından beri yüzünde ve yürüyüşünde hiçbir fark yoktu. Öne eğilmiş, sakin görünen bir baş ve sakin adımlar.

Neriman tekrar etti:

- İnat!

Mutad yollardan Süleymaniye'ye doğru saptılar. Buralardan her gün geçtikleri için, itiyat, maziyi hatırlamalarına mani olurdu; fakat ne zamandan beri geçmedikleri bu yollara girer girmez, uzun müddet kapalı kalmış, hatı-

ralarla dolu bir evin eşiğinden içeriye ilk adımlarını atmış gibi, ikisinde de, maziye ait intibalar bir anda uyandı. İkisi de hissettiler ki, şu birkaç günlük ayrılık içinde, münasebetlerinin tarihi büyük bir devir geçirmişti ve daha üç beş ay evvelki hatıralar bile senelerce uzak bir maziye ait gibi görünüyorlardı. Aşk meselelerinde zamana ait ölçülerin içimizde ne garip farklarla değiştiğini sezdiler. Daha iki üç ay evvel gördükleri bu yollardan senelerce geçmemiş gibidirler.

İkisini o gün buluşturan meseleyi bir an için unutarak yürüyorlardı. Karanlık, harap ve dar bir sokağa saptılar. Sağ kolda bir tek, büyük, tahinî boyalı tahta konak vardı, ileri doğru çıkan şahnişi, karşısında bir yıkık duvar üstünden sokağa doğru eğilen büyük bir ağacın dallarına o kadar yaklaşıyordu ki havayı kapatıyor ve sokağı bir tünel gibi karartıyordu.

Bu, eski bir konaktı, her tarafı çarpılmış, pencereleri müstakillerinin intizamını kaybetmiş, saçaklarından bazı tahtalar ve çinkolar sarkmış, kaplamalarında bazı yarıklar peyda olmuş, çöküvermeye hazır ve üç yaşında bir çocuk tarafından itilse yıkılacak gibi görünen son derece viran bir konak.

Neriman ve Şinasi, hiçbir gün, bu konağın kapısının açıldığını görmediler. Senelerden beri önünden geçtikleri bu binanın içinde ne bir ayak sesi, ne bir gürültü, ne bir pencere açılıp kapanması, ne bir öksürük... Hiçbir şey duymadılar. En alt kattaki mutfak ve kömürlük pencerelerine tel kaplanmıştı ve üstündeki örümcek ağlarının hiçbiri temizlenmemişti. Neriman ve Şinasi bu pencerelerden bakarlar ve koyu bir karanlıktan başka hiçbir şey görmeye muvaffak olamazlardı.

Perdeleri yerinde duran bu konakta insan var mıydı? Varsa kim, kimler? Merak ettikleri, keşfedemedikleri bu hakikatı muhayyileleriyle tamamlıyorlar; birçok şeyler tasarlıyorlardı. Meselâ, bu konakta, ihtiyar ve me'yus bir adam, hiç kimse ile temas etmeden, tek başına yaşıyor ve ölümünü bekliyordu.

Çok görgülü bir adamdır, sabırlı bir adamdır, dindar bir adamdır, iyi bir adamdır; solgun bir yüzü, çukura kaçmış nemli ve fersiz gözleri, uzun bir beyaz sakalı vardır, kılsız ve çıplak başına geçirdiği takkesi dümdüz ve buruşuksuzdur; daima, şahnişin sağ tarafındaki pencerenin arkasında oturur ve tesbih çeker; dudakları daima hafif bir dua ile kıpırdar; düşünür, fakat muayyen bir insan veya bir işle zihni meşgul değildir; hep bütün dünyaya, bütün insanlara, Allah'a ve ölüme ait umumî fikirleri vardır; sokakta bir ayak sesi duyunca başını titreye titreye pencereye doğru uzatır, kafes deliklerinden bakar, birbirlerine sokularak yürüyen Şinasi'yle Neriman'ı görür ve onların daha fazla mes'ut olması için gözlerini kapar, dua eder.

Neriman ve Şinasi, bu tahinî boyalı konağın önünden her geçişlerinde, pencerede oturan ihtiyara ait efsaneye öyle hakikat unsurları ilâve ediyorlardı ki, çok tahayyül edilen her şey gibi, bu hayal da hakikî ve müşahhas bir varlık haline geliyor, muhayyilelerinin dışında canlanmak ve yaşamak istidadı gösteriyordu.

Neriman ve Şinasi, kafes arkasında, âdeta ihtiyarın beyaz sakalını ve beyaz takkesini görür gibi oluyorlardı; "Bize bakıyor!" diyorlar, birbirine sokularak şahnişin altına doğru kaçıyorlardı, sonra bir hayale karşı bir an duydukları esaretin tuhaflığını hissederek gülüşüyorlardı ve bu anî sevinç içinde kucaklaşıyorlardı.

Neriman, Şinasi'yi tanıdığının ikinci senesi, ilk defa bu sokakta, şahnişin altında gözlerini kapayarak ve kızararak dudaklarını ona uzatmıştı. İlk defa orada, ana ve baba okşamalarına az benzeyen bir kucak içinde, esrarlı ve yeni lezzetlere doğru koştu.

Ve bu, senelerce böyle devam etti.

O gün belki ilk defa, büyük tahinî boyalı evin önünden, birbirlerine uzak durarak geçtiler.

Tam kapının önünde yürürlerken Neriman'ın içine garip bir his gelmişti, evin içinde ayak sesi duyar gibi olmuştu; sonra kapının açıldığını zannetti ve eşiğin üstünde, sanki, ihtiyarın hayalini gördü: Gene elinde tesbihi vardı; bu sefer, yüzü de sakalı ve takkesi gibi bembeyazdı; derin, kederli ve bir hayreti hazmetmeye çalışan gözlerle hemen sormak istiyordu:

- Ne oldu, çocuklar, size ne oldu?

Bu hızlı tahayyül içinde Neriman ürperdi ve Şinasi'ye doğru sokuldu. Şinasi de ona hafifçe yaklaşmıştı. Fakat sokak bitti. Şinasi derhal biraz evvelki halini almıştı. Gene birbirlerinden uzaklaştılar.

İkisine de mazi hâkimdi. Hep geçen günleri düşünerek yürüyorlardı. Bir kibrit alevinin muvakkat ışığında görünüp kaybolan eşya gibi, birçok hatıralar parlayıp sönüyordu. Şinasi bu hatıralara dalarken her vagonunun penceresinde bildik bir baş gülümseyen şimendifer katarının hızla geçmesi karşısındaki hissi duyuyordu: Bu bildikler, çoğu aziz dostlar ve hep aziz dostlar, mendil sallayarak uzaklaşıyorlardı ve bir daha dönmemek üzere uzaklaşıyorlardı.

Mercan tarafına doğru yürüdüler.

Şinasi birdenbire durdu:

- Peki... dedi, bir şey soracağım.

Neriman bu teklifi ümit ile karşıladı. Sorulacak sualin her şeyi tamir edecek bir cevap yolu açacağından âdeta emindi. Mes'ut günlerindeki tebessümü hatırlamaya ve taklit etmeye çalışarak:

- Sor! dedi.

Şinasi, aklına gelen sayısız birçok suallerin hücumu altında boğulmaktan kurtulmaya çalışır gibi durdu, düşündü, seçti ve sordu:

- Niçin, sen artık dünkü sen değilsin? Niçin, biz bugün ikimiz de kıymetli bir şey kaybetmiş gibiyiz? Niçin bugünün düne benzemiyor? Niçin dünkü gibi rahat adımlar atamıyorsun? Niçin böyle oldun?

Şinasi'nin sesinde öfke ile sevgi. Neriman daha basit bir sual beklemişti. Kendi tahmini ile bu sualler arasındaki farkın uyandırdığı komik duygusu geçinceye kadar şaşkın durdu, sonra düşünmeye başladı. Onun da aklına sayısız cevaplar geliyordu. Fakat hepsini ayrı ayrı teftiş etmeden o da söylemek istemedi.

Yan gözle Şinasi'ye baktı. O, Neriman'ın cevap vermekte gecikmesinden mağrur gibiydi. Öne doğru eğilmiş başı derece derece kalkıyordu ve sanki gururuyla aynı seviyede yükseliyordu. Neriman bu kadarına tahammül edemedi. Kendi kendine cevap veriyordu: "Niçin mi? Çünkü, artık ben bir Fatih kızı olmak istemiyorum, anlıyor musun? Böyle yaşamaktan nefret ediyorum, eskilikten nefret ediyorum, yeniyi ve güzeli istiyorum, anlıyor musun? Eski ve yırtık ve pis iğrenç bir elbiseyi üstümden atar gibi bu hayattan ayrılmak, çıkmak istiyorum. İhtiyar adam, bozuk sokak, salaşpur ev, gıy gıy, hey hey, ezan, helvacı... Bıktım artık, ben başka şeyler istiyorum, başka, bambaşka, anlamıyor musun?"

Fakat bunların hiçbirini söyleyemedi ve cevap için Şinasi'nin tahammül edebileceği azamî müddet geçti.

Şinasi, müşfik bir ses perdesiyle örtmeye çalıştıkça Neriman'a daha fazla tesir eden gururunu gizlemek için gayret göstererek devam etti:

- Sen eskiden... eskiden dediğim, bundan daha birkaç ay evvel ne sade kızdın, ne sade! Hoş gene bugünkü heveslerin vardı. Ama onları meydana dökmüyordun. Bugün ne kadar farkettin.

Biliyor musun? Herkes söylüyor Neriman! Sen de açık söyle, açık! Ben senin ne istediğini biliyorum.

Neriman korku ile sordu:

- Ne istiyorum ben?

Şinasi derhal cevap verdi:

- Sen... dedi, iki gözüm Neriman, sen fokstrot oynamak istiyorsun ve iyi bir kavalye. Onu da bulmuşsun.

Şinasi'nin sesinde ne kin, ne de hattâ sitem vardı; terkibinde kayıtsızlık ve istihzadan başka hiçbir unsur keşfedilmeyen bu ses, sözlerinin tesirini çok şiddetli bir dereceye çıkardı ve Neriman'da mücadele kabiliyetini hemen darma dağınık etti. Ruhî kuvvetleri, kopçaları birdenbire açılan bir esvap gibi ansızın çözülüvermişti. Kendini hemen toplayamazsa başına felâketler gelebilirdi: Gözleri kararabilir, dizleri bükülebilir, yere çökebilir, ağlayabilir, bayılabilir, bir sar'a nöbetine tutulabilir, çırpınabilir, felce uğrayabilirdi. Bütün bu nev'i felâketlerin başlangıcı olan zaaf halini geçiriyordu.

Sapsarı kesildi. Ona tesir eden şeylerden biri de bu ithamların müthiş üslûbu idi. Hattâ Şinasi'nin söylediği şeylerin hemen hepsini unutmuştu. Yalnız bu ses, bu eda, bu kelimesiz ve gayet büyük mânalardan mürekkep ses, beyninin soğumuş hücreleri içinde akisler yapıyordu.

Bu düşman tesirini o kadar beğendi ve kıskandı ki, aynı silâhla karşılık vermek istiyordu; fakat kendinde bu kuvvetin zerresini bulamadı.

İçi çekiliyordu. Yürüyemedi. Öne baktı. Kendini sıkıyor ve son kuvvetlerini kaçırmamak istiyordu. Müthiş bir gayret içindeydi. Şimdi de yüzüne kan çıkıyordu. Bu anda o kadar kızardı ki, Neriman'ın sinir nöbetlerini bilen Şinasi korktu, sözünün tesirini azaltacak bir teselli aradı, geç kaldığını da bildiği için hiçbir şey bulamadı, yalnız Neriman'ın koluna girmek istedi.

Fakat kız kolunu şiddetle çekti ve Şinasi'nin bu zaafından aldığı yeni bir cesaretle dirildi, derin bir nefes aldı ve gözlerini alabildiğine açtı. Her tarafı, bilhassa çenesi ve omuzları görünecek kadar titriyordu. İki ellerini de yukarı kaldırdı ve yumruklarını, dişlerini sıktı, sıktı, korkunç bir kelime söylemek için haykırmak ister gibi gerildi ve hiçbir şey söylemeden, olduğu yerde sallandı, Şinasi'nin hemen açılan kollarına baygın düştü.

İki yolcunun yardımıyla onu evvelâ bir kahveye taşıdılar. Yüzüne su serpildi. Kendine geldiği vakit büyük bir sinir nöbeti başlamak üzereydi. Şinasi otomobille onu bir eczaneye götürdü. Dükkânın arka tarafında onu bir şezlonga yatırdılar. Daha otomobilde iken şiddetli bir titreme ile başlayan asabî buhran iki saat sürdü. Eczacıyı, sonradan gelen doktoru, fennin bütün vasıtalarını âciz bırakan şiddetli buhranlardan biri ki, titremeler, katılmalar, küçük muvakkat felçler, hıçkırıklar, kahkahalar, kendini oraya buraya atmalar, nefes tıkanıklıkları, boğulmalar, ihtilâçlar gibi... hayvanî varlığın bütün sefaletini ilân eden en korkunç ârazı gösterdi ve nihayet hastayı tam bir hüzal haline düşürdü.

Eczaneden çıktıkları vakit geceydi. Otomobille eve gittiler. Yolda bir kelime konuşmamışlardı.

Şinasi iki üç kere Neriman'ın elini tutmuş ve okşamak istemişti. Kız şiddetle elini çekti ve başını arkasına dayadı, gözlerini yarı kapadı, otomobil evinin önünde duruncaya kadar hiç kımıldamadı. Yere inerken Şinasi' nin koluna girmesini de istememişti. Sallanarak atladı, kapının tokmağını kendisini kurtaran bir şey gibi tuttu ve bütün kuvvetiyle hızlı hızlı, üst üste vurdu.

Gülter kapıyı açınca Neriman kendini içeri attı ve merdivenlere doğru koşmaya başladı. Şinasi de onu takip ediyordu. Merdiven başında Faiz Bey'le karşılaştılar. İhtiyar adam kızının önüne durdu, kollarını uzattı ve onu durdurmak istedi.

Neriman babasını da itti, merdivenleri hızla çıktı, odasına koştu, kapıyı kapadı ve içeriden kilitledi.

Faiz Bey, Şinasi ve Gülter kapısının önünde kaldılar. Şinasi alçak sesle:

- Nöbet geldi!

Dedi ve başka hiçbir şey konuşmadılar; Neriman'da ilk defa görülmeyen bu asabî buhranın ne olduğunu onlara anlatmaya lüzum yoktu; sebepleri de kolayca tahmin edilebilirdi.

Sustular ve içeriye kulak verdiler. Hiçbir ses gelmiyordu. Sonra, arada bir kesilen veya bir mendille boğulan hıçkırıklar duydular.

Gülter:

- Siz çekilin, dedi, ben içeri gireyim.

İki erkek uzaklaştılar ve Faiz Bey'in odasına girdiler.

Neriman'ın babası, odanın ortasında, gözleri yerde, elleri önüne kavuşturulmuş, namazda, kıyam halinde gibi duruyordu. Kaşları çatık ve yüzü kansızdı.

Başını hafif hafif sallamaya başladı. Faiz Bey'de görünen bütün hususî tavırların ve hareketlerin lügatini iyi bilen Şinasi bu duruşun da mânasını anladı: Neriman'ın babası mühim bir karar vermek üzere idi.

Başı mütemadiyen sallanıyordu. Alt dudağını hafifçe ısırdı ve gözlerini kırptı. Bir şey hesap ediyordu. Vahim bir manzara seyreder gibi yere bakan gözleri, Şinasi'ye doğru ağır ağır kalktı. Derin bir nefes almış ve teemmülden karara geçmişti.

Şinasi'ye doğru bir adım attı, başını kaldırdı:

- Oğlum! dedi, geç kalıyoruz ve korkarım ki, bunun daha fena akıbetlerini göreceğiz. Yarından tezi yok, bu meseleyi meşrû bir surette halledelim.

Şinasi cevap vermedi, yalnız başıyla bu karara itaat etti. Fakat, ikisi de, birbirlerine söylemedikleri bir endişe içinde idiler. Şinasi, Neriman'ın odasına doğru başını çevirdi, baktı; Faiz Bey de onu taklit etti; endişe oradan geliyordu, Neriman'ın bu kararı kabul etmesi lâzımdı.

GÜLTER odaya girdiği vakit, Neriman, ıslak mendilini avucunda sıkarak, kalktığı mindere doğru gitti, oturdu ve Gülter'in tecessüsünden çekinmeyen cesur gözlerle ona baktı. O kadar ıstırap çekmişti ki, bu zaafı, ona, kahramanlık nevilerinden birine dahil, iftihar edilecek bir şey gibi görünüyordu; hâkim bir sesle:

- Kapıyı kapa, Gülter! dedi.

Gülter kapıyı kapadı ve bir sandalye kenarına ilişti. Bütün dikkatiyle hanımına bakmıştı ve şaşırıp kaldı: Bu ne hal! Solgun yüzü, bumburuşuk. Dudağının uçlarından boynuna doğru iki çizgi uzanıyor ve çenesinin yuvarlağıyla birleşerek tam bir yarım daire gibi görünüyordu.

Gülter kendi muhayyelesinde, bu buruşuk daireyi biraz daha büyüttü, çene altındaki etleri biraz daha gevşetti ve sarkıttı, sonra gözlerini yukarı kaldırdı ve Neriman'ın dağınık kumral saçlarını biraz daha ağarttı ve gözünün önüne büyük Hanımefendi geldi, Neriman'ın haminnesi...

Fakat bunu söylemedi ve hanımına hayretle bakmakta devam etti.

Neriman, Gülter'in bu sebatkâr dikkatinden sıkılarak ayağa kalktı. Fakat, birdenbire, dizlerinde öyle bir kesik-

lik duydu ki tekrar mindere oturdu ve gözlerini süzerek, bir limon koklar gibi derin bir teneffüsle ürperdi.

Gülter dedi ki:

- Haydi, yatınız isterseniz... Biraz dinlenirsiniz...

Neriman yatağına baktı:

- Sahi... diye mırıldandı ve koluna giren Gülter'in yardımından kaçarak hızla karyolasına doğru koştu, acele soyundu ve yatağa girdi.

Gülter ayakta duruyordu.

- Sandalyeyi al, şuraya otur, Gülter! Ben uyuyuncaya kadar...

Gülter yatağın başucuna oturdu ve Neriman'ın alnına düşen saçlarını parmaklarının ucu ile geriye attı.

Neriman gözlerini kapamıştı.

Hele şimdi, bu yorgun yüzüyle, büyük hanımefendiye o kadar benziyordu ki...

Sonra gözlerini yarı açtı ve Gülter'in biraz evvelki dikkatiyle kendisine baktığını ve gülümsediğini gördü.

- Ne gülüyorsun, Gülter?

- Hiç, küçük hanım...

Neriman yine gözlerini kapadı. Ve bu sefer hiç açmayarak dedi ki:

- Hadi... Yavaş sesle bana bir şey anlat... Fakat uyursam sus ve git!

- Siz dört yaşında idiniz...

Diye başladı Gülter ve karşısında, yastığın beyazlıkları içinde eriyen bu yorgun yüzün hatırlattığı şeyleri anlattı:

- Bir gün sizi kaynar sularla yıkadık. Bugün ensenize kadar kestirdiğiniz şu saçlar yok mu? Ne uzundu, ne uzun! Köklerini sökercesine onları taradık; hiç unutmam, hanımefendi size üstü papatya örneği beyaz ketenlerden

yeni bir elbise diktirmişti, onu giydirdik ve sizi büyük hanımefendiye götürdük. O vakte kadar büyük annenizi görmemiştiniz, çünkü büyük hanımefendi damadıyla altı sene dargın durdu. Nihayet barıştılar, biz de sizi götürdük.

Neriman da o günü hatırlıyor. Kuruçeşme'den arabaya binmişler, Sultanahmet taraflarında bir konağa gelmişlerdi. Halayıklar, daha alt kat taşlığında Neriman'ı kucaklayarak havaya kaldırmışlar ve öpe öpe yukarı çıkarmışlardı.

- Ah... diye içini çekiyor ve başını sallıyor Gülter, büyük anneniz gibi kadın nerede şimdi? Meziyetlerini anlatamam ki... Öyle temiz, öyle tertipli, öyle ince bir kadındı ki... Ev temizlenirken, tertip edilirken hizmetçilerin başında durur, en kabasından en incesine kadar bütün ev hizmetlerini bilirdi. Halayıklara, hizmetçilere bir örnek yazmalar verilir, temiz önlükler giydirilirdi. Bir gün yeni gelen bir hizmetçinin elinden, büyük hanımefendi, süpürgeyi aldı:

"- Bak kızım! Ortalık böyle süpürülür!"

Dedi. Evvelâ süpürgeyi halının üstünde üç defa yürüttükten sonra üstüne sıkıca vurdu, içinde kalan tozları faraşa döktü, tekrar üç defa çekti, gene üstüne vurdu:

"- Kızım! dedi, böyle yapmazsan süpürgenin içine tozlar dolar, telleri işe yaramaz olur!..."

Gülter, mesleğine taalluk eden bu teferruatı iyi hatırlıyordu. Pencere tozlarının ıslak bezlerle nasıl alındığını, yerdeki ufacık şiltelerin nasıl kabartıldığını, minderlerdeki beyaz örtülerin iyice gerilerek toplu iğnelerle nasıl tutturulduğunu, bardakların üstündeki boncuktan işleme kapacıkların, cigara iskemlelerindeki tentene örtülerin birer birer nasıl silindiğini anlattı.

- O ne tertipli kadındı, yarabbi, ne tertipli, diye içini çeke durdu Gülter, o koskoca konaktakilere varıncaya kadar, her şey yerli yerinde dururdu. Bir kopçanın bile kendine göre bir yeri vardı ve hiç değişmezdi bu... Her tarafta kar gibi beyaz örtüler, perdeler, tenteler... İnsanın öpeceği, koklayacağı gelir... O odalarda yarım saat oturdu mu insanın içi açılır, gamı kasaveti gider... O kış odalarda pırıl pırıl, yüze gülen bakır mangallar, sarı topuzlu karyolalar... Ah.. rahatını onlar bilirlerdi.

Neriman birdenbire gözlerini açtı:

- Evet, hep tenbellik...

- Aman küçük hanımcığım! Şimdikiler onlar kadar çalışıyorlar mı? Nerede? Eskiler bir işe başladılar mı, saatlerce durup dinlenmeden didinirlerdi, ama bir kere de rahat etmek istediler mi adam akıllı vücutlarını dinlendirirlerdi. Şimdikiler çalışmıyorlar ki dinlensinler!

- Evet, iyi ev kadını imişler o kadar!

- Sade ev kadını mı? Büyük validenizin elinden kitap düşmezdi. Ne tarihidir o? Hani meşhur bir tarih vardır... Ay! Durun! Dilimin ucunda. Hah: Naima Tarihi! Daha böyle neler okurdu. Arapça da bilirdi, Farisîce de... Bize okur okurdu da anlatırdı. Âdeta bir mektepti o konak!

Neriman itiraz etmedi. Dört yaşında tanıdığı ve beş yaşında kaybettiği büyük annesinin akıllı ve malûmatlı bir kadın olduğunu herkesten duymuştu.

Gülter dedi ki:

- Evde alafranga eşya da vardı: Konsollar, kanepeler... Fakat bunlar pek işe yaramazlardı. Büyük hanımefendi: "Frenk icadı amma.. hiç de kullanışlı şeyler değil!" derdi ve alaturka çekmecelerin, dolapların, minderlerin meziyetlerini anlatırdı. Odalarda bir iki iskemle de bulunur-

du. Bunlar damat beyler içindi. Onlar iskemlelere otururlardı.

Neriman güldü:

- Demek iskemle alafrangalara mahsustu!

- Ya... Elbette... Ne o konakta, ne de Kuruçeşme'de kimse sandalyeye oturmazdı ki... Sonra bu âdetler değişti... Siz o zamanlara yetişmediniz. Hep ot minderleri... Senin annen de köşe minderinde otururdu. Küçük hanımefendi validesinin eşiydi. Fakat o zamanki bolluk nerede? Validende de el işleri merakı vardı, makineden çıkmış gibi dikiş dikerdi, hani şu "iğne ardı" derler, onu bir güzel yapardı ki... O canım yemenilerdeki incecik oyalar, o başörtü kenarları...

Gülter, saymakla bitiremiyordu. Sonra birdenbire sustu ve gözleri daldı. Bütün o evler ve insanlar bir daha gelmemek üzere gitmişlerdi. "Şimdikiler ne yapıyorlar?" diye düşündü Gülter ve onları beğenmedi, beğenmiyordu.

- Gülter...

- Geldi mi uykunuz?

- Geliyor, git artık...

Neriman ertesi sabah uyanınca, içinden müphem ve mürekkep duyguların şişkinliğini ve ağırlığını duydu. Yataktan kalkmak için bir isteksizlik.

Onu her sabah dirilten gündelik arzulardan birini de hissetmiyordu. Aklına Şinasi'yle münakaşası gelince, bu hatıranın yükünden kurtulmak ister gibi yorganı üstünden attı ve yataktan atladı. Başı hep düşünmeye cesaret edemediği şeylerle doluydu ve bir dakika sonraya bile hâkim olamayacak kadar istikbalden korkuyordu. O gün ne yapacağını tasarlamaya bir türlü yanaşmadı.

Günün hayatına girmek için baloya ait ümidine sarılmak istiyordu fakat buna da cesareti yoktu ve ne olduklarını bilmediği bir alay meçhûl ve yüzleri örtülü maniler, ümidinin önünü kesiyorlardı. Bu maniler dışardan mı geliyorlar, yoksa Neriman'ın içinde mi doğuyorlardı? Zaten, bu garip ruhî sersemlik içinde, Neriman dışarıdaki hâdiselerle kendi ruhundaki mütemadi oluşların nerede başlayıp nerede bittiğini ve nasıl kaynaştığını anlayamıyordu.

Fakat günleri gene saydı: Baloya beş gün var.

Ve giyininceye kadar, mukadderatının nazım çizgisi üstünde bulunan bütün meseleleri düşünmekten kaçtı ve maddî hayatın teferruatıyla kendini oyaladı. Başını iyice yıkadı ve kolonya ile ovaladı. Aynada yüzünü tetkik etti. Epeyce uyumuştu. Şu bir gün evvelki sinir buhranının yüzündeki izleri silinmişti. Buna sevindi ve yemek odasına taze bakışlarla ve gülümseyerek girdi.

Faiz Bey de Neriman'ı güler yüzle karşıladı:

- Gel bakalım, dedi.

Babasının aydınlık sesi ve neşeli gözleri Neriman'ın üstünden biraz evvelki tazyiki tamamıyla kaldırmıştı. Genç kız birden ferahladı ve geçen hâdiselerin zehirinden bir anda kurtulmanın sevinciyle babasına doğru birkaç adım attı. Elini öpmek bile istiyordu. Fakat sabahları böyle bir âdeti olmadığı için arzusunu gayri tabiî bularak vazgeçti, oturdu.

Faiz Bey tesbih çekiyor ve kehribar tanelerine bakarak, onları her günkünden daha güzel buluyormuş gibi, tebessümle, birer birer çekerek seyrediyordu.

Hep aynı neşeli gözlerle başını kızına doğru kaldırdı:

- İyi ettin de erken kalktın, seninle konuşacağım şeyler var! dedi.

Fakat hiçbir münakaşaya ihtimal verdirmeyen rahat bir duruşu hatta bir müjde vermek isteyen insanın hali vardı; Neriman sevinçle ve merakla ona baktı; sonra, yavaş yavaş, sevincini kaybederek merakın uyandırdığı birçok tahminî fikirler içinde susarak düşündü.

İlk anda hakikati gayet iyi tahmin etmişti: Babası ona evlenmekten bahsedecek; buna o kadar emniyetle hükmetti ki, vereceği cevap ve söyleyeceği sözleri düşünmeye ve hazırlanmaya başladı. Fakat bir silâh sesiyle uyanan ve oraya buraya telâşla koşuşan insanlar gibi, Neriman'ın zihninde bir sürü fikirler ansızın ayaklandılar ve hedefsiz bir kalabalık gibi gürültü çıkardılar.

Faiz Bey kızının ruhî vaziyetini anlar gibi oldu ve acele etti:

- Yeni bir şey söyleyecek değilim, dedi, evvelce birçok defalar konuşulmuştu, görüşülmüştü, karar verilmişti. Fakat sen biraz zayıftın, doktorlar araya girdi, "Yirmisini geçsin" dediler, bekledik. Fakat kızım...

Neriman, babasının tenkit ve nasihatle karışık uzun bir söze başlayacağını hissetti, kızardı, ayaklarını yere vurmaya başladı ve iki defa silkindi.

Faiz Bey devam etti:

- Sen her şeyi idrake muktedirsin. İftihar ettiğim bir zekân var. Artık sana iyiyi kötüyü anlatacak değilim. Sen her şeyi anlarsın maşaallah; ve takdir edersin ki yol üstünde düşüp bayılmalar, eczanelere koşmalar, filân... Sıhhat için, maneviyat için hayırlı işaretler değildir.

Neriman, birdenbire Faiz Bey'in sesini kesti:

- Peki, Bey baba, peki... Hakkınız var, biliyorum, anlıyorum, bu böyle devam edemez diyeceksiniz, bir ayağınızın çukurda olduğunu söyleyeceksiniz, benim saadetimi görmek istediğinizi anlatacaksınız; peki, bunları bana

evvelce de söylemiştiniz, peki, ben itiraz ettim mi? Gene de etmem. Burada bir muhit var, Şinasi'yle evlenmemi bekliyorlar. Gece gündüz ben Şinasi'yle beraber yaşadım. Evimizin ikinci bir erkeği gibi bir şey âdeta... Nikâhımız olmazsa olmaz, rezalet olur, namus meselesi olur, hattâ çok geç bile kaldık, anlıyorum, bunların hepsini idrak ediyorum, peki, Şinasi benim er geç.. kocamdır, olacaktır, ben buna itiraz edemem, hem de siz Şinasi'yi oğlunuz gibi seversiniz, sizi gücendirmem, bunların hepsi doğru, iyi güzel; fakat, baba, mes'ut olmamı cidden istiyor musunuz? Söyleyiniz, istiyor musunuz?

- Bu nasıl söz?

- Hayır, söyleyiniz, cidden istiyor musunuz?

- Cevaptan müstağni bir sual. Elbette isterim.

- Bana üç ay daha bu meseleyi açmayınız. Bir kaç ay daha... Anladınız mı? Size vadediyorum, bu birkaç aydan fazla sizi bekletecek değilim, birkaç ay...

Faiz Bey bu üç rakamıyla kızının gizli bir kararı arasındaki münasebetten şüphe etti:

- Üç ay mı? diye sordu, hayretle.

Neriman cevap verdi:

- İki, üç, beş... Mesele orada değil, baba... Mesele orada değil, şuradaki.. yani, baba...

Birdenbire sesi titremeye başlamıştı. Gözleri doldu ve hemen ayağa kalktı:

- Kendimi toplamam için... Anlıyor musunuz?

Fazla bir şey söylemedi ve başını önüne eğdi. Faiz Bey de başını önüne eğmiş, kızının bu gözyaşlarına, bu arzusuna sebep olabilecek şeylerin hepsini bir anda bulmaya çalışıyordu. Birçok şeyler tahmin etti, fakat hiçbiri, Neriman'ın bu vaziyetini izaha kâfi şeyler değildi.

- Peki, kızım, dedi, öyle olsun. Fakat ben bu ihtiyar kafamla anlayamadım pek... Kendini toplamak mı? Neden? Ne gibi?

- Daha fazla sormayınız... Emin olunuz ki, sizden gizlediğim hiçbir şey yoktur. Fakat, bu benim kendime ait bir arzu...

Faiz Bey ısrar etmedi:

- Peki, dedi, bekleriz o kadar... Mademki bu kadar bekledik, gene de bekleriz.

Ve gittikçe derinleşen merakının uyandırdığı birçok fikirlere dalarken başını salladı ve mihanikî olarak tekrar etti:

- Gene de bekleriz.

Artık epey konuşmadılar, odaya Gülter girdi. Baba kız düşünüyorlardı. Gülter mahrem bir konuşmaya mani olduğunu zannederek elindeki tepsiyi bıraktı ve dışarı çıktı.

Faiz Bey kızına sordu:

- Şinasi'yle aranızda bir şey mi geçti?

Neriman, daima, izah etmek istemediği şeyin ehemmiyetsizliğine babasını kandırmak için yükselen sesiyle cevap verdi:

- Hayır baba... Ehemmiyetsiz münakaşalar... Fakat beni asıl sinirlendiren şey...

Durdu. Babasına her şeyi itiraf etmeye mecbur olacakmış gibi, ağızdan kaçacak birkaç kelime ile kendi şuuruna karşı ihanet etmiş olmaktan korktu, söyleyeceği cümleyi zihninden geçirdi, muayene etti:

- Beni asıl sinirlendiren şey, bu semtte, bu evde her şeyden mahrum yaşamaktır. Şinasi de beni bundan kurtarmayacak, o da benim arzularımı anlamıyor.

Neriman, hayatının en mühim meselesine gelmişti. Bu bahis, Faiz Bey'i son derece alâkadar ettiği halde, ihtiyar adam, Neriman'ın itiraf cesaretini kırmamak için gayet sade bir eda ile sordu:

- Ne gibi arzular?

Neriman kelimesini aradı:

- Ben, dedi, ben... Nasıl söyleyeyim? Daha medenî yaşamak istiyorum... Siz bana hak vermezsiniz, ben...

Faiz Bey kızının sözünü kesti:

- Ben sana hak veriyorum. Sen bollukta büyüdün, bu semtte, bu evde sıkılıyorsun, istediklerin olmuyor, ben bunu biliyorum.

- Meselâ.. bakınız.. dört beş gün sonra Perapalas'ta bir balo var. Bütün arkadaşlarım gidecekler... Ben kalacağım... Hâlbuki bu, senede bir kere olan şey...

Faiz Bey "balo" kelimesini duyunca, gizli âmilin bu olup olmadığını düşündü, bu hareket noktasından başlayarak, Neriman'ın daha mahrem arzularını anlamaya karar verdiği için onun bu sözlerini tasviple karşıladı:

- Tabiî, dedi, insan arkadaşlarında gördüğü şeyi yapmak ister. Onlarla beraber eğlenmek de bir haktır. Fakat bu arkadaşların kimlerdir, meselâ?

- Fahriye, Ülviye, Nezahet...

Neriman ilk aklına gelen bu isimleri düşünmeden söyleyivermişti.

Faiz Bey sordu:

- Nezahet mi? Şinasi'nin hemşiresi mi?

Neriman tasdik etmeye mecbur oldu:

- Öyle ya...

- O halde Şinasi de gelecek, tabiî...

- Gelmesi lâzım.

Faiz Bey düşündü. Başını hafifçe kaldırarak:

- Öyleyse ne mahzur var? dedi, Şinasi beraber olduktan sonra gidebilirsin. Mesele bundan ibaretse kolay!

Neriman kızardı:

- Değil baba... Misal olarak söylüyorum... Hem ben baloya nasıl gidebilirim... Onun az çok bir masrafı var. Ben daha sizi geçenlerde büyük bir masrafa soktum. Size yeni bir şey teklif edemem.

Faiz Bey, hayatî meselelerin büyük hesabı içinde maddî masrafların ehemmiyetini unutarak:

- Onu da hallederiz, dedi, iş ki senin istediğin olsun.

Gülter tekrar içeri girdi. Faiz Bey, kızına karşı giriştiği taahhüdün neticelerini epey düşündükten sonra:

- Fakat, dedi, Şinasi'yle beraber gideceksiniz!

Neriman, hakikî arzularına hiç de uymayan ciddî bir görünüşle cevap verdi:

- Tabiî, tabiî... Onsuz nasıl giderim!

Dedi ve babasının dizine peçeteyi yaydı.

Ah, insanlar niçin her şeyi anlayamıyorlar? Beş dakika, on dakika, yarım saat kendilerini unutsalar, kendilerini karşılarındakinin yerine koysalar, tam onun gibi -fakat hiç eksiksiz ve tam- onun gibi duysalar, her şey ne kadar yerli yerinde olacak. Hayır! İllâ ki zıddiyetler, öfkeler, yanlış anlaşmalar, kıskançlıklar, inatlar, şüpheler, hâkim olmak arzuları...

Neriman, babasına bakarak böyle düşünüyordu; ve hâlâ ruhunun uzaklıklarına kaçan derin bir kinle babasını mazur görmek istemiyordu. Evet, şüphesiz onu seven bu ihtiyar bile karışık duygulu bir adamdı; bazan, kendisinde, bir baba şefkatinin zerresi bulunmayan ve içi kızı için garez dolu, korkunç bir düşmandı, düşmanların en korkuncu. Vakıa Neriman'ın bütün arzularına hak vermişti, yeni bir maddî fedakârlığı da kabul etmişti, fakat onun asla itiraf edemediği en gizli arzusunu ya anlamamış, yahut tahmin etmeye razı olmamıştı.

Baloya bu tarzda gitmek Neriman'ın istediği bir şey değildi. Yanına bevvâb gibi Şinasi'yi alarak, âdeta sefertasıyla Perapalas'a gitmenin ne zevki vardı? Şinasi'nin haricinde bir mesele olduğunu anlamaya veya anlamış görünmeye yanaşmıyordu. Burada kızının arzusuna uzak

duruyordu; burada tıpkı kızı gibi, eksiksiz ve tam Neriman gibi, hissedemiyordu, o halde onu anlamıyordu, o halde onu her şeyi kabul eden tam bir aşkla sevmiyordu.

Neriman'ı bu kırdı. Fakat babasına neşeli ve minnettar görünmesi lâzımdı. Bu rolünü iyi yapmıyordu.

Faiz Bey de Neriman'da hâlâ tatmin olunmamış bir iştiyak seziyor ve anlamıyor, kendi kendine düşünüyordu: "Ne istiyor? Baloya gitmekten başka bir arzusu mu var? Bu semtte oturmak arzu etmiyor mu? Şinasi'den başka birine mi temayülü var? Kim olsa gerek bu? Şinasi bilir mi acaba? Ne düşünüyor o? Bana niçin bir şey söylemiyor? İkisi de bana ehemmiyet vermiyorlar mı? Benim aleyhimde mi düşünüyorlar? Ben onlara karşı vazifemi yapmıyor muyum? Balo müsaadesini verdiğime hata mı ettim? Haberim olmadan birçok vak'alar mı cereyan ediyor?"

Ve beyaz kaşlarının üstünde alnı buruşuyordu. O da kızının kendisine karşı sevgisinden şüphe ediyordu; o da, hodgâm bir evlâdın aç iştiyaklarını fedakârlıklarıyla doyurmanın azabını çekiyor ve mes'uliyetini kızına atfediyordu.

İnsan genç, pek genç olabilir. Fakat bunların hepsini veya çoğunu yaptırmak için bir ihtiyar kalbine teklif edilen bu fazla azabı çok insafsızca, zalimane buluyordu.

Neriman o gün de Şinasi'yi mektepte aradı, buldu ve beraber çıktılar. Artık onunla daha açıkça konuşmak cesaretini kendinde buluyordu. Koluna girdi ve onu çekti. Bu kuvvet ona babasının teklifini kabul etmiş olmaktan geliyordu.

- Babam bana bir mesele açtı, dedi.

Şinasi anlamıştı. Gene sesini çıkarmıyordu.

Neriman devam etti:

- Bilmem sana da açtı mı?

Şinasi kısaca:

- Evet, dedi.

- Sen ne cevap verdin?

- Tabiî itiraz edemezdim.

- Ben de itiraz edemezdim. Yalnız iki üç ay müsaade istedim.

Şinasi bunun sebebini öğrenmek istemedi ve sustu. Onun bu sükûtu Neriman'a çok mânalı ve karışık görünmüştü. Fakat Şinasi "Niçin?" diye sormuş gibi Neriman cevap verdi:

- Ben de niçin bunun acele olmasını istemediğimi bilmiyorum. Fakat biraz vakit geçmesi daha münasip gibi görünüyor; buna, sen ne dersin?

- Münasip.

- Niçin münasip?

- Sen münasip gördüğün için.

İşte, Şinasi artık Neriman için anlaşılmaz bir hale gelmişti ve bir sırrı olan ruhların büyüklüğü ile Neriman'ı eziyordu. Genç kız, hayatında hiçbir zaman Şinasi'ye karşı bu kadar hayranlık ve öfke duymamıştı. Kendi kendini hapsetmeye muktedir bir adamın tesirini yapan Şinasi, bir hükümdardan daha kuvvetli görünüyordu.

Neriman, bir daha, eski günlerin samimiyetini aradı. Bunu bulmak için her şeyi feda etmek istedi. Ona daha fazla sokulmak: "Şinasi kabahatli benim! Yalnız ben kabahatliyim!" demek ve onu kazanmak arzusu içinden gelip geçti. Her şeyi itiraf etmeyi bile düşündü.

Fakat yapamadı. Meseleye geldi:

- Anlamadım? dedi. Sen münasip görmüyor musun?

- İzdivacı tehir etmek isteyen ben değilim.

- Sen çabuk olmasını mı istiyorsun?

- Bence.. müsavi.

Neriman artık Şinasi'ye karşı bütün siyasî hünerini kaybetmişti. Ona babasıyla arasında geçen son konuşmayı anlattı. Balo meselesini de açtı:

- Babam da, sen de beni anlamıyorsunuz... Ben fokstrot oynamak istemiyorum, ben daha medenî yaşamak istiyorum, bu da değil... Ben de anlatamıyorum, hem babamı mazur görürüm, ihtiyardır, fakat seni mazur görmek benim için kabil değil... Sen ihtiyar mısın? Sen böyle yaşamaya nasıl razı oluyorsun?

- Eskiden böyle söylemezdin.

- Eskiden yalnız hissederdim, fakat ne istediğimi bilmezdim... Bak ortalıkta da neler oluyor, her şey değişmiyor mu? Ben de bu memleketin kızı değil miyim? Benim de medenî yaşamaya hakkım yok mu? Söyle... Cevap ver... Bak susuyorsun... Ne düşündüğünü anlamak kabil değil ki işte, beni bu sinirlendiriyor... Geçen gün de bunun için bayıldım...

- Baloya gitmekle hemen medenî olacak mısın?

- Evet, tabiî... Hayır, yalnız balo değil tabiî... Of, bu balo... Kuzum, şimdi de bunu diline dolama! Ben bunu söylemek istemiyorum, bak gene beni anlamıyorsun, ben sustuğum zaman bile sen beni anlamalısın, hâlbuki söylüyorum, söylüyorum, gene beni anlamıyorsun, babam da öyle... Ben bunun için bedbahtım, ben bu baloya gitmek istediğim için değil... Hem doğrusunu da söyleyeyim mi? Beni Macit ta o zaman dâvet etti. Fakat ne babama, ne sana bunu açamadım. Bana kızıyorsunuz, sanki biriniz imamsınız, ötekiniz de müezzin... Bana hiçbiriniz hak vermiyorsunuz. Babam sureta hak verdi ama bir de içine sor! Ben de buna kızıyorum, benim arzularımı niçin tabiî bulmuyorsunuz, babam gene mazurdur, ihtiyardır,

fakat sen? Yalan mı? Niçin genç bir adam gibi değilsin? Ben sana hayret ediyorum, hayret, hayret, hayret... Gayet hassas bir insandın sen... Ne oldu sana? Ben sana ne yaptım? Ben en tabiî haklarımı istiyorum canım... Ben mümkün olan şeyleri istiyorum. Lükste gözüm yok, mükellef bir hayat da istemiyorum. Benim yaşımdaki bütün kızların, benim vaziyetimde bütün kızların arzuları ve yaşayışı... Neden bunun için kabahatli olayım? Hele evlendikten sonra sen hep bana böyle dargın mı duracaksın? Bir sinemaya bile gidemeyecek miyim?

Şinasi durdu ve söyledi:

- Sinemaya da, baloya da gidebilirsin. Mesele bu değil. Ben softa değilim.

- Mesele nedir?

- Onu sen günün birinde anlayacaksın.

Neriman o anda bile anladığını zannetmişti: Macit meselesi. Fakat bu ne ısrar! Şinasi niçin ona inanmıyordu? Fazla bir şey mi biliyor? Seziyor mu? Tahminden mi ibaret?

Neriman sustu. Şinasi ile münasebetinin çıkmaz sokaklarına girmektense daha müsbet konuşmayı tercih etti:

- Peki... Beni bu baloya götürür müsün?

- Gideriz...

- Ben kumaşlara bakmak istiyorum, beraber Beyoğlu'na çıkalım.

- Hayır, Ferid'e söz verdim. Yarım saat sonra buluşacağız. Bu akşam onda yemek yiyeceğim. Sen git.

Şinasi ayrılmak için kımıldadı.

Neriman onun yüzüne bakmamıştı.

Utançla ayrıldı ve koşarak uzaklaştı. Sebebini anlamadan, kendini küçülmüş buluyordu. Birbirine zıt duy-

guların hücumuna uğradı, geriye dönmek ve balodan vazgeçtiğini söylemek istiyordu. Fakat koşuyordu, kaşlarını çatıyor, yüzünü buruşturuyor, kızarıyor, bağırmak istiyor, "Ey... fena bu, fena," diyor, sonra "Niçin?" diye soruyor, düşünmeye yanaşmıyor ve tramvay bekleme yerlerini geçerek, müthiş can sıkıntısından kaçıp kurtulmak ister gibi koşuyordu.

Yumrukları sıkılmıştı. Bir yeri acıyormuş gibi, "oof..." diye söyleniyor, bütün ruhunda garip bir çalkantı duyuyordu.

Şinasi kahveye gidip oturdu.

Daima "pasif" dövüşüp yenmesini isteyen bir mizacı vardı. Hücumu ekseriya karşı tarafa bırakarak sarsılmaz ve sesiz bir müdafaa ile muzaffer olmayı sevenlerdendi. Bir şarklı, hakikî şarklı. Vakıa, dünyada, vasıfları değişmeyen umumî bir şarklı enmuzeci mevcut olmamakla beraber, Şinasi, bir garplı ile kendi arasındaki nisbî farkları ekseriya muhafaza edenlerdendi; bunun için, şark ekseriyetle "Lâzım" ve garp "Müteaddi"dir. Fakat bu, faaliyet tarzlarının farkından başka bir şey değildir. Bu faaliyetin köklerine bakılırsa, aynı beşerî kaynaklardan geldiği görülür. Ancak, birinin cehdi, içeriden dışarıya, ötekininki dışarıdan içeriyedir.

Şinasi de cehdlerini dışarıdan içeriye doğru yapar. Bunun için sükûtîdir. Şekilleri istihfaf etmesi, meseleleri hep kendi içinde halletmeye çalıştığı içindir. Bununla beraber, coştuğu zamanlar, bu şahsiyetinin tamamıyla tersine döndüğü, son derece müteaddi bir hale geldiği ve şarklıya mahsus farzettiğimiz hususî seciyenin tamamıyla aksini gösterdiği de vakidir.

Neriman ilcalarına hâkim olmayan ve ekseriya feveran halinde bulunan bir kız olduğu için, Şinasi'yi daha derunî

kalmaya teşvik ediyordu. Zira nihayet, ferdin seciyesi, diğer fertlerle münasebetine göre değişen canlı ve mütehavvil bir şeydir ve birçok hallerde karşısındaki seciyenin makûsu olmaya mahkûmdur. Neriman sükûtî bir kız olsaydı, aynı Şinasi'nin feveran halinde bulunması pek mümkündü. Bununla beraber, her şey, an, miktar ve derece meselesi olduğuna göre, Şinasi'nin bazı anlarda bir garplıdan daha (pasif), daha derunî olduğunu kaide halinde kabul etmekte büyük bir tahmin hatası yapmak tehlikesi yoktur.

Şinasi, bu meselede de, sükûtlarını zırh olarak kullandı ve müdafaalarıyla taarruz etti. Arada bir yeis anları geçiriyordu.

Faiz Bey ona izdivacı teklif ettiği vakit, Şinasi bunu bir vazife olarak kabul etmişti; bu evlenmenin bütün fena ihtimallerini düşünmüş ve göze almıştı. Bu fena ihtimalleri düşündüğü vakit, boğazını tıkayan müthiş öfkeyi ancak bu vazife duygusuyla boğmaya çalışıyordu.

Neriman balo meselesini açınca da Şinasi bu müthiş öfkeyi duydu. Fakat onunla evlenmeye ve sessiz mücadele etmeye kendini mahkûm buluyordu.

Düşündü: "Neriman, hâlâ, niçin bu baloya gitmek istiyor?" Onun yeni hayata karşı iştiyakını birinci sebep olarak kabul etmiyor ve Neriman'ı idare eden kuvvetlerin hepsini Macit'te toplanmış görüyordu. O zaman bütün bir aşk meselesi en zihnî muahedelerinden, en hissî galeyanlarına kadar, şişmiş bir ruhî külçe halinde, Şinasi'nin içinde kabarıyordu.

Birdenbire derin bir yeise düştü. Artık şu veya bu meseleyi düşünmüyordu. Mücerret olarak duymaya çok alışmıştı.

Bir kederi tecrit ederek duyduğu zamanlar onu doğuran sebepleri az çok unutuyordu ve ıstırabını en mücerret, en musaffa, muayyen tesirlerden azade, ancak kendi kendini yaratan, kendi kendine var olan, her şeyle alâkasını inkâr eden müstakil bir duygu gibi taşıyordu.

O vakit, bu kederi doğuran müphem ve namütenahi sebeplerin hepsini bir anda sezerek ve ekseriya bütün bunları bir lâhn içinde teksif ederek kendi kendine ruhen zehirlenmenin acı lezzetiyle bayılmaya bir derece kalan şiddetli ve esrarlı bir uyanıklıkla yaşıyordu. Yüksek bir hayvana mahsus, ruhî insiyakla her şeyi seziyor, fakat hiçbir şey bilmiyor, tayin edemiyordu.

Ah, o zamanlar, musiki, Türk musikisi ve hepsinin fevkinde kendi musikisi, ebediyen meçhul kanunlarını yalnız kendi kendisinin sezeceği, fakat asla tayin edemeyeceği musiki, gene kendi içinde başlayan bir noktadan, gene kendi içinde nihayetsiz derinliklere doğru giderek ve namütenahi işleyip geçerek mütemadiyen doluyordu.

Bu dolgunlukla beraber aynı şiddette bir boşalma ihtiyacı duyuyordu: Ağlamak, katıla katıla ağlamak, ağladıkça sarhoş olarak ve kendini kaybederek ve hıçkırarak ve hıçkırıklarının sesini duyarak ve katılarak ve katıldıkça kendini toplayarak ve kendini topladıkça yeniden katılarak ağlamak.

Bu onun için, aciz duygusuyla müterafık ruh hallerinden biri değildi. Böyle içi şiştikçe ve delindikçe daha kuvvetlendiğini hissediyordu; hattâ bu kuvveti dağıtması korkusuyla eline saz almak istemiyor, başkalarının bu hâlini anlamasını arzu etmekten vazgeçebiliyordu. Ve başı hafif sallanıyordu ve şiddetli bir hayatiyetle yanıyordu.

Ve içine sırlar doluyordu. Yalnız duyulan ve asla bilinmeyen o sırlar ki, birbiri üstüne yığılarak bir iğne ucu kadar küçük bir saha içinde âdeta büyük denizler gibi derinleşiyordu. Şinasi, bu ummanın içine benliğini atarak boğmaya, bir nevi derunî intihara çalışıyordu, fakat ölmüyordu; hayata daha kuvvetle kavuşan maneviyatının bu tatlı ve müthiş basü badelmevti içinde, kendini oraya atıyor, çıkıyor, tekrar atıyordu. Ve bu, saatlerce, bazan günlerce devam ediyordu: Ruhî perversite'lerin en nefisi.

Ve insanların yanında ise, kalabalıkta ise, gözyaşlarını kendi içine akıtarak ağlıyordu.

Yine aynı halde idi ve kahveye Ferit girdi.

İlk bakışta Şinasi'nin ruhî vaziyetini anlamıştı; fakat bu keşfi gizleyerek lâkayt göründü ve sordu:

- Çok beklettim mi?

FAKAT Şinasi'nin kederi, her türlü âfakî musahabeyi imkânsız bir hale getiriyordu. Ferit söylediği vakit Şinasi dalıyor ve söz sırası kendine gelince susuyordu. Bu keder, aralarına göze görünmez bir mânia halinde girdi ve en basit anlaşmalarına engel oldu.

Şinasi, zaafla değil, fakat arkadaşından onun sezdiği bir şeyi gizlememek iffetiyle itiraf etti:

- Canım sıkılıyor.

Artık sebebini de söylemeye mecburdu:

- Neriman meselesi.

Dedi ve devam etmedi. Ancak arkadaşının ayrı ayrı sualleriyle tahlili kabil bir hale gelebilecek olan meseleyi izaha takati yoktu.

Ferit bunu hissetti:

- Evet, dedi, dışarıdan da bu hissediliyordu.

Şinasi, birdenbire, muhitin bu mesele ile alâkasını merak ederek sordu:

- Ne hissediliyor?

- Benim anladığım şeylerle başkalarından duyduklarım arasında fark yok gibi: Neriman eski Neriman değil.

- Herkes de bunu hissediyor mu?

- Söylüyorlar.

Şinasi'nin kederi merakıyla beraber arttı:

- Ne diyorlar?

Ferit birdenbire cevap vermedi. Neriman'ın Macit'le gezdiğine dair bazı dedikodular duymuştu. Bunu söylemek istemedi:

- "Neriman'ın hali başkalaştı" diyorlar: Mektebe gitmiyormuş, bir iki kere yalnız başına Beyoğlu'nda görmüşler, eskisinden daha iyi giyiniyormuş. Bu kadar, herkesin gördüğü bu.

Şinasi, tevekkülle, başını salladı:

- Eh... Hemen hemen, iki noksanına, bir fazlasına bakmazsak, mesele de budur.

Ferit düşündü: "Bu iki noksan arasında Macit de var mı? Şinasi meseleyi biliyor mu?"

- Bunun sizin aranızda büyük ihtilâflar açabileceğini anlıyorum. Fakat Neriman'a bu yeni hevesler nereden geliyor?

- Nereden olacak? Memleketten... Küçük hanım asrileşmeye karar verdi. Açıkça söylüyor: "Ben medenî bir kız olmak istiyorum!" diyor.

Ferit gülümsedi. Bu bir entellektüeldi ve yalnız bir Türk kızının ruhunda değil, Avrupa'nın göbeğinde, hâlâ sahte kıymetlerinin yeniden tetkiki için şiddetli münakaşalara sebep olan medeniyet meselesinin, basitleşe basitleşe Neriman'ın ağzında aldığı bu gülünç formül tuhafına gitmişti.

- Medenî olmaktan ne anlıyor? diye sordu.

- Bilmem... Bu hayattan hoşlanmıyormuş. Galiba Fatih'te, Fatih'teki evde oturmak istemiyor.

- Oraya kadar haklı. Taş ev tahta evden, elektrik petrolden, otomobil arabadan, makine hayvandan ve lâvanta hacıyağından daha iyidir.

- Bu kadarla kalsa iyi. Balolara gitmek istiyor, lüks yaşamak istiyor... Ben hissetmiyor değilim. Arzular böyle başlar.

Ferit bir daha güldü:

- Evet, dedi, bizde medeniyet fikri, bir kültür meselesi olarak anlaşılmaz. Hele kadınlar bunu bir fantezinin hududu içinde görüyorlar. Fakat bence bu, daha iyi.

- Neden?

- Kadınlar, medeniyeti gözleriyle anlamaya mahkûmdur. Bunlar, hakikî medeniyetçilerden daha bahtiyardırlar: Şekillerle iktifa ederler ve renklerin değişmesi onları eğlendirir. Fakat hakikî terakkiye inanan, kültür sahibi bir İngiliz kızın sükûtu hayalini düşün! Her şeye vâsıl olmuş, fakat hiçbir şey bulamamıştır. İçlerinde intihar edenler var. Bu daha fena. Zira onlar için medeniyet, cazip bir renkler âleminden ibaret değildir. Onlar bütün ümitlerini insanlığın muhteva olarak tekâmülüne bağlamışlar ve büyük harp misaliyle de aldandıklarını anlamışlardır. Onlar ideal sahibidirler; bizimkiler fantezi düşkünü; onların aldanışı daha korkunçtur.

- Bilmem. Bu benim çok sinirime dokunuyor. Eskiden böyle değildi. Şimdi ben bu kızla evlenmeye de mecburum.

İkisi de, aynı meseleyi başka başka istikametlerde düşünmeye başladılar. Şinasi müsbet ve basit teferruata dalmıştı. Neriman'la baloya nasıl gideceklerini düşünüyordu. Bu refakati kabul ettiğine fena mı etmişti?

- Bir balo varmış, ona gitmek istiyor. Ben de kabul ettim, dedi.

Sonra Ferit'in yüzüne dikkatle bakarak sordu:

- Fena mı ettim?

Ferit'in aklına yine Macit gelmişti.

- Baloda kimler var? diye sordu.

- Neriman'ı Macit davet etmiş, o da bensiz gitmek istemiyor.

- Macit'le bu kadar dost musunuz?

- Ben değilim. Aylardan beri onu iki defa ya gördüm, ya görmedim. Fakat, Neriman galiba ona tesadüf etmiş.

Şinasi birdenbire kararını değiştirdi ve Ferit'e her şeyi anlatmak istedi:

- Hayır, dedi, tesadüf de değil... Bak nedir...

Tramvay meselesini anlattı. Macit'le Neriman'a dair bazı dedikodular duyduğunu söyledi:

- Neriman'ın benden gizlediği hareketler var, buna eminim, dedi.

Ferit, meseleyi bildiğini hissettiren bir sükûnetle bunları dinlemişti. Sordu:

- Evlenirseniz bu meselenin hallolacağına emin misiniz?

- Hiçbir şey bilmiyorum, Faiz Bey'e söz verdiğim için evleneceğim. Yoksa çok tereddüt ederdim.

Şinasi birdenbire büyük bir öfke hissetti. Fakat kendini tutuyordu. Kızardı. Ferit bunu görmemişti. Arkadaşının itiraftan utandığı duyguları keşfetmek suretiyle onu tesellinin mümkün olabileceğini düşündü:

- Evet, dedi, fena vaziyet, evlenirseniz bu mesele bitmeyecek, belki hakikî surette o vakit başlayacak. Hâlbuki senin Faiz Bey'e çok hürmetin var.

- Daima söylemişimdir ya, ben bu adamı babam gibi severim. Onu en küçük şeyler için bile kırmadım. Böyle büyük bir meselede sözünden dışarı nasıl çıkarım? Onun hatırı için fedakârlık edeceğim. Esasen mecburum. Herkes bizim evleneceğimize o kadar emin ki, vazgeçersem, umumun hayreti beni utancımdan öldürebilir.

- Doğru... Fakat evlenmeden evvel, Neriman'da bazı tesirler yap.

- Aramızda birçok münakaşalar oldu. Ben çok bir şey söylemediğim halde ona lüzumundan fazla tesir etti. Fakat yine ısrar ediyor. Yaşayış meselesinde.

- Ona peki diyelim, ya Macit?

- Ben Neriman'a bu bahsi açmak istemiyorum. Hattâ tramvay meselesini bile açmadım. Bilmemiş olmayı tercih ediyorum.

- Fakat o senin her şeyi bildiğini anlar.

- Anlıyor.

- O halde onunla bunu açıkça konuşmalısın.

- Sevinecek, çünkü kıskandığıma hükmedecek.

- Bu, konuşmanın tarzına bağlıdır.

Şinasi de, o zamana kadar Neriman'a karşı ittihaz ettiği hareket tarzını değiştirmek lüzumunu anlıyordu. Belki aradığı başka yol bu idi.

- Doğru, diye mırıldandı.

Düşünüyordu: Ya balo? Baloya gitmesine müsaade etmeli mi?

Sordu:

- Baloya gitmesi için ne dersin?

- Ona anlat ki dünyanın her devrinde, her yerde, her zaman, her türlü eğlence vardır. Yaşı da müsait. Biraz sabretsin. Evleniniz. Evvelâ esaslı şeylerinizi hazırlayınız; şu yuva dedikleri şeyi kurunuz. Ondan sonra eğlenirsiniz.

Şinasi düşündü: Neriman Macit'e söz verdiğini söyleyerek baloya gitmekte ısrar edebilir. Fakat, Ferit'in dediği gibi, artık Macit yok. Bitti. Selâm bile veremez; ve hiçbir şey, şu andan itibaren, Şinasi'nin kararını değiştiremez.

Kat'î bir hareketle başını salladı:

- Evet, dedi, ne balo, ne şu bu.

Kararı o kadar kat'î idi ki, bunu Ferit'e hissettirmek için şiddetli ve gülünç bir hareket yapmaktan korktu ve kendine sükûn telkin ederek, ağır bir sesle,

- Evet, çok doğru... dedi.

İçinde bir rahatlık vardı. Kendine yeni bir mücadele hedefi, kuvvetlerini harcayacak yeni bir saha bulmuş insanların zindeliğini hissediyordu. Ayağa kalktı:

- Çıkalım değil mi? dedi.

Kahveden çıktılar ve rasgele yürüdüler.

Şinasi kendi kendine soruyordu: Niçin şimdiye kadar daha açık bir lisanla Neriman'a bu ültimatomu vermemişti? Birden bunun cevabını buldu: Mizaç! Şinasi'nin tabiatı böyle idi. Sessiz ve hareketsiz mücadelenin bütün vakarını taşımak istiyordu. Bütün hayatında hep böyle muvaffak olmuştu. Sözlerinden tavırlarına gelen ifade kabiliyeti ve belâgat bundandı. Fakat bu sefer, meseleyi kökünden halletmek ve çabuk halletmek lâzımdı. Ültimatom. Alâ.

Ya reddederlerse? Pazarlık yok. Derhal alâkayı kesmek ve Faiz Bey ailesini kendi mukadderatıyla başbaşa bırakmak. Güç bir şey bu; fakat elzem.

Şinasi sordu:

- Bu gece size kimler gelecek?

- Yabancı yok. Hep bildiklerin.

- O halde evvelâ bizim tarafa kadar bir gidelim, Nerimanlara haber bırakalım, Neriman da bu gece size gelsin. Misafirler gittikten sonra, Neriman'la senin yanında konuşmak isterdim. Senin onun üzerinde çok tesirin vardır. Seni çok dinler o.

- İyi olur. En büyük sui tefehhümlerin bir kere açık konuşmakla izale edilmesi mümkündür.

- Evvelâ ben onu bu baloya gitmekten ve Macit'le bir daha selâmlaşmaktan bile menetmek istiyorum.

Hararetle konuşarak bir tramvaya atladılar.

Neriman, Beyoğlu'nda saatlerce dolaştı. Mağaza camlarında kumaşları, tuvalet teferruatını seyretti. Bir iki yere girip çıktı ve fiyat sordu. Henüz babasından para almamıştı. Fakat vakit kaybetmemek, hiç olmazsa intihabı bir gün evvel yapmak istiyordu.

O gün, Şişli'de oturan dayısının kızlarını da görecekti. Onlardan fikir almaya ihtiyacı vardı. Son seneler zarfında onlar hiçbir baloyu kaçırmıyorlardı.

Tramvaya atladı ve Şişli'ye gitti. Kızların ikisi de evde idi. Neriman'ı biraz mahzun karşıladılar. Salonda, yaslar giyinmiş bir ecnebî kadın vardı.

Neriman salona girince bir sükût oldu. Taze bir mateme hürmet ettiklerini hissettiren alçak sesle, dayısının kızları, Neriman'ın hatırını sordular. Tek tük birkaç şey konuşuldu.

Yaşlı ihtiyar kadın hep susuyor ve önüne bakıyordu.

Nihayet müsaade istedi ve çıkıp gitti. Arkasından iki kız birden:

- Zavallı kadın!

Dediler.

Neriman, evvelâ kendisinden ziyade bir başkasına verilen ehemmiyetten kızar gibi oldu. Fakat dayısının büyük kızı gitmek üzere ayağa kalkan Neriman'ı oturttu:

- Affet! dedi, bu kadın bizi şaşırttı. Çok kederlendik. Seninle meşgul olamadık, otur biraz... Ve dinle bak...

Neriman gitmek için ısrar ediyordu:

- Ben buraya beş dakika için geldim. Perapalas'ta bir balo var. Ona gideceğim. Sizinle konuşmak ve fikir almak istiyordum.

İki dayızadesi de, Neriman için hayatının en büyük hadiselerinden biri olan bu balo meselesine âdeta hiç ehemmiyet vermediler.

Karşılarındakilerin halini anlamayacak kadar yaşlı ihtiyar kadının tesiri altındaydılar:

- Otur, canım, biraz otur.. otur... Baloyu da konuşuruz. Kolay... Fakat sen şunu dinle!

- Vaktim yok.

- Dinle bak ama seni çok alâkadar eder.

Ve anlattılar. Bu ihtiyar kadın Rus'muş ve fevkalâde güzel bir kızı varmış. Bu kız evvelâ, gitar çalan fakir bir Rus artistiyle sevişir. Beraber senelerce yaşarlar. Nedense bir türlü evlenemezler. Rus genci çok fakir, çok... Kızla Beyoğlu'nun küçük bir odasında sefil yaşıyordular. Rus genci lokantalarda filân gitar çalarak biraz para kazanıyor. Kız bu sefalete senelerce katlanır. Çünkü hisli ve münevver bir kadın. Herkesin ehemmiyet verdiği şeylere o ehemmiyet vermiyor, lükste gözü yok. Fakat ne kadar olsa kadın. İhtiyaçları tatmin edilmedikçe büyüye, büyüye, kendisinin farkına varmadığı büyük bir ızdırap haline geliyor.

Nihayet bu kızın karşısına zengin ve güzel bir adam çıkar. Bir Rum. Onu sever, Rus gencinden ayırır, Osmanbey tarafında bir apartmana alır, beraber yaşarlar. Artık refah, para, eğlence, her şey...

Rus genci, yine Beyoğlu'nda, bazı Rus lokantalarında gitar çalarak hayatını kazanmaya devam eder, o kadar mağrurdur ki hiç kimseye ıstırabından bahsetmez. (Hikâyenin burasında Neriman'ın alâkası artmaya başlamıştı.)

Kız artık her baloda görünüyor. (Neriman'ın dayızadeleri kızın tuvaletlerini anlatıyorlar. Neriman'da alâka

daha şiddetli). Her gün otomobilde. Fakat herkes dikkat ediyor, Rus kızı mahzundur, çok mahzun. (Neriman, âdeta sıçrayarak):

- Niçin? (diye soruyor) Çünkü... (diye anlatıyor, dayısının kızları) Bu, tahsil görmüş bir kızdır ve sathî şeylere kıymet vermez, hakikî güzellikler arar. Musiki, mütalâa ve samimiyet (demeye getiriyor dayısının kızları), Rus genciyle yaşarken kız bunların hepsini buluyordu. Fakat Rum genciyle yaşarken bulamıyor. Yeni hayatı sahte. Etrafını alan yeni insanlar çok mânasız. Halbuki Rus kızı, eski sevgilisiyle yaşarken, etrafında hep görgülü, samimî adamlar var. İhtilâlden kurtulmuş Beyaz Ruslar. Bunların hepsi fakir. Fakat hep kıymetli adamlar. Hele başlarından o kadar şey de geçince büsbütün anlayışları artmış, sefalet onları terbiye etmiş.

Velhasıl, bu Rus kızı büyük bir hata işlediğini anlamış (ve yaşlı ihtiyar kadının tabirine göre) hakikî kıymetlerle medeniyetin sahte kıymetleri arasındaki farkı çok iyi görmüş ve üstüne bir mahzunluk çökmüş. Apartmanda ipek yastıklar arasında, hep ağlarmış. (Neriman'ın alâkası en son şiddetinde, artık sebep sormuyor ve bütün dikkatiyle dinliyor.)

Nihayet, kız, bir gece yarısı, erkek evde yokken yatağından fırlar, sokağa çıkar, Beyoğlu'na gelir, eski sevgilisini odasında arar, bulamaz, bütün Rus lokantalarını, kahvelerini dolaşır; nihayet, meyhane gibi bir yerde onu görür. Rus onu göremez. (Neriman'ın gözleri öyle büyür ki!) Kız bir kenara oturur. Rus genci gitar çalıyor. Amma eskisinden daha çok güzel, daha içli çalıyor. Hattâ kız ağlar. Bir aralık dayanamaz, yerinden fırlar, sevgilisine koşar ve herkesin içinde bağırır:

"- Ben bir alçağım. Sana tekrar geliyorum. Beni kabul et!" der.

Rus genci hiç cevap vermez, gitarını çalmaya devam eder. Çaldığı hava da onların seviştikleri zamanlara ait bir hatıra.

Kız, meyus bir halde oradan çıkar, otomobile atlar, deli gibi apartınana gelir, odasına kapanır ve bütün bunları bir mektuba yazarak revolverle intihar eder.

Bu hikâyeyi anlattıktan sonra kızlar ilâve ettiler:

- Bu vak'a evvelki gece oldu. Demin gördüğün kadın o kızın annesidir. Kızla biz de son zamanlarda tanışmıştık. Bize gelip giderdi. Üç gün evvel burada, senin şu oturduğun koltukta oturmuştu.

Neriman titredi ve baloyu filân unutmuştu. Bu hikâyeyi adeta sırf kendi mukadderatına ait bir şey gibi dinlemişti. Ne benzeyiş! Rus kızının şahsında kendisini, Rus artistinin şahsında Şinasi'yi ve Rum gencinin şahsında Macit'i görüyordu.

Milliyet ve isim farklarından başka hiçbir şey yoktu. Süratle anlatılan bu hikâyeyi ebediyen kendi kendine tekrarlamak ve söylenmeyen teferruatı hayal ile tamamlayarak bütün bu hayatı zihninde yeniden yaşatmak istiyordu.

Kızlar, bu hikâyenin en adî felsefesini çıkardılar:

- Para mara.. boş lâf! Saadet başka şey, dediler.

Sonra, hâdisenin Neriman'da uyandırdığı dalgınlığı görünce:

- Ne garip hikâye değil mi? Âdeta sinema! diyorlardı.

Neriman birşey söylemiyordu. Başını kaldırdı:

- Kız Rus artistini seviyormuş da ondan! dedi.

Sonra ilâve etmek istedi: "Yoksa para daima paradır." Fakat bunu söyleyemedi.

Kızlar:

- Demek ki, dediler, paradan daha kuvvetli şeyler var.

Fakat o, Neriman, Şinasi'yi bu derece seviyor muydu?

Dayısının kızları, birbirlerine bakarak gülümsüyorlardı. Neriman bu bakışlardan birini görerek silkindi. Hikâyenin tesiri altında, kendi tavırlarını teftiş edemediği için mahrem düşüncelerini dışarıya hissettirecek sadedilâne küçük hareketler yapıyordu.

Utandı ve müsaade istedi. Apartmandan çarçabuk çıktı. Kızlar arkasından bağırıyorlardı:

- Yarın gel de baloyu konuşalım!

Neriman sokakta koşuyor. Epey yürüdü. Harbiye'den Fatih'e giden tramvaya bindi.

TRAMVAYDA hiç kimse yoktu. Neriman oturdu ve yüzlerinin pudrasını, dudaklarının kırmızısını tazelemek için her yalnızlığı fırsat bilen birçok kadınlar gibi hemen çantasını açtı, aynasını çıkardı ve gözlerine yakından baktı. Ayna karşısında gözlerine dolan yeni dikkate, biraz evvelden kalma derin bir hüzün karışıyordu. Neriman buna hayret etti. Ayna, ona, kendi şuurundan daha kuvvetli olarak, derunî hayatını aksettirmişti. Gözlerini bir an için kapadı ve hayalinde birtakım siyahlıklar kımıldadı. Bunlar, rüzgârda sallanan birtakım siyah tüllerdi. Biraz dalgalandıktan sonra hareketsiz kaldılar ve yavaş yavaş ihtiyar bir kadın şeklini aldılar. Bu ihtiyar kadının sarı yüzü de yavaş yavaş teressüm etti, bir yemişin çürümüş yerleri gibi yalnız gölge halinde iki göz belirdi ve çukura kaçmış, bol göz yaşlarının yaptığı oluğu taşıyan solgun yanaklar... Güzel Rus kızının annesi, yaşlı ihtiyar kadın.

Neriman, allığına, pudrasına elini sürmeden aynayı çantasına koydu. Kendi içinde kuvvetli bir hayat uyanıyordu. Bu, onu, dışarının faaliyetlerinden, tramvaya girenlerden veya kapıları açıp kapayan biletçiden ziyade oyalamaya başladı. Tramvaya girenlerin kendisine çok dikkat ettiklerini sezmeyecek kadar dalgındı.

Karanlık bir meyhane. Gitar çalan bir adam. O da, etrafındakiler de hiç kımıldamıyorlar. Bir resimdeki insanlar gibi. Ve bir ses: "Ben bir alçağım!" diyor, incecik bir ses. Ben bir alçağım. Hiç kimse kımıldamıyor. Ben bir alçağım. Çünkü.... (diyor dayısının kızları) bu münevver bir kadın, herkesin ehemmiyet verdiği şeye ehemmiyet vermiyor. Fakat nihayet bir kadın. Birçok ihtiyaçları var, ah, şüphesiz birçok ihtiyaçları var, bunlar birike birike onu rahatsız ediyorlar. Rahat, para, eğlence, her şey... Fakat nafile. Hakikî kıymetler bunlar değil. Rus kızı Beyoğlu caddelerinde nasıl koşuyor! Etekleri uçarak ve insanlara çarparak nasıl koşuyor, nasıl! Ve nasıl arıyor ilk erkeğini... Ve nasıl buluyor ve nasıl ağlıyor ve nasıl yalvarıyor. Ben bir alçağım, ah, ben bir alçağım.

Tramvay doldu. Neriman, etrafında kimlerin oturduğunu göremiyordu. Düdük ve çan çalındığını duymadı (Ben bir alçağım). Fakat tramvayın hareket ederken yaptığı sarsıntıyla uyanmıştı. Hemen elini çantasına götürdü, sonra etrafına baktı. Biletçi daha gelmemişti.

Yine Şinasi gözünün önüne geliyor. Şehzade taraflarında bir meyhane. Şinasi orada kemençe çalıyor. Sırtı daha kamburlaşmış, başı sazına doğru biraz daha çökmüş, elleri daha hırpalanmış, daha sinirli, yüzü daha zayıf, daha sarı. Fakat Şinasi daha mağrur, çünkü daha muztarip. Ve Neriman meyhaneden içeri giriyor. Şinasi'yi görüyor, fakat Şinasi onu görmüyor. Ve Neriman bir köşeye oturuyor ve Neriman ağlıyor ve Neriman ona doğru koşuyor. Beni affet. Sana tekrar geliyorum, beni kabul et. Ben bir alçağım, ah, ben bir alçağım.

- Siz nereye?..

Neriman birdenbire silkindi. Biletçi.

Nereye mi? Neriman bunu ancak düşünerek buldu ve:

- Fatih!

Diyebildi. Bozuk paraları da ayıramıyordu, elleri titriyordu, kaç para vereceğini de unutmuştu. Biletçiye bir avuç bozuk para verdi.

Bu haline herkesin dikkat ettiğini sanıyor ve etrafına bakamıyordu. Hafifçe kızardı.

Birdenbire yanı başında bir ses işitti, onun ismini çağırıyordu:

- Neriman Hanım!

Silkindi ve başını kaldırdı: Macit. Gülümsüyor ve soruyordu:

- Nasılsınız? Nereye böyle?

Neriman şaşırdı. İçi o kadar dolu, o kadar karışık ve garip duygularla dolu idi ki bu basit suallere cevap vermek için bile düşünmesi lâzım geliyordu. Macit, kimbilir ne zamandan beri, onun bu haline dikkat etmiş olduğu için:

- Dalgınsınız, dedi.

Neriman toplandı:

- Evet.

Ve bu sefer aklına hep balo geliyordu. Baloya ait birçok şeyler konuşmaya mecburmuş gibiydi.

Fakat bu dalgınlığının sebebini de izah etmeye mecburmuş gibi herhangi bir yalan arıyordu.

Macit alelâde bir şey daha söylendi:

- Görüşemiyoruz! dedi.

Neriman yine müphem bir:

- Evet! dedi.

Hâlâ kendini bu sisli ve vuzuhsuz ruhî galeyanın tesirinden kurtaramıyordu.

Ve Macit'in şeklini iyice göremiyor, arada bir parlayan gözlerine, yeleğinin bir düğmesine, başının bir hareketi-

ne kısa bir zaman için dikkat ediyor ve bu şekillerin yekûnunu bulamıyordu.

Balo fikri, birçok meselelerin mihrakı halinde şuuruna batıyordu. Fakat bundan bahsetmeye hiç cesareti yoktu. Kelimesini bile ağzına alır almaz bütün gizli ve örtülü duygularının birden keşfedileceğini sanarak ürküyordu.

Fakat Macit birdenbire sordu:

- Baloya gelecek misiniz?

Neriman'ın bütün duyguları kamaştı. Cevap vermiyordu. Kızardı:

- Bakalım, dedi.

- Neden "bakalım"?

Neriman yüzünü buruşturdu. Bir sebep göstermek lâzımdı.

- Canım istemiyor, dedi.

Sonra bunu tashihe çalıştı:

- Babamın da izin vermesi lâzım.

Tramvay Galatasaray'a gelmişti. Macit, Neriman'ın elini sıktı:

- Her halde geliniz!

Dedi ve uzaklaştı. Kayıtsız ve müstehzi bir hali vardı.

Macit ayrılınca, Neriman büyük bir öfkeyi muvakkat bir zaman için uyutan derin bir hayret içinde kaldı. Macit'te, mânasını birdenbire anlayamadığı garip bir hal görmüştü; sonra yavaş yavaş, sözlerin ve tavırların arkasına gizlenen mânaları anlamaya ve kuruntunun doğurduğu bir mübalâğa ile büyütmeye başladı.

Macit bugün ciddî değildi; hattâ açıkça istihza eden bir adamın ruhu, gözlerine dolmuştu.

Bir gün, Macit'le aralarında geçen bir münakaşayı hatırladı. Neriman samimiyeti müdafaa etmişti, Macit bu fikirde olmadığını söylüyordu.

- Samimî olamayız, hiç kimse tam bir surette samimî olamaz; en samimî insanlar kimlerdir, bilir misiniz? Vahşiler!

- En tabiî insanlar da onlar değil midir? diye sormuştu, Neriman.

Macit demişti ki:

- Meselâ.. karşımızdakini istemeyerek methetmeye mecbur olduğumuz zaman, sesimize, bakışımıza filân.. bir istihza dolar. Yalnız sözlere ehemmiyet veren bir insan bunları anlayamaz.

Bu sözler, Neriman'ı Macit'e karşı o günden beri biraz daha fazla uyandırmıştı; fakat o günden beri, Macit, Neriman'a bütün şahsiyetini tam bir ahenk halinde bulunduran bir samimiyet göstermişti. Vakıa, Neriman daima şüphe ediyor, fakat Macit'e karşı, kuruntularının uyandırdığı dikkatle onu tetkik ettikçe inanmayı tercih ediyordu.

Bugün, ilk defadır ki Neriman'ın şüpheleri, yatışmaz bir şiddetle ayaklandı. Macit'i hakikî hüviyeti içinde yakaladığını zannediyor ve o güne kadar, fasılasız, aldatıldığını anlıyordu. Haykırmak, haykırmak veya ağlamak ihtimallerinin meddücezri içinde, Neriman, bir müddet çırpındı. Artık Macit'i düşünmüyor ve ruhunun neresine gizlendiğini anlamadığı bir çeşmeden içine zehir doluyordu.

Kendinden geçmişti. Fakat birdenbire uyandı.

Tramvayın lâmbaları yanmıştı.

Sokağa baktı. Altıncı caddenin yokuşunu iniyorlardı. Neriman kendinde bir boşluk hissetmeye başladı. Niçin yaşadığını kendi kendine sordu. Ne Macit, ne Şinasi, ne balo, hiçbir şey o anda onu çekmiyordu. Niçin yaşıyor, niçin niçin? Bunu kendi kendine soruyor ve bir müddet

için uzaklaşan nakarat tekrar hatırına geliyor: "Ben bir alçağım, beni kabul et, sana geliyorum." Ve içinde her şey için bir nefret. Bir aralık etrafına ve insanların yüzlerine baktı. Tramvayda hiç kimse gülümsemiyordu. Hepsinde yük taşıyan insanların yorgunluğu ve bezginliği var. Tramvay onları bir tarafa götürmese, hepsi, oldukları yerde senelerce kalacaklarmış gibi ezik ve bitik. Hepsinde bir bedbinlik. En küçük sebeplerle kavgaya bahane arıyorlar.

İşte biri bağırıyor:

- Siz kumpanyanın memuru değil misiniz? Elbette onu müdafaa edeceksiniz.

Biletçi kendini müdafaa ediyor ve kaba şeyler söylüyor; çirkin şeyler. Öf... Ve herkes yüzünü buruşturuyor.

- Ayıptır! diyenler var.

Münakaşa kesildi. Başlar daha fazla düştü. Tramvay motorunun vınlayışı. Sanki bu makineden başka yaşayan hiçbir şey yoktur.

Neriman sokağa baktı. Her şey ona müsavi görünüyor ve eşya arasındaki farklara dikkat edemez oldu. Herşey yeknesak ve herşey boş, bomboş.

Macit şimdi ona uzak bir hikâye gibi geliyor. Gündüz, ne şiddetli bir ihtirasla Beyoğlu'na çıktığını, yorulmadan kaç mağaza dolaştığını hatırladı ve hayret etti. Baloya gitmeyi şimdi istemiyordu.

Sonra, kendisinde böyle geçici heveslerinin tarihçesini mühpem surette hatırlıyor ve hayreti azalıyordu. Ne büyük bir arzuyla istediği şeylerden ne küçük sebeplerle nefret ettiğini düşündü. Bu, onda, ilk defa olmuş bir değişme değildi; bu âdeta onun şahsiyetini ören esaslı ruhî haletti; hattâ bunun bile değişebileceğini hissediyordu. Kaç defa, babası onu "maymun iştahlı kızım" diye okşa-

yarak tenkit etmişti. Baloya gitmekten vazgeçtiğini babasına söylerse, Neriman belki aynı hitap karşısında kalacaktı. Fakat kimbilir ne kadar sevinerek! Kimbilir, para bulmak için ne kadar yoruldu, sarraflar ve komisyoncular arasında ne kadar dolaştı, yüzü ne kadar sarardı! Neriman, babasının bu parayı bulmamış olmasını temenni ediyordu.

Kalbi ısınmaya başladı. Babasını sevindirmek arzusu, onun bir an için boşalan içini yeniden dolduruyordu. Kimbilir ne memnun olacak!

Tramvayın daha hızlı gitmesini istiyor ve babasının sevincini görmek için sabırsızlanıyordu.

Kendi kendine: "Ah... Ben bir alçak değilim! Hayır, ben bir alçak değilim!" dedi. Gözleri yaşarıyordu. Rus kızının uğradığı korkunç pişmanlıktan kaçacaktı. Asla... O da, Rus kızı gibi sahtelikten iğreniyor. Macit sahte bir insandır: Bunu kendi ağzıyla itiraf etmemiş midir? Neriman niçin bunu o güne kadar hatırlamadı?

Fakat bir an için duyduğu bu hislere itimadı da yoktu. Acaba tekrar değişebilir miydi? Bu hislerin sebeplerini aradı. Rus kızının hikâyesi, Macit... Fakat sade bunlar değil. Baloya gitmek için ona babası da, Şinasi de izin vermişlerdi, artık o buna muktedirdi, artık balo, menedilen bir günahın cazibesini tamamıyla kaybetmişti. Şinasi: "Olamaz!" deseydi, Neriman bugün büsbütün başka türlü hissedebilirdi. Bunu tamamıyla anladı, "Ah... Benim zıddıma gitmemeli... Bana karşı ters hareket etmemeli... Ben vicdansız bir kız değilim" diye düşündü ve birçok insanlar için, birçok anlarda tabiî olan bu mizacı kendisine mahsus bir huy zannetti.

Tramvay Beyazıt'tan geçiyor ve Fatih'e doğru ilerliyordu. Fatih! Fatih! Beyoğlu arkada kalıyordu. Aylardan

beridir, ilk defa bugün, Neriman Fatih'e bu kadar istekle gidiyordu ve Beyoğlu'nun cazibesinden kendini kurtarıyordu. Çünkü ne olursa olsun, kalbiyle yaşayan bir kızdı ve ilcalarına hâkim değildi, bütün duygularını teşhir ettikçe rahatlayan bir mizacı vardı ve samimiyeti halis bir şey gibi seviyordu.

Şehzadebaşı'ndan geçerken sokaktaki yolculara bakarak düşündü: "Şüphesiz bunların içinde ne kıymetli insanlar var!" dedi. Hatırına hep gitar çalan Rus artistin arkadaşları geliyordu.

Aylardan beri kendi kendisiyle çok dövüşmüştü. Kendi kendisiyle bir sulha ihtiyacı var. Bunun için evvelâ onu, onları, babasını, Şinasi'yi tatmin etmek lâzım geldiğini anlıyordu.

Eve geldiği vakit, Gülter ona dedi ki:

- Beyefendi, Ferit Beylere gitti. Şinasi Bey'le Ferit Bey onu alıp götürdüler. Bana da sıkı sıkı tenbih etti: "Neriman gelirse, yemeğini yesin, beraber çıkıp Ferit Bey'e geliniz!" dediler.

Neriman evvelâ bunu tabiî buldu. Eskiden Feritlerde sık sık toplanırlardı, arada bir babası da bulunurdu, bazı darülfünun hocaları da gelirler, ciddî münakaşalar olur, yahut saz çalınırdı.

Neriman birdenbire sordu:

- Babam neyini de beraber aldı mı?

- Aldı.

Neriman soyunmadan yemek odasına girdi. Geceyi Feritlerde geçirmenin nasıl olabileceğini düşünüyordu. Eskiden orada çok eğlenirlerdi. Fakat Neriman'ın babasıyla ve Şinasi'yle başbaşa kalmaya ihtiyacı vardı. Dönerken yolda konuşmaya karar verdi.

Yemeğini acele yiyordu. Bir aralık başını kaldırdı, Gülter'in kendisine garip bir tarzda batığını gördü. Gülter, gözlerini Neriman'dan ayırmıyor, gülümsüyor, fakat mühim bir şey söylemek istediği halde karar veremediği hissediliyordu. Halinde bir yalvarış da vardı.

Neriman da ona baka kaldı. Bir aralık, birbirlerini anlamaya çalışan gözlerle bakıştılar.

Gülter, Neriman'a doğru bir adım attı, başını yana eğdi; biraz daha gülümsedi. Bir şey rica edeceği artık muhakkaktı.

Neriman, biraz evvel tecessüsün gerdiği omuzlarını bıraktı ve bu ricayı müsamaha ile karşılayacağını hissettirdi.

Gülter bundan cesaret aldı:

- Küçük hanımcığım, dedi; sizden bir şey rica edeceğim amma, bana gücenmezsiniz değil mi?

Neriman müphem bir:

- Hayır! dedi.

Fakat bu mırıltı Gülter'i tatmin etmemişti. Teminat istedi:

- Söz verin! dedi.

- Peki... Söyle canım.

Gülter bir adım daha attı:

- Küçük hanımcığım, dedi; Beyefendiye çok acıyorum. Bilseniz bu akşam geldiği vakit yüzü ne kadar sarıydı. Son aylarda çok ihtiyarladı, âdeta çöktü Beyefendi...

Neriman, babasına karşı Gülter'in bu merhametini izzeti nefsinin hudutlarından daha fazla içeri sokmak istemediği için, sertçe bir baş hareketiyle kesti:

- Peki... Çabuk söyle!

- Üzülüyor, çok üzülüyor.

- Neye üzülüyor?

- Bilmiyorum, siz daha iyi bilirsiniz, fakat tabiî size üzülüyor. Çok sever sizi... Bilirim ben, çok sever, dünyada bir tanesisiniz, sizden başka hiç kimsesi yok.

Neriman, daha mağlûp bir sesle:

- Peki? Ne olacak? dedi.

- Bugün sarraf sarraf dolaşmış. Canı o kadar sıkılıyordu ki, o kadar yorulmuştu ki, içeri girer girmez kapının yanına oturuverdi, benden bir bardak su istedi, verdim, bardağı ağzına götürürken elleri tir tir titriyordu ve şu ekmek beni çarpsın, su döküldü. Yarın gene dolaşacak. Fakat para bulamazsa? Size de vadetmiş. Yüreğine inecek beyefendinin, zaten kalbi de var. Hasta adam.

Neriman sustu. Çatalı hafifçe tabağın kenarına bıraktı. Lokmaları ağır ağır çiğniyordu. Boğazına bir şey tıkandı. Öksürdü, su içti, ağlamak üzereydi ve kendini tuttu, başını kaldırdı, fakat gözlerini masa ortasından ayırmayarak, titrek bir sesle:

- Gülter, dedi, ben de vazgeçtim zaten...

- Baloya gitmekten mi?

- Evet.

Neriman Gülter'in yüzüne bakamıyordu. Fakat onun derin bir gönül rahatlığı içinde olduğunu tasavvur etti. Sonra gözlerini ona doğru kaldırdı ve hayret içinde kaldı. Gülter'in gözlerinden yaşlar akıyordu. Kız mendilini gözlerine götürdü:

- Beyefendi çok sever sizi, Neriman Hanım! diye tekrar etti.

NERİMAN içeri girince sustular. Herkesin değişmek ve kendini toplamak için sarfettiği gayretten anladı ki, daha evvel, mecliste bir münakaşa olmuş ve Neriman bunu yarıda kesmiş.

Tanımadığı hiç kimse yoktu: Bir darülfünun müderrisi, bir musiki muallimi, Ferit'in ud çalan bir arkadaşı, Nezahat, Şinasi ve Faiz Bey.

Neriman'a karşı duyulan alâkanın nevilerine göre meclis ikiye ayrıldı. Bir kısmı, genç kızı selâmladıktan sonra münakaşalarına devam etmek için birbirlerine yaklaştılar.

Neriman, münakaşaya devam eden grup arasında: "Fakat şüphesiz ki...", "Armoniden maksat bu değildir", "Usulü kaybediyorum", "Hayır, hayır! Onu demek istemiyorum!" gibi yüksek sesle söylenen rabıtasız cümleler duydu ve Ferit'in getirdiği bir sandalyeye oturdu; yere baktığı halde, Şinasi ile Faiz Bey'in kendisine dikkat ettiklerin zannediyordu.

Ferit'in arkadaşı Muammer, Neriman'a yaklaştı ve onu göstererek bütün meclise bağırdı:

- Durunuz! Ben Neriman Hanım'a bir sual soracağım. Bahsimizle alâkadar. Hem kendisi de meseleyi anlamış

olur. Vereceği cevap üzerine münakaşaya devam edelim.

Sustu ve Muammer Neriman'a döndü:

- Sizin Darülelhan'ın alaturka kısmını lağvediyorlarmış. Bunu münakaşa ediyoruz. Siz alaturka kısmındasınız. Fakat siz de orada kalmak istemiyorsunuz, demin bahsiniz geçti. Söyleyin niçin istemiyorsunuz?

Neriman gülümsedi. Ferit'in evinde münakaşasız bir meclise hiç tesadüf etmemişti. Gene kendi fikirlerini kabul ettirmek için başlarına kan çıkan ve yüzleri kızaran bu insanların birtakım nazariyeler üzerinde kendilerini harap etmelerini tuhaf buluyordu.

- Daha karar vermedim, dedi.

Muammer ısrar etti:

- Hayır! İster karar verin, ister vermeyin... Alaturka kısmının lağvedilmesine mennun olur musunuz?

- Henüz bir fikrim yok, doğrusu...

Bu sefer Ferit sordu:

- Alafranga kısmına geçmek arzusu sana nereden geldi?

- Bilmiyorum. Bir aralık ut çalmak sinirime dokunuyordu.

Ferit ötekilere döndü:

- Gördünüz mü? diye bağırdı. Medeniyet kadının gözlerine hitap eder. Kadınların çoğu ellerinin zarif bir hareketi için piyano çalarlar ve musiki onlar için güzel bir "pozisyon"dan ibarettir.

- Hayır! diye itiraz edildi, hakikî musikişinas kadınlar var.

- Bestekârlar çok azdır, âdeta hiç derecesinde.

Mahut münakaşa: Kadın ne derece yaratıcıdır?

Fakat mevzu dağılıyordu. Umumî fikirlerden misallere giden her münakaşa gibi bu da tereddi ediyordu.

Müderris Şeref Bey hiçbir şey söylemedi. Bu sükût, ötekilerin cesaretine karşı bir taarruzdu. Nihayet buna dikkat ettiler ve onun fikrini öğrenmek istediler.

O, ihtar etti:

- Müşahhas misaller üzerinde konuşmayalım, dedi.

Biraz düşünerek ilâve etti:

- Benim muhtelif kültürlere mensup musikilerin tekniklerine ait malûmatım yok; yalnız mücerret olarak halledilecek bir mesele vardır: Teknikte garplılaşmakla iktifa mı etmeliyiz, yoksa kültürde de mi garplılaşmalıyız?

Ziya Bey'e, daha doğrusu onun kabul ettiği içtimaî nazariyeye göre her kültür (o buna hars diyor) millî kalmalıdır ve millî kalmaya mahkûmdur; tekniğe gelince, bu beynelmileldir; fakat bunlar müphem tabirlerdir. Her âlim, kültür meselesine başka başka medlûller tayin etmiştir. Ziya Bey ki (Dürkhaym) demektir, kültür kelimesini millî müesseselerin bir terkibi şeklinde kabul eder. Tabir meselesi.

Neriman, Şeref Bey'i dinlemiyordu. Babasına baktı. Gülter mübalâğa etmemiş: Faiz Bey hâlâ yorgun, sarı, sapsarı; yalnız münakaşanın safhalarına çok dikkat ettiğini hissettiren gözlerinde marazî ve hummalı bir parıltı var. Ağızlığını dudağına götürürken elleri titriyor ve arada bir kızına dönen gözleri onu görmüyor gibi.

Ve müderris devam ediyor. Neriman'dan başka herkes onu dikkatle dinliyor.

Neriman kendi isminin telâffuz edildiğini duydu. Şeref Bey diyordu ki:

- Neriman Hanım'ın bir saza karşı nefretini herhangi bir şekil meselesine irca etmekte mübalâğa vardır. Bizde

garplılaşma temayüllerinin teknikte kalmadığı ve kültür sahasına kadar girdiğini zannederim.

İsmi etrafında cereyan eden bu münakaşalardan en az anlayan Neriman'dı. Kaç defa Ferit'in evinde o buna benzer münakaşalar duymuştu; fakat ona alâka veren şey fikirler değil, bu fikirleri doğuran ihtirasların çarpışmasıydı ve erkekleri, bazan kadın gibi heyecanların mantıkı içinde coşturan, hattâ hezeyanlara sürükleyen bu münakaşaların sinirlere hitap eden tarafını seviyordu.

Neriman gene kendi isminin geçtiğini duyarak dinledi. Muammer diyordu ki:

- Bu memlekette genç kızların çoğu Neriman Hanım gibidirler. Ben Ferit'e hak veriyorum. Bizde kadının gözlerini aldatmak kâfidir. Yani boyamak. Ut denilen bu zavallı sazın şekli nefret veriyor, herşeyin şişmanı gibi sazın şişmanı da hoşa gitmiyor; keman gibi narin sazlar itibarda. Fakat ben de ut çalıyorum, erkek olduğum için bunu hissetmiyorum.

Ferit, Muammer'in ağzında bu kadar basitleşen nazariyesinin daha fazla adî görünmesinden ürktü:

- Hayır! dedi; elbette ki şekil zarafetine ait bir meselenin altında, her zaman bir kültür meselesi vardır. Ben "esas" ve "şekil" gibi tasniflerin ancak tahlil için kullanılmasına taraftarım; en mücerret manâsında böyle bir ikilik yoktur. Neriman'ın yeni şekillere karşı incizabı, yeni bir kültüre karşı incizabı demektir. Ut ve keman şekillerinin sembolize ettikleri iki ayrı kültür vardır. Burada Şeref Bey'le birleşiyoruz. Fakat bizim kadınlarımız, şuursuz olarak beriki kültürü seviyorlar ve onlarda şuurlu bir hale gelen bugünlük yalnız şeklin estetiğidir. Bundan dolayı Garplılaşma temayülleri henüz pek sathîdir. Şeref

Bey gibi ben de kaniim ki bu mesele, Şark ve Garp kültürlerinin mücadelesinden başka bir şey değildir.

O vakte kadar ses çıkaramayan ve yalnız sigarasının külünü silkmek için kımıldayan Şinasi birdenbire ayağa kalktı. Hareketinin şiddetine herkes dikkat etmiş olduğu için kendini topladı ve münakaşa eden gruba doğru mutedil birkaç adım attı:

- Ne olursa olsun, dedi, bu.. şekilcilik... Şekil düşkünlüğü bazı kızlarımızı züppeleştiriyor. Ben Muammer'e hak veriyorum.

Faiz Bey başını salladı ve tasdik etti. Şeref Bey münakaşanın yine basitleşmesine karşı duyduğu nefreti susmak ve önüne bakmakla hem gizliyor, hem de ilân ediyordu.

Neriman, doğrudan doğruya kendisine yapılan bu hücumun karşılığını tehir etmek mecburiyetiyle kendini tuttu; bu türlü münakaşalara alışık değildi. Esasen mevzuu pek de kavrayamıyordu. Sonra, babasına ve Şinasi'ye karşı yapmak istediği bir sürprizi hissettirmemek için sustu. Fakat Şinasi daha ileri gitti:

- Sade züppeleştirmiyor, sükût ettiriyor!

Neriman saçının bir kaç teli birden koparılmış gibi sıçradı. Sükût! Şinasi sükûttan bahsediyor! (Bu kelime, Neriman gibi bir kız için daima o romantik şiddetini muhafaza ediyordu) Sükût! Bu söz bir ceviz katılığıyla beynine girdi. Onu kıramıyor, ezemiyor, hazmedemiyordu. Sükût! Fakat o, Rus kızı gibi, zengin Rum dostuna kaçmamıştı, o alçak değildi, baloya gitmekten bile vazgeçmek üzereydi. Şinasi bir sükûttan nasıl bahsedebilir? Neriman'ı hâlâ anlamıyorlar, hâlâ... ve kıpkırmızı kesilen yüzünü saklamak için ayağa kalktı, odadan çıktı. Nezahet de arkasından gitmişti.

Ferit'in bir işareti Şinasi'yi susturdu. Herkes kapıya bakıyordu. Neriman daha sakin bir yüzle içeri girdi.

Ferit devam ediyordu:

- Evet... Basite doğru gitmeyelim. Bu, esasında, Şark ve Garp meselesidir. Avrupa'da hâlâ şiddetle münakaşa ediliyor. Fakat ben her tasnifin tehlikelerini bilirim. İkiye, üçe, beşe ayırmak daima korkunçtur. Unsurları tetkik ederken terkibin mahiyeti gözden kaçar. Kültürleri ve medeniyetleri tasnif ederken, "Şark" ve "Garp" enmuzecleri ararken beşerî mahiyetleri ihmal edebiliriz. Şark ve Garp âlemleri, güneşin doğduğu ve battığı cihetler kadar birbirinden ayrı değildirler. "Prototipik" vasıflar ararken basitler üzerinde konuşmuş oluyoruz. Şark ve Garp insanlığın külçesini terkip ederler, bu itibarla, medeniyet dediğimiz şey yeni terkiplere doğru mütemadiyen istihale eder. Buna terakki, tekâmül, değişme, ne derseniz deyiniz. Ben tabirlerden de korkarım. Hiçbir tabirin sabit bir medlûlü yoktur. Garp medeniyetinin içinde Şark unsurları ve Şark medeniyetinin içinde Garp unsurları yok mudur? Fakat her şey bir derece meselesidir. Bugünkü Garp medeniyeti, gittikçe, terkibine daha fazla miktarda karışan çeliği hazmedemiyor ve kusmak istiyor. Onu makineleşmekten ve büyük sanayiin barbarlaştırıcı, hayvanlaştırıcı tesirlerinden kurtarmak için, terkibinde Şark unsurlarının çoğaltılması lâzımdır. Zannederim ki Garp mistiklerinin istedikleri budur ve bu, zaruridir. Mihanikî beşeriyet, Şarktan biraz muhayyele ve metafizik tasavvurlar dileniyor. Çünkü, her gün biraz daha makineleşen zavallı Amerikalının her gün biraz daha kuruyan muhayyelesi, yarın saati icat eden yahut tayyareyi tasavvur eden bir Şarklının yaratıcı kafasından mahrum kalacaktır. Şark ve Garp, mütevasıl kaplardaki su gibi birbirlerinin eksik

taraflarını tamamlamak suretiyle, hem bugünkü müthiş kültür buhranını halledecek, hem de yeni terkiplere doğru gideceklerdir.

Şarkla Garbın mültekasında olan Türkiye, Garptan tesir almakta tereddüt etmemelidir. Ancak, bu tesir, bizim tarafımızdan yapılacak mukabil bir tesiri ihlâl etmeyecek derecede kalmalı, yani kültürümüzün güzel ve halis köklerine kadar nüfuz etmemelidir. Bunun için Garpta Türk musikisine karşı, bilhassa bugün verilen ehemmiyet artarken, Türkiye konservatuarından alaturka musiki kısmının kaldırılması çok yanlış bir harekettir. Unutmayalım ki bu kararı verenler ve tatbik edenler, evlerinde ve meclislerinde alaturka musikiden başka bir şey dinlemiyorlar ve kararlarında samimî değil, sadece, şekilperesttirler, günün estetik cereyanlarını bilmiyorlar. Bakınız, Fransa'nın en büyük musiki münekkitlerinden biri, M. Öjen Borel, bu alaturka-alafranga musiki münakaşaları üzerine, mecmualarımızdan birine mektup gönderdi. Alaturka musikiyi ne şiddetle müdafaa ettiğini göreceksiniz. Birkaç satır okuyacağım.

Ferit bir mecmua buldu ve bazı satırları okudu:

- Görüyor musunuz? Yirmi seneden beri buhran geçiren Garp musikisi, bizim çeyrek seslerimize muhtaçtır. Bakınız, mektupta daha neler iddia ediyor:

"Garp sanatı, Şark sanatından ilhamlar alsa çok iyi eder. Herhangi bir Şark sanatı değil, yakınlığı ve mükemmeliyeti itibariyle bu vazifeye en elverişli olan Türk musikisidir. Türklerin mahsulünü vermiş, birçok şaheserleri mevcut, tam bir sanatları vardır." cümleye, son cümleye dikkat ediyor musunuz? Türklerin mahsulünü vermiş, birçok şaheserleri mevcut tam bir sanatları vardır! En büyük Garp musikisi münekkitlerinden biri tarafından

bu cümle yazılırken biz alaturka musikiyi lâğvediyoruz! Size bir cümle daha okuyayım: "Türk musikisi her şeyden evvel Avrupalılaşmaktan sakınmaya mecburdur."

Ferit, Şeref Bey'in bir işareti üzerine, mecmuayı göstermek için ilerlerken Muammer ve Şinasi de görmek için koştular. Faiz Bey de ağır ağır yerinden kalktı ve yeleğinin cebinde gözlüğünü arayarak, mecmua etrafında biriken başların arasında kendine bir yer tedarikine çalıştı. Neriman ve Nezahet kımıldamamışlardı.

Faiz Bey, Ferit'in parmağıyla gösterdiği satırları okuduktan sonra, doğruldu:

- Ah efendim, dedi, bizi bizden daha iyi biliyorlar; Mesnevi'yi de, Rubaiyat'ı da, Gazali'yi de, Farabi'yi de bizden daha çok okuyorlar; bizi bizden daha çok takdir ediyorlar; bizim bizden daha büyük düşmanımız yoktur efendim, yoktur.

Şinasi de Neriman'a doğru yürüdü:

- Gördün mü? dedi, bunu ben söylemiyorum, Frenkler söylüyor. Sen hâlâ eline udu alma!

Her münakaşa, dönüp dolaşıp Neriman'a karşı bir ithamla neticeleniyordu. Sanki bütün bu adamlar, onu muhakeme etmek için toplanmışlardı.

Neriman, Gülter haber verdiği zaman da biraz gayri tabiî bulduğu bu davetin hakikî sebepleri üzerinde âni bir kuruntuya kapıldı. Belki de bu münakaşalar, ona ağır bir ders vermek için tertip edilmiş gizli bir mukaddime idi.

- Elime niçin udu almayacak mışım? diye bağırdı.

Şinasi, tesirli sükûnetiyle cevap verdi:

- Çünkü artık hiç çalışmıyorsun! Bana sorma, git bir de muallimlerine sor!

- Muallimlerime mi?

Neriman, karşısında yeni bir düşman ordusu daha tevehhüm etti: Bütün muallimler, bütün darülelhan!

Birdenbire ayağa kalktı.

Gözleri kararıyordu. Oradaki insanlar, kömür gibi, uzun bir siyah leke haline geldiler. Bazılarını hiç görmüyordu. Kendini sayısız ve şekilsiz bir düşman ordusu karşısında o kadar yalnız ve müdafaasız buluyordu ki, ancak müthiş bir çığlık koparak meramını anlatabilirdi.

Yüzü bir anda tanınmaz bir hale geldi. Bembeyaz kesilen ve derisi, sigara kâğıdı gibi incelen şakaklarında mavi damarlar kabardı.

Tir tir titreyerek bağırdı:

- Siz bir alçaksınız: Sen ve babam ve sizin gibi düşünenlerin hepsi. Hiçbiriniz beni tanımıyorsunuz! Ben de artık sizi tanımıyorum, artık aranızda bulunmayacağım, hiç hiç... Ve gidiyorum, şimdi gidiyorum, anladınız mı? Şimdi, hemen, karşıya, Beyoğlu'na... Anladınız mı? Ben züppeyim, sahteyim, cahilim, ben sükût etmişim, anlıyorsunuz değil mi? Ben...

Sustu, oda kapısına baktı, çıkmak için bir hareket yapmak istedi. Fakat bütün kuvvetleri bir anda kesilerek sandalyeye çöktü, ağlamaya başladı.

Onu başka bir odaya aldılar. Evvelâ Nezahet sonra ötekiler birer birer yanına geldiler, yalnız Şeref Bey müsaade isteyerek gitmişti.

Neriman, bir kanepenin üstüne yüzü koyun kapanmış, hıçkırıyordu. Nezahet onu kucakladı. Bir elini tuttu. Öteki, kanepenin yanından aşağı sarkıyordu. Şinasi bir sandalye çekti, kanepenin yanına oturdu, bu sarkan eli avucuna aldı ve hafif hafif okşamaya başladı.

Fakat bu şefkat, Neriman'a muhitin merhametine ne kadar muhtaç olduğunu hissettiren felâket duygusunu arttırdı. Daha şiddetle ağlıyordu.

Faiz Bey yaklaştı, kızının üstüne eğildi:

- Neriman, yavrum, Neriman... Benim iyi kalpli kızım! dedi.

Neriman birdenbire doğruldu, kendini kucakların ve ellerin himayesinden kurtardı, ayaklarını kanepeden indirdi, kısık bir sesle bağırdı:

- Baba! Ben baloya gitmeyecektim, anladınız mı? Gitmeyecektim. Gülter'e de söyledim. İşte Gülter. Sorunuz. Gitmeyecektim, istemiyordum.

Sonra, başını arkaya bıraktı; yeniden boşalan hıçkırıklar arasında, tıkanmış bir sesle, birkaç kere tekrar etti:

- Ben alçak değilim baba, ben alçak değilim, ben alçak değilim...

GÖZLERİ yanıyordu. Çok ağlamıştı. Yalnız kalmak istedi. Çekildiler.

Bütün vücudu hâlâ titriyordu. Etrafındakilerin tecessüsünden ve merhametinden kurtulduğuna emin olmak için dört tarafına bakındı. Hepsi gitmiş.

Kanepeye uzandı. Gittikçe heyecanları yatışıyordu. Boğazı bir kere daha çırpındı ve hıçkırıkları tamamıyla dindi.

Şimdi her şey ona garip ve sade görünüyordu. Demin, kuvvetli bir sarsıntı içinde bulunan ve çalkalanan eşya, duruldu. Basit şekillerini aldı. Her şey sakin.

Kulağı çınlıyor, ağzı yarı açık. Hayretler içinde, ne olduğunu anlamıyor. Başından korkunç şeyler geçti. Fakat nedir? Ne oldu? Ne zaman? Niçin?

Hatırlamaya çalışıyor. Bu felâketler ne zaman başladı? Maksim salonu. Kaç ay evvel? Hayır, daha bir ay bile olmadı. Kaç gün evvel? Bunu bulmak için hadiselerin fihristini yapmaya uğraşıyordu. Sokakta, ne gün bayılmıştı? Macit'le hangi gün Löbon'da buluştular? O zaman baloya kaç gün vardı? On gün. Baloya kaç gün daha var? Balo yarın akşam, demek hepsi dokuz gün!

Çok şaştı. İçinde gayet uzun bir zamanın hatırası vardı. Senelerden beri devam etmiş felâketlerin ağır tesiri altında idi. Hepsi dokuz on günden mi ibaret? Bu zaman içinde ne oldu? Bayıldığı günden başka bir şey hatırlamıyor. Peki, felâket nedir? Hiç. Ruhun üstünde mahiyeti olmayan bir tazyik. Nedir? Hiç, bir kâbus.

Kapı hafifçe açıldı: Nezahet.

- Neriman, gel biraz içeriye... Açıldın mı?

Neriman, biraz evvelki aciz görünüşünün tesirlerini silmek isteyen bir çeviklikle doğruldu:

- İyiyim!

Dedi ve ayağa kalktı, yumruklarını sıktı ve gerindi. Biraz tereddüt ediyordu. Nezahet ona cesaret verdi. Odadan çıktılar.

Bitişik odadan akort sesleri geliyordu.

Neriman içeri girince Şinasi ve Muammer, sazlarını bırakarak ayağa kalktılar. Şinasi ona doğru bir kaç adım attı.

Neriman bakındı, az. İçine büyük bir arzu geldi.

- Bırakmayın!

Dedi, sonra Muammer'e doğru koştu:

- Müsaade ederseniz, dedi, ben ut çalmak istiyorum.

Bütün yüzlerde gayet ince bir hayret ve sevinç. Ona derhal udu verdiler.

Kucağına udu ilk yerleştirdiği anda, geçirdiği buhranların âmilleri arasında mücessem bir varlığı olan bu sazı kinle ve muhabbetle kendine doğru çekti. Akort için ilk mızrabı vurduğu zaman, saza karşı bir utanç duyuyordu. Herkesin kendine baktığını zannetti ve ric'atinin bu görünüşünden bir tebessümle kurtulmaya çalıştı.

Şinasi, ciddi:

- Nevayı ver! dedi.

Herkeste, biraz evvelki hadiselerin tesiri devam ettiği için, akort esnasında çıkan en basit saz sesi, büyük bir mâna ile yüklü görünüyordu.

Bir saat kadar çaldılar. Bu musiki ki imkânsızlıkları anlamanın musikisidir. Neriman'ın o andaki feragat duygularına tam bir cevap veriyordu. Ruhunun üstünden yumuşak bir fırça gibi geçti ve olmayacak şeylere ait arzularını biraz daha süpürdü.

Nihayet, sazlar sustu, ağır ağır ve itina ile torbalarına kondu. Bakıştılar. Faiz Bey ellerini oturduğu koltuğun kenarına dayadı ve kalkmak için bir hareket yaptı.

Lâleli apartmanının büyük kapısı önünde durdular. Bir otomobil bekliyorlardı.

Bütün cadde bomboş. İnce bir yağmur. Işıklar karıncalanıyor. Her geceye benzeyen gece. Gizli değişiklikleri örten zahirî bir sükûn ve yeknesaklık. Her tarafta, cemaatin diktatörlüğünü ilân eden bir hareketsizlik, sükûnet ve muvazene.

Çok beklediler. Nihayet bir otomobil geçti, bindiler.

- Fatih! dedi bir tanesi.

Arkalarına yaslandılar, Faiz Bey gözlerini yarı kapadı ve göğsünde sıkışmış hava tabakasını bir nefeste bıraktı. Herkes buna dikkat etmişti ve ona baktılar.

Faiz Bey söyledi:

- Bugün çok yoruldum.

Kızına yan gözle bakarak:

- Yarın da yorulacağız galiba, dedi.

Neriman kendisine tevcih edilen bu zımnî suale derhal cevap verdi:

- Hayır, baba, artık hiç yorulmayacaksınız. İsabet ki aradığınızı bugün bulamadınız. Ben vazgeçtim. Söyledim ya fikrimden dönmüyorum.

Bu teminatı arayan Faiz Bey:

- Oh, dedi, hay Allah senden razı olsun! Artık hiçbir mesele kalmadı ya?

- Kalmadı, baba.

- Üç ay, beş ay da beklemeyeceğiz, değil mi?

- Hayır.

Birbirine çok benzeyen bir tebessüm dudakları etrafında belirdi. Bu, nikbinlikten ziyade, bir mücadelenin sonundaki rahatlık hissinin verdiği tatlı asabî rehavete benziyordu.

Otomobil, iğri büğrü sokaklara girdi. Sarsılıyor ve sıçrıyorlardı. Neriman, bundan... Evet, bundan on gün evvel, gece yarısından sonra Macit'le beraber, otomobille bu sokaklara girişini hatırladı. O vakit ki müthiş korkusu ve azabı ile şimdiki vicdan rahatlığı arasındaki farkı bir saadet gibi kabul etmeye çalıştı. İsyan duygularını takip eden bu intibak, henüz başlangıcında olduğu için, ona yeknesak görünmüyor ve yeni bir his veriyordu.

Bütün Fatih uykuda. Otomobil, uyuyan bir adamın genzine kaçan sinek gibi, karanlık sokakların derin sükûnunu gıcıklıyor... Bu saatte, Fatih'in simsiyah büyük şiltesi üstünde, arzular, büyük hırslar, insanlar, hayvanlar ve taşlar, yekpare bir külçe halinde, sızmış gibi, ayrılmayacakmış gibi, dirilmeyecekmiş gibi uykuda.

Evvelâ Şinasi ve Nezahet indiler.

Şinasi yatak odasına girdiği vakit çok yorulduğunu hissetti. Muayyen hiçbir şey düşünmeden ve zihnine uzun bir tatil vadederek, soyundu, yatağa girdi. Hiçbir şey muhakeme etmeden, hâdiselerin bir anda hesabını yapmıştı. Yekûnlar onu tatmin etti. Galebesinin şerefinden ziyade rahatlığını tadıyordu.

On gündür, her gece, saatler geçmeden uyuyamıyordu. Bu gece başını yatağa koyunca hemen uyudu.

Neriman da yatak odasına girdiği vakit çok yorulduğunu hissetmişti. Ilık bir ruhî boşluğa doğru hazla giden zihnini uyandırmamak için muayyen hiçbir şey hatırlamamaya çalıştı ve yatağa girdi.

Bütün vücudu kendiliğinden uzandı, yayıldı, sanki şiltenin pamuğuyla karışarak yuğuruldu ve ısındı.

On gündür, her gece, saatler geçmeden uyuyamıyordu. Başını yastığına koyunca, yüksek bir yerden, lezzetlerle dolu bir boşluğa kayarak derhal uyudu.

Faiz Bey yatağa girince, her geceki itiyadına kapılarak, başucundaki dolabın üstünden bir kitap aldı. Gazali'nin bir tercümesi. Herhangi bir sayfasını açarak, sağ taraftaki ilk satırları kendi falı addetmek gibi çocukça bir arzuya kapıldı.

Gazali diyor ki:

"Harp bitti. Maktuller harp meydanında yatıyor. Bütün çığlıkları, ızdırap ve kin çığlıkları sustu. Her beşerî kasırgayı takip eden sükût, bütün bu şeylerin ne kadar boş olduğunu ne iyi gösterir!"

Faiz Bey'in göz kapakları ağırlaşıyor ve düşüyordu. Bu gece uykusu çabuk geleceğe benziyor; fakat okudu.

Gazali diyor ki:

"Cihan, o cünûn bizi çok aldattı. Fakat gözlerimizin önünden şekillerin, güzel tayfların geçtiğini gördük ve onları temaşa ederek hülyalara daldık."

Faiz Bey gözlerini kapadı. Parlak noktalar ve renkli helezonlar halinde süratle değişen birtakım ince çizgiler görüyordu. Sonra dünyadaki şekillerden hiçbirine tamamıyla benzemeyen canlı birçok hayaller. Uykunun mu-

kaddimesini teşkil eden hafif rüya. Fakat yine gözlerini açtı ve okudu.

Gazali diyor ki:

"Evet, ölüme mahkûm olduğu için, her şey boştur. Bu cihanın kâşanesi kum üstüne yapılmıştır.

Mazi ve istikbal, taraf taraf uçurumdur."

"Hararet ve su, benim yatağım ve yastığımdır: yanmak ve boğulmak. İşte benim ayinim!"

Ve gene Gazali diyordu ki:

"Arz, kayalar, denizler, hattâ parlak yıldızları, ve emelleri ve dehası veya bunaklığıyla, beşerin ruhu, cümleten, bütün asumanın göğsünde kaybolmaya mahkûmdur."

Faiz Bey, gözlerini bir daha kapadı. Aynı parlak noktalar ve renkli helezonlar. Uykunun mukaddimesi olan hafif rüya. Fakat, kulağında rubainin ilk kelimeleri: "Arz, kayalar, denizler, hatta parlak yıldızları..."

On gecedir, saatlerce uyumuyordu. Fakat bu gece, gözleri tamamıyla süzülüyordu: Kitap elinde kalmıştı. Kendini bırakıyordu.

"Arz, kayalar, denizler, hattâ parlak..."

SON

KELİMELER

âfakî: Havâi, dereden tepeden söz.
ahenkdar: Ahenkli, uygun, düzenli.
alafranga: Avrupa tarzında olan.
alaturka: Türk tarzında olan.
âli: Yüce, ulu.
âmil: Sebep.
ap-aşikâr: Büsbütün belli, apaçık.
âraz: İşaret, belirti.
asrîlik: Yenilik adına değişiklikte ileri gitmek.
asuman: Gökyüzü, sema.
atfetmek: Bir sözün veya fikrin birisine ait olduğunu söylemek.
avam: Halk.
ayin: Tören, zikir.
azade: Hür, serbest.
azami: En çok, en fazla, en üstün.
bariz: İspata gerek olmayacak şekilde açık; besbelli.
basü badelmevt: Kıyamet gününde ölülerin tekrar dirilmesi.
bedbinlik: Bir şeyi olumsuz yönlerinden ele alış, kötü yönlerini düşünme.
belâgat: Etki gücü, tesirlilik, güzel konuşma ve ikna etme yeteneği.
bevvâb: Kapıcı, küçük çocukları okula getirip götüren hizmetli.
beyan: Söyleme, açıklama, bildirme.
camekân: Dükkânlarda satılacak malların veya birer örneğinin sergilendiği bölüm, vitrin.
cehd: Çalışıp çabalamak.
cihet: Yön, taraf.
cünûn: Allah sevgisinin üstünlüğü dolayısıyla insanın dış alemle ilgisini kesmesi.
cüret: Cesaret, yiğitlik.
Darülelhan: Konservatuar.
Darülfünun: Üniversite.
derbeder: Dağınık, yaşayışı bir kurala uymayan.
derunî: İçten, gönülden, ruhsal.
ecnebi: Yabancı olan.
elzem: En gerekli olan, vazgeçilemez.
enmuzec: Numune, örnek.
entelektüel: Aydın, münevver.
esatizei musikiye: Müzik ustaları.

ezelî: Öteden beri var olan, çok eski.
fani: Ölümlü, gelip geçici.
feveran: Öfke yüzünden bağırıp çağırma.
fıtraten: Yaradılıştan.
fokstrot: Anglosakson kökenli, iki kişinin oynadığı, dört zamanlı bir tür dans.
frenkler: Anglosakson, Germen ve Latin ırklarının herhangi birinden olan kimse.
galeyan: Kaynama, coşma.
garez: Kin.
gayri hakikî: Gerçek dışı.
gayri tabiî: Olağan dışı.
halayık: Kadın köle.
halita: Karışım, karışma, bir arada bulunma.
halûk: Herkesle iyi geçinen, ahlaklı, iyi ve temiz huylu.
haminne: Aile içinde saygı duyulan yaşlı kadınlara verilen unvan.
havas: Okumuşlar, bilginler, saygın olanlar.
hazine-i efkâr: Fikir zenginliği.
helezon: Minare merdiveni gibi kıvrımlı şekil.
hendesî: Geometrik.
hezeyan: Anlamsız ve yersiz söz söyleme veya böyle bir davranışta bulunma.
hiciv: Kusur ve gülünçlüklerin anlatıldığı şiir, yergi.
hissiyat-ı âliye: Yüce duygular.
hodgâm: Bencil.
hususi: Bir kimseye, bir şeye özgü olan.
hüzal: Zayıflık, arıklık.
ıtriyat: Güzel kokular, parfümler.
idrak: Anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış.
iğtişaş: Kargaşa, karışıklık.
iffet: Namus.
ihtilâf: Uyuşmazlık.
ihtiras: Aşırı istek, güçlü arzu.
ihtisas: Bilgi, hüner, uzmanlık.
ilca: Zorlama, mecbur etme.
incizap: Bir şeyin cazibesine tutulup ona doğru meyletme.
inhiraf: Doğru yoldan çıkma, azma, sapıtma, değişme, bozulma.
insicam: Tutarlılık, düzenlilik.
intiba: Zihinde iz bırakma.
intibah: Uyanış, gerçeği anlama.
intibâk: Değişen şartlara ve durumlara uyum sağlayabilme.
intihab: Seçme.
istidat: Eğilim, yetenek, yetkinlik, kabiliyet.
istihfaf: Küçümseme, hor görme, hafife alma.
istihkâm: Siper.
istihza: Biriyle alay etme, eğlenme.
iştiyak: Derin özlem, hasret, şiddetli arzu.
itiyat: Alışkanlık.
ittihaz: Edinme, kabul etme, alma.
izzeti nefs: İnsanın kendisine karşı olan saygısı, onur.
kaide: Kural.
kani: İnanmış.
kâşane: Büyük, görkemli ve çok sayıda cam kullanılarak yapılmış köşk.
keyfiyet: Nitelik.

kopça: Elbise vb. şeylerin iki yakasını birleştirmekte kullanılan bir halka ve bir çengelden meydana gelen tutturmalık.
lâfzî garabet: Söyleniş garipliği.
lâhn: Ahenk, melodik ses, nağme, ezgi.
lâkayt: Aldırış etmeyen, kayıtsız.
lâtifeci: Şakacı.
mahsur: Sarılmış, kuşatılmış, çevrilmiş.
maktul: Öldürülmüş, katledilmiş.
makule: Cins, çeşit.
makûs: Ters, zıt.
malûmat: Bilgi.
marsık: Üretim sırasında iyice yakılmadığı için mangalda is çıkararak yanan odun kömürü.
maruz: Bir şeyin veya olayın etkisinde kalan.
mazur: Herhangi bir konuda geçerli ve zorlayıcı bir özrü bulunan.
meddücezr: Gelgit, ayın çekim gücü ile deniz suyunun alçalıp kabarması olayı.
medlûl: Belirtilen, delil olarak gösterilen.
meftun: Büyülenmiş, tutulmuş, tutkun, vurgun.
menhus: Uğursuz.
mer'î: Yürürlükte olan, gözle görülen.
meş'um: Kötü, uğursuz.
meyil: Sapma, dönme.
me'yus: Üzgün, umutsuz, karamsar.
meyyal: Eğilimli.
mihanikî: Makine gibi.
mihrak: Orta nokta, esas, merkez.
mizaç: Bir kimsenin yaradılıştan gelen manevi nitelik ve eğilimlerinin tümü.
muadele: Denklem, anlaşılmaz şey.
muahede: Karşılıklı yemin etme, vaat etme, anlaşma.
muamma: Anlaşılması güç olan şey.
muarız: Karşı çıkan, muhalif.
muaşeret: Birbiri ile sosyal ilişkiler içinde bulunma.
muhit: Çevreleyen, kuşatan, çevre.
muhtelit: Çeşitli şeylerden oluşan, karışık, karma.
muhtemel: Olması veya gerçekleşmesi beklenen.
mukaddime: Giriş, sunuş, başlangıç.
mukadderat: Alın yazısı.
muktedir: Bir işi yapmaya, başarmaya gücü yeten.
musaffa: Temizlenmiş, arıtılmış olan.
musahabe: Sohbet etme, söyleşi.
musallat: Bir kimsenin veya herhangi bir şeyin üzerine rahatsızlık ve zarar verecek derecede düşen.
musibet: Uğursuz, baş belası, ansızın başa gelen felaket.
mutedil: Ölçülü davranan, ılımlı.
muvakkat: Belirli bir zaman süren, geçici.
muvazene: Denge.
muztarip: Izdırabı, sıkıntısı olan.
mübadele: Değiş tokuş.

mücerret: Soyut, yalın, çıplak.
müderris: Ders veren, medreselerde ve büyük camilerde ders veren hoca.
müeyyide: Yaptırma gücü, yaptırım.
mükâleme: Karşılıklı konuşma, söyleşme.
mükellef: Kusursuz, eksiksiz ve çok güzel biçimde yapılmış olan.
mülâhaza: Bir konuyu ayrıntılarına varıncaya kadar inceleme, düşünce.
mülteka: Buluşma, kavuşma yeri, kavşak noktası.
münebbih: Uyandıran, uyarıcı.
münteha: Son, son noktaya varmış olan.
müphem: Ne olduğu kesin olarak anlaşılamayan, belirsiz, açık olmayan.
müraî: İki yüzlü, samimiyetsiz, riyakar.
müsamahakâr: Göz yuman, hoşgörülü.
müsavi: Eşik, denk.
müsbet: Olumlu.
müstağni: İhtiyacı olmayan, gerek duymayan.
müstesna: Bir bütünün dışında olan.
müşahhas: Somut.
mütalâa: Görüş, kanaat.
müteaddi: Sınırı aşan, saldıran.
mütehavvil: Biçim değiştiren, sürekli değişen.
müterafik: Karışmış, karışık, bir arada olan.
mütemadi: Aralıksız olarak devam eden.
mütevasıl: Birbirine bitişmiş.
nakarat: Musiki eserlerinde aynı söz ve müzik ile tekrar edilen bölümler.
namütenahi: Sonu olmayan, sonsuz.
namzed: Aday.
nazım: Sıra, tertip düzen.
neva: Türk musiki sisteminde, tiz sekizlide, 24 aralıklı dizinin 5. perdesi.
nikbin: İyiye yoran, iyimser.
pertavsız: Büyüteç.
perversite: Sapkınlık.
prototipik: Temel örnek.
rabıtasız: Tertipsiz, düzensiz, birbiri ile ilintisiz.
remiz: İşaret, alamet, belirlilik.
revolver: Altıpatlar, toplu tabanca.
reze: Menteşe.
ricat: Geri dönme.
rikkatli: İnce duygularla dolu, duygulu.
sadedilâne: Safça.
salâh: İyileşme, düzelme.
salaş: Derme çatma.
samia: Kulaktaki işitme gücü.
sathî: Derine ve ayrıntıya inmeyen, yüzeysel.
seciye: Huy, tabiat, karakter.
sefil: Zavallı, küçümsenecek ve hakir görülecek karakterde olan.
septic: Septik, şüpheci.
serpantin: Ensiz, ince kağıt şerit yumağı.
sıklet: Ağırlık, yük.

sui tefehhüm: Yanlış anlama.
sureta: Görünüşte.
süflî: Adi, aşağılık.
sükûtî: Sessiz, suskun, az konuşan.
şahniş: Balkon.
taalluk: İlgi, bağ, nispet, bağlantı.
tabiye: Taktik.
tahakkuk: Hak kazanma, gerçekleşme.
tahakküm: Baskı kurarak bir kimseyi veya toplumu egemenliği altında tutma.
tahinî: Kirli koyu sarı renk, tahin rengi.
tahsis: Bir şeyi veya bir yeri, bir kimse veya bir iş için ayırma.
takallüs: Büzüşme, çekilme, kasılma.
takdir: Bir kimseyi veya bir şeyi beğenme, onu beğendiğini gösterme; bu sebeple değer verme.
tasvip: Bir davranışın ya da düşüncenin doğru ve yerinde olduğunu kabul etme, uygun bulma, onama.
tayf: Birleşik ışık demetinin bir biçmeden geçtikten sonra birleşenlerine ayrılmasıyla oluşan renkli basit ışımaların tümü, spektrum.
tazyik: Baskı.
tecessüs: Öğrenme merakı.
tecrit: Ayrı bir tarafta tutma, ayırma.
teemmül: Bir işi etraflıca düşünme.
tekaüt: Emekli.
telkin: Bir duygu veya düşünceyi söz ve öğretme ile bir kimsenin belleğine yerleştirme.
temayül: Eğilim.
temellük: Kendine mal etme, sahiplenme, mülk edinme.
tentene: Dantel.
terakki: Gelişme, ilerleme.
tereddi: Olumsuz bir değişimle bozulma, soysuzlaşma, yozlaşma.
teressüm: Resim gibi canlanma, şekillenme, biçim alma.
teşmil: Kapsamına alma.
teşrinisani: Rumi aylardan on birincisinin adı, ikinci teşrin, kasım.
tevali: Arkası kesilmeden devam etme, birbiri ardından gelme.
tevehhüm: Kuruntuya kapılma, evhamlanma.
tezahür: Ortaya çıkma, belirme, görünme.
tortu: Kalıntı, bir şeyin işe yaramaz en kötü kısmı.
vakar: Ağırbaşlılık, onurluluk, ciddiyet.
vakur: Vakarlı.
varidat: Gelir.
vâsıl: Ulaşan, varan, kavuşan, birleşen.
viran: Yıkık, harap.
vuzuhsuz: Açık ve anlaşılır olmama, belirsiz olma.
yekûn: Toplam.
zahirî: Görünen, görünürde olan.
zebani: İslamiyet'e göre, cehennemlikleri cehenneme atmakla görevli melek.

zevahir: Bir şeyin dışarıdan görünüşü.

zevç zevce: Karı-koca.

zıddiyet: Karşıtlık, zıtlık.

zımnî: Üstü kapalı olarak yapılan ya da söylenen, dolaylı olarak anlatılan; gizli.

zillet: Hor görülme, alçalma, alçaklık.

FATİH-HARBİYE

Peyami Safa

Peyami Safa bu romanında
Tanzimat'tan kopup gelen,
Milli Mücadele'de ve sonraki yıllarda
alevlenen batılılaşma hareketlerinin
Türk tipindeki ve cemiyetindeki
etkilerini incelemektedir.

ÖTÜKEN

ISBN 975-437-023-0

9 789754 370232

4 50